

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

1397

ASG wewn. 3366/78

JAWNE

Egz. nr 36

**STRATEGIA
(Projekt)**

XXXV LAT LWP

WYDZIAŁ NAUKOWY ASG WP
Instytut Teorii i Metodologii Strategii

44882

24

WARSZAWA MAJ 1978

1394

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

ASG wewn. 3366/78

JAWNE

Egz. nr **36**

STRATEGIA
(Projekt)

XXXV LAT LWP

MINISTERSTWA NAUKOWA ASG WP
Instytut Strategii Specjalnych

44882

24

WARSZAWA MAJ 1978

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im.gen.broni K.Swlerczewskiego

KATEDRA STRATEGII
Ustawa z dnia 22 stycznia 1969 roku
art. 85 ust. 2
(Dz.U. SR Nr 11 poz. 95)
podpis

JAWNE

PRZEKLASYFIKOWANO

Protokół Nr 12657

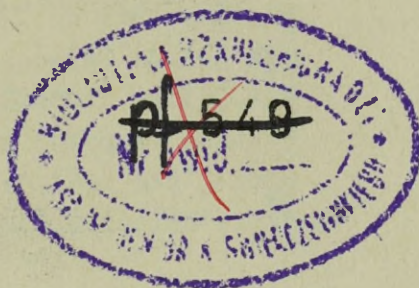
Egz.nr ...

36

ASG sygn. 3366/78

STRATEGIA

/projekt/

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Usiada Literow Specjalnych

Nr ewid.

44882

WARSZAWA

Maj

1978 r.

Opracował zespół pod kierownictwem gen.bryg.Zbigniewa JUREWICZA w składzie:

gen.bryg.dr Mieczysław CYGAN, gen.bryg.dr hab.Czesław DEGA,
gen.bryg.pil.dr Józef SOBIERAJ, płk doc.dr Bogusław BIDZIŃSKI,
płk doc.dr Tadeusz CEPAK, płk dr Tadeusz GWARDAK, płk prof.dr
hab.Julian KACZMAREK, płk dr Wojciech ŁEPKOWSKI /zastępca kie-
rownika zespołu/, kmdr dypl. Tadeusz MANDAT, płk doc.dr Longin
MUCHA, płk prof.dr Kazimierz NOŻKO, płk dr Jan ORZECZOWSKI, płk
dypl. Bolesław SZCZEPANIAK, płk doc.dr Edward ŻÓŁTOWSKI.

Komitet redakcyjny:

Mgr Ewa DZIEWICKA-JANICKA, płk prof.dr hab.Julian KACZMAREK
/przewodniczący/płk dr Wojciech ŁEPKOWSKI.

Podział? Strategii jako nauki
- I - Treść strategii
.. II - opis. strategii w JDG
- III - Zakończona

SPIS TREŚCI

	str.
WSTEP	5
1. PRZEDMIOT BADAŃ ORAZ ZWIĄZKI STRATEGII Z OTOCZENIEM ..	7
1.1. Przedmiot badań strategii	7
1.2. Związki strategii z otoczeniem	10
2. ZASADY, ZAŁOŻENIA I ZADANIA STRATEGII	25
2.1. Zasady strategii	25
2.2. Założenia strategii	38
2.3. Zadania strategii	42
3. CHARAKTER WSPÓŁCZESNYCH WOJEN	47
3.1. Podstawowe czynniki wpływające na charakter wojny	47
3.2. Możliwe rodzaje współczesnych wojen	50
3.3. Charakterystyczne cechy światowej wojny jądrowej	52
3.4. Charakterystyczne cechy wojen lokalnych	52
3.5. Możliwe okresy światowej wojny jądrowej	53
4. PRZYGOTOWANIE GOSPODARKI KRAJU DO ZASPOKOJENIA POTRZEB SIŁ ZBROJNYCH W WOJNIE	56
4.1. Wzajemny związek strategii i gospodarki	56
4.2. Sposoby przygotowania gospodarki kraju do wojny..	60
5. SIŁY ZBROJNE, ICH RODZAJE I WYKORZYSTANIE W WOJNIE ...	65
5.1. Czynniki warunkujące rozwój sił zbrojnych	65
5.2. Znaczenie i struktura organizacyjna sił zbrojnych	69
5.3. Teatry działań wojennych oraz ich wpływ na dzia- łania rodzajów sił zbrojnych	92
5.4. Formy działań strategicznych	97
6. STRATEGICZNE ROZWIJANIE SIŁ ZBROJNYCH	107
6.1. Geneza strategicznego rozwijania sił zbrojnych ..	107
6.2. Pojęcie i warunki strategicznego rozwijania sił zbrojnych	111

6.3. Główne przedsięwzięcia z zakresu strategicznego rozwijania sił zbrojnych	118
7. OPERACJA STRATEGICZNA NA KONTYNETALNYM TDW	125
7.1. Geneza operacji strategicznej na kontynentalnym TDW	125
7.2. Pojęcie, cel i zadania operacji strategicznej ...	128
7.3. Rozmach operacji strategicznej	130
7.4. Przygotowanie operacji strategicznej	132
7.5. Niektóre właściwości prowadzenia operacji strategicznej	138
8. KIEROWANIE SIŁAMI ZBROJNYMI	141
8.1. Podstawowe zasady i wymagania w stosunku do kierowania siłami zbrojnymi	141
8.2. Organy strategicznego kierowania i ich funkcje	143
8.3. Stanowiska kierowania	147
ZAŁĄCZNIKI	149
BIBLIOGRAFIA	151

W S T E P

Oddany do rąk Czytelnika materiał powstał w wyniku badań przeprowadzonych przez zespół naukowy Katedry Strategii Akademii Sztabu Generalnego WP oraz prac zespołu oficerów naszego wojska, którzy w 1976 roku ukończyli Wyższy Akademicki Kurs /WAK/ w Akademii Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR im. K. Woroszyłowa.

Rezultatem dociekań pierwszej grupy oficerów /pracowników Katedry Strategii/ są wydane w 1977 roku cztery zeszyty zatytułowane: "Nauka wojenna a system obronny państwa", z których trzeci: "Sztuka wojenna" szczególnie uwzględnia problematykę strategiczną. Wyniki pracy drugiej grupy oficerów /absolwentów WAK ASG ZSRR/ zebrano w materiale pt.: "Podstawowe założenia radzieckiej strategii wojennej", wydanym również w 1977 roku /w języku rosyjskim/ wspólnym wysiłkiem Sztabu Generalnego WP i Akademii Sztabu Generalnego WP.

Zgodnie z decyzją Ministra Obrony Narodowej, powziętą na posiedzeniu Zespołu MON w dniu 19 stycznia 1977 r., Katedra Strategii ASG WP zobowiązana została do opracowania monografii, w której wyniki przeprowadzonych przez nas badań byłyby podbudowane zaadaptowanymi w sposób twórczy do polskich warunków rezultatami dociekań naukowców radzieckich.

Realizując postawione zadania, zakład strategii Katedry Strategii ASG WP opracował niniejszy materiał, który traktujemy jako rozszerzone tezy monografii i proponujemy przyjąć za podstawę do dyskusji na VII Plenarnym Posiedzeniu Katedry.

Sądzymy, że wyniki obrad oraz dalsze badania umożliwią przedstawienie jeszcze w bieżącym roku projektu monografii Szefowi Sztabu Generalnego WP.

Podstawę do pracy nad niniejszymi tezami stanowiły oba uprzednio wymienione materiały, niemniej jednak w odniesieniu do poszczególnych zagadnień okazało się niezbędne uwzględnienie również całego szeregu innych opracowań źródłowych. Dużą pomoc okazało nam bardzo wiele osób bądź w formie krytycznych dyskusji z członkami zespołu badawczego, bądź też w odpowiedzi na rozesłane ankiety. Szczególnie cenne okazały się dla nas również wyniki obrad Zespołów Naukowych Sztabów Generalnych państw-członków Układu Warszawskiego, przeprowadzonych w dniach 14-15 grudnia 1977 r. w Akademii Sztabu Generalnego WP.

Doceniając w pełni wagę otrzymanej pomocy serdecznie dziękujemy tym wszystkim, którzy w jakikolwiek sposób przyczynili się do powstania prezentowanej publikacji. Szczególne podziękowania składamy autorom "Radzieckiej strategii wojennej", oficerom Akademii Sztabu Generalnego im. K. Woroszyłowa w ZSRR oraz autorom wspomnianego już opracowania o podstawowych założeniach radzieckiej strategii wojennej.

Praca nasza ukazuje się w roku 60-lecia Armii Radzieckiej i 35-lecia Ludowego Wojska Polskiego; opracowaliśmy ją z myślą o uczczeniu tych rocznic.

1. PRZEDMIOT BADAŃ ORAZ ZWIĄZKI STRATEGII Z OTOCZENIEM

1.1. Przedmiot badań strategii

Na przestrzeni rozwoju ludzkości oraz historii wojen strategia zajmowała zawsze w systemie wiedzy i umiejętności przygotowania oraz prowadzenia wojny szczebel hierarchicznie najwyższy. Wraz z przeobrażeniami, jakim podlegało zjawisko wojny, zmieniała się również treść strategii. Zmiany te, będące w pierwszym rzędzie wynikiem rozwoju środków produkcji i środków walki zbrojnej, pociągały za sobą rozwój sposobów prowadzenia wojny. Wojna, utożsamiana początkowo z walką zbrojną ograniczającą się do stoczenia jednej generalnej bitwy, zaczęła wraz z rozwojem bazy ekonomicznej i stosunków społecznych przeradzać się w zjawisko wszechogarniające, obejmujące swym zasięgiem wszystkie dziedziny życia społecznego. Doprowadziło to do sytuacji, w której siły zbrojne stały się jednym z elementów potencjału wojennego, a walka zbrojna w dalszym ciągu najważniejszym, ale nie jedynym elementem wojny. Z uwagi na powyższe, w niniejszym opracowaniu interesuje nas wyłącznie strategia rozumiana jako system wiedzy oraz umiejętności praktycznego jej stosowania w celu przygotowania i wykorzystania potencjału militarnego w walce zbrojnej, prowadzonej w skali wojny, na teatrze wojny /TW/, teatrach działań wojennych /TDW/ lub kierunkach strategicznych, dla realizacji celów polityczno-militarnych nakreślonych przez politykę wojenną państwa.

Przedmiotem badań tak rozumianej strategii jest więc walka zbrojna rozpatrywana w skali wojny /w skali strategicznej/, przyjmująca formę operacji strategicznych prowadzonych na lądzie, oceanach /morzach/ i w przestrzeni powietrzno-kosmicznej, z

udziałem wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Są to operacje "wszechogarniające", o ogromnym rozmachu przestrzennym, w których wyniku może być osiągnięty cel wojny na teatrze wojny /TDW, kierunkach strategicznych/.

Walka zbrojna jest głównym, nieodłącznym elementem wojny. Mimo stale rosnącego znaczenia innych form walki, od pomyslnego jej przebiegu w głównej mierze uzależnione jest końcowe zwycięstwo. Strategia musi więc w sposób wszechstronny badać problemy z zakresu walki tej przygotowania i prowadzenia. Do najistotniejszych z nich zaliczyć należy: określenie składu sił zbrojnych, ich wyposażenia, zorganizowania i przygotowania, a także wybór optymalnych sposobów zaplanowania i przeprowadzenia działań wojsk. Problematyka walki zbrojnej musi być przy tym rozpatrywana na szerokim tle uwarunkowań społeczno-politycznych, moralnych, ekonomicznych, naukowo-technicznych, militarnych i innych, w związku z czym w kalkulacjach strategii uwzględniać należy: cel i zadania polityki państwa /koalicji/, stan moralno-polityczny społeczeństwa i sił zbrojnych, możliwości ekonomiczne kraju /koalicji/ w zakresie wyposażenia sił zbrojnych i zaspokojenia ich potrzeb w wojnie, możliwości wykorzystania zasobów ludzkich, a także osiągnięć nauki i techniki dla potrzeb walki zbrojnej itd. Z drugiej strony strategia niejednokrotnie występuje z określonymi postulatami pod adresem polityki, gospodarki narodowej, nauki i techniki, dotyczącymi rozwiązania szeregu problemów związanych z umacnianiem potencjału obronnego państwa. W czasie pokoju ze zrozumiałych względów nie zawsze i nie wszystkie postulaty strategii są w pełnym zakresie realizowane, natomiast podczas wojny cały lub prawie cały potencjał ideowo-moralny, ekonomiczny, naukowo-techniczny, militarny i inny państwa skierowany będzie przede wszystkim na rozwiązywanie problemów stawianych przez strategię. Wynika to z roli, jaką odgrywa walka zbrojna w wojnie oraz znaczenia strategii, której badań jest przedmiotem.

Przedstawione problemy z zakresu teorii strategii powinny być badane kompleksowo, w ścisłym wzajemnym związku, bowiem wówczas dopiero uzyskać można racjonalne ich rozwiązanie. Do tego należy dodać, że są one rozpatrywane w odniesieniu do konkretnego przeciwnika, z myślą o osiągnięciu konkretnych celów. Powoduje to określone trudności w wyborze rozwiązań optymalnych, a

także wpływa na treść ogólnych założeń strategii oraz zakres realizowanych w jej ramach zadań.

Specyficzną cechą strategii - jak zresztą w ogóle nauk wojskowych - jest to, że sprawdzenie założeń teoretycznych, a także podejmowanych działań praktycznych ma miejsce dopiero w czasie wojny. Wówczas na ogół za późno jest na dokonywanie generalnych zmian, a jeżeli są one wprowadzane w życie, to z reguły kosztem dużych strat. Sytuacja ta stawia szczególnie wysokie wymagania pod adresem teorii strategii i tych wszystkich, którzy tę dyscyplinę uprawiają.

1.2. Związki strategii z otoczeniem

1.2.1. Strategia a polityka

Między strategią a polityką zachodzą związki szczególnie ważne i ścisłe. Ich najistotniejszą cechą jest podporządkowanie strategii polityce. Tak wyrażona zależność wynika z samej istoty wojny, będącej kontynuacją polityki środkami przemocy. Środki przemocy, którymi podczas wojny są przede wszystkim siły zbrojne użyte i kierowane przez dowództwo strategiczne, mają więc za zadanie realizację celów politycznych.

Powyższy związek, istniejąc obiektywnie, uzewnętrznia się: po pierwsze - w stosunkach między najwyższymi organami władzy politycznej a dowództwem wojskowym; po wtóre - w kierunkach rozwoju teorii strategii, której głównym zadaniem jest rozwiązywanie problemów nakreślonych przez politykę.

Istota stosunków między najwyższymi organami politycznymi i wojskowymi wyraża się w podporządkowaniu dowództwa wojskowego kierownictwu politycznemu, bowiem decyzje strategiczne wypracowywane są i podejmowane przez organ polityczno-wojskowy.

Dla rozwoju sił zbrojnych państwa socjalistycznego i sposobu ich wykorzystania w wojnie podstawowe znaczenie mają zatem decyzje i uchwały najwyższych władz partyjnych, zawierające ocenę zjawisk współczesnej epoki, układu sił politycznych i klasowych na arenie międzynarodowej oraz wytyczające ogólne zadania obronne w skali kraju, przy uwzględnieniu ustaleń sojusznicznych.

Przedstawiony powyżej charakter wzajemnych związków między strategią i polityką wyraża powszechnie znane stwierdzenie: jaka jest polityka, taka i strategia. Polityka reprezentująca interesy klas postępowych jest źródłem i wykładnikiem postępowej strategii i odwrotnie - broniąca interesów klas posiadających polityka rodzi reakcyjną, agresywną strategię.

Kierownictwo polityczne przy określaniu celów wojny musi uwzględnić możliwości moralno-politycznego, ekonomicznego oraz militarnego potencjału państwa i w tym aspekcie formułować zadania strategii. W państwach dysponujących bronią jądrową kierownictwo polityczne musi ponadto rozstrzygać wszelkie problemy związane z jej użyciem. Chodzi przy tym nie tylko o decyzję

dotyczącą uruchomienia sił jądrowych, ale również o konkretne wskazówki co do terminów /etapów/ wojny, w których broń jądrowa może i powinna być użyta, o określenie skali jej użycia, obiektów, które należy tą bronią porazić oraz efektów, jakie w wyniku jej zastosowania mają być osiągnięte, a także sposobów ich wykorzystania.

Zadaniem kierownictwa politycznego w sferze wewnętrznej jest określenie i rozdysponowanie wszystkich niezbędnych sił i środków, jakie posiada państwo, dla zapewnienia niezbędnego stopnia gotowości sił zbrojnych w czasie pokoju, a w czasie wojny - mobilizacji wszystkich sił narodu celem osiągnięcia zwycięstwa.

Wśród czynników decydujących o potędze państwa i zwartości narodu, a co za tym idzie istotnie wpływających na przebieg i wynik wojny, na pierwszy plan wysuwa się stan /potencjał/ moralno-polityczny. Wysoki stan moralno-polityczny sił zbrojnych i społeczeństwa materializuje się z jednej strony w postaci sukcesów bojowych, z drugiej zaś - w postaci wysokich osiągnięć produkcyjnych.

Również polityka zagraniczna, której przejawem jest między innymi dyplomacja, we wszystkich swoich postaciach w widoczny sposób wpływa na strategię /np. umiejętne prowadzenie rokowań dyplomatycznych w okresie narastania napięć politycznych może zapewnić uzyskanie czasu niezbędnego dla zakończenia rozwijania sił zbrojnych oraz dokonania innych ważnych zabiegów w przededniu wojny/.

W epoce powszechnego zawierania sojuszków i paktów polityczno-wojskowych niezwykle ważnym zjawiskiem staje się wzajemny związek koalicyjnej polityki i strategii. Prowadzenie bowiem wojny przez koalicję wymaga nie tylko wspólnej polityki, ale również i wspólnej strategii.

W kontekście powyższego należy nadmienić, że wypracowanie wspólnej strategii przez członków imperialistycznych bloków wojskowych jest ze względów obiektywnych zadaniem niemal nieosiągalnym, a co najmniej niezwykle trudnym. Nieustannie obnażana przez życie rozbieżność interesów ekonomicznych państw członkowskich antysocjalistycznych bloków wojskowych sprawia, że jedność ich polityki jest iluzoryczna, co szczególnie ostro ujawnia się w

sprzecznościach koalicyjnej strategii. Jest to bowiem strategia głównych państw imperialistycznych, narzucona słabszym partnerom, których - jak wskazują liczne przykłady historyczne - przy nadarzającej się okazji porzucają one bez skrupułów. Strategia taka posiada oczywiście elementy /zalecenia, postulaty/ wspólne, możliwe do przyjęcia przez wszystkich członków koalicji, mimo że zostały sformułowane przez najsilniejszego z nich i wynikają głównie z jego polityki. Może ona również zawierać elementy /zalecenia, postulaty/, które silniejszy partner pod naciskiem pozostałych sojuszników przyjmuje, choć nie w pełni pozostają one w zgodności z prowadzoną przez siebie polityką. Te ostatnie są jednak respektowane zwykle jedynie w czasie pokoju. A zatem jest prawie pewne, że wojna prowadzona będzie według założeń strategicznych państwa stojącego na czele koalicji antysocjalistycznej, bowiem w strategii NATO dominuje koncepcja strategiczna USA i dla tych, którzy, jak np. Francja, nie chcą się z tym godzić nie ma w bloku miejsca.

Inaczej rzecz się przedstawia jeżeli chodzi o koalicyjną politykę i koalicyjną strategię państw-członków Układu Warszawskiego. Jedność polityki i strategii tych państw wynika z przesłanką ustrojowych i wspólnoty ideowej. Brak antagonistycznych sprzeczności między państwami socjalistycznymi zdeterminowany jest jednością światopoglądu materialistycznego, proletariackiego internacjonalizmu i zasad marksizmu-leninizmu, co stwarza możliwość i konieczność zarazem prowadzenia wspólnej polityki, której celem ostatecznym jest zapanowanie ustroju bezklasowego na całym świecie. Stwierdzenie tego faktu jest jednocześnie jednym z najbardziej ważkich dowodów na ścisłość związków polityki i strategii oraz na zależność strategii /wtórność/ od polityki /pierwotność/.

Nie oznacza to jednak, że strategia nie ma żadnego wpływu na politykę. Rezultaty badań prowadzonych w ramach teorii strategii przekazane do dyspozycji kierownictwa politycznego stanowią podstawę przy podejmowaniu decyzji w sprawach organizacji sił zbrojnych oraz zasad przygotowania i prowadzenia przez nie walki zbrojnej.

Wnioski naukowe strategii pomagają kierownictwu politycznemu w rozstrzygnięciu ważnych problemów obrony socjalistycznego

państwa , takich jak: zapewnienie żywotności ekonomiki kraju, biologicznego przetrwania narodu na wypadek zmasowanego użycia broni jądrowej przez nieprzyjaciela itp.

W ten sposób strategia nie tylko w dziedzinie rozstrzygnięć praktycznych, lecz również w dziedzinie teorii jest ściśle związana z polityką obronną państwa. Ze szczególną ostrością widać to w czasie wojny, kiedy nierzadko konkretne problemy strategiczne decydujące o osiągnięciu zwycięstwa w poszczególnych bitwach są główną troską i treścią pracy kierownictwa politycznego. Sukcesy wojskowe, jako rezultat strategii, tworzą pomyślne warunki dla realizacji przez państwo zamierzonej polityki i na odwrót - porażki, klęski strategii utrudniają prowadzenie nakreślonej polityki, a niekiedy zmuszają kierownictwo polityczne do zmiany kursu. Historia dostarcza niemało przykładów ilustrujących wpływ strategii na politykę, wśród których do najbardziej wymownych należy krach hitlerowskiej maszyny państwowej jako rezultat druzgocącej klęski poniesionej przez strategię Wehrmachtu.

1.2.2. Strategia a ekonomika wojenna

Strategia jako nauka o przygotowaniu i prowadzeniu walki zbrojnej ściśle wiąże się z ekonomiką wojenną będącą nauką o przygotowaniu i wykorzystaniu w wojnie potencjału gospodarczego kraju, a w tym o zaspokajaniu materialnych potrzeb społeczeństwa i sił zbrojnych.

Między strategią a ekonomiką wojenną zachodzą sprzężenia zwrotne wynikające z tego, że możliwość prowadzenia walki zbrojnej zależna jest od stanu gospodarki, a rozwój gospodarki w większości stymulowany jest potrzebami walki zbrojnej. Związki te i zależności konkretnie się uzewnętrzniające w sferze praktyki znajdują odzwierciedlenie w teorii strategii oraz ekonomice wojennej.

Strategia jako teoria, kierując się wskazaniem polityki, bada i określa całokształt przedsięwzięć związanych z przygotowaniem sił zbrojnych do wojny oraz efektywnym wykorzystaniem potencjału wojennego państwa dla ich potrzeb. Korzysta ona przy tym z dorobku innych nauk zajmujących się poszczególnymi aspektami

mi wojny. Nauki te, a w tym również ekonomika wojenna, badają i proponują rozwiązania w ściśle określonych sferach, stosownie do założeń wspólnych dla wszystkich nauk. Założenia te określane przez strategię, a odnoszące się do ekonomiki wojennej sprowadzają się przede wszystkim do:

- określenia militarnego charakteru prawdopodobnej wojny /konwencjonalna czy jądrowa, długotrwała czy krótkotrwała itd./ wyznaczającego warunki funkcjonowania gospodarki w czasie wojny;

- sprecyzowania kierunków rozwoju systemów uzbrojenia i sprzętu bojowego, a także proporcji między ich rodzajami;

- określenia najogólniejszych materialnych potrzeb na okres wojny, a zwłaszcza potrzeb sił zbrojnych w zakresie uzbrojenia i sprzętu bojowego oraz zapasów materiałowych;

- przygotowania terytorium kraju do wojny, a w tym rozmieszczenia przemysłu, rozbudowy sieci komunikacyjnej, rozmieszczenia rezerw osobowych i materiałowych;

- określenia przedsięwzięć niezbędnych do utrzymania żywotności gospodarki w czasie wojny, a w tym skutecznej jej obrony przed oddziaływaniem przeciwnika.

Wysuwane przez strategię twierdzenia i hipotezy stanowią punkt wyjścia do badań w dziedzinie ekonomiki wojennej. Nauka ta, uwzględniając bieżące i perspektywiczne możliwości gospodarcze kraju, bada i formułuje hipotezy oraz twierdzenia odnoszące się do przygotowania i funkcjonowania gospodarki kraju na wypadek wojny. W szczególności ekonomika wojenna rozpatruje takie zespoły problemów, jak:

- produkcja środków niezbędnych do prowadzenia wojny;
- mobilizacja gospodarcza oraz przestawienie gospodarki kraju na tory wojenne;

- rezerwy materiałowe niezbędne dla prowadzenia wojny;

- zasoby siły roboczej dla produkcji na cele wojenne;

- aprowizacja ludności kraju w czasie wojny;

- nakłady finansowe na cele związane z wojną.

Wysuwane przez ekonomikę wojenną twierdzenia i hipotezy stanowią podstawę do analiz strategicznych dotyczących przygotowania sił zbrojnych do wojny oraz jej prowadzenia.

Należy w tym miejscu podkreślić, o czym była już mowa poprzednio, że zarówno teoria strategii, jak i ekonomika wojenna

uwzględniają rezultaty dociekań innych nauk /politycznych, humanistycznych, technicznych, przyrodniczych/, z których dorobku korzystają w trakcie prowadzenia badań. Uwzględniają one także realia rzeczywistości nie tylko współczesnej, ale i przewidywanej /np. obecny i perspektywiczny stan moralno-polityczny własnego społeczeństwa oraz prawdopodobnego przeciwnika, istniejące oraz mogące się ukształtować sojusze militarne itp./. Wszystko to pozwala na wysuwanie w pełni uzasadnionych twierdzeń, a także postulatów pod adresem praktyki, których wdrożenie zwiększa moc obronną kraju.

W ustroju socjalistycznym jedność celów politycznych i ekonomicznych państwa stwarza o wiele lepsze warunki aniżeli w ustroju kapitalistycznym /gdzie prawo zysku nawet w czasie wojny jest w ostatecznym rachunku nadrzędne w stosunku do interesu narodowego/ do rozpatrywania problemów strategii i ekonomiki wojennej w ścisłym ze sobą związku. Umożliwia to wyważanie proporcji oraz kompleksowe planowanie przedsięwzięć z zakresu obronności kraju i jego gospodarki.

1.2.3. Strategia a nauka i technika

Strategia utrzymuje ścisłą więź z nauką i techniką, wykorzystując na bieżąco ich osiągnięcia dla swoich celów i potrzeb. Rejestruje ona wszystkie zmiany dokonujące się w różnych dziedzinach wiedzy, transponując je na grunt teorii i praktyki wojennej. W strategii jak w soczewce ogniskują się rezultaty postępu naukowo-technicznego. Jest ona bowiem efektywna tylko wówczas, gdy bazuje na osiągnięciach nauki i na nowoczesnej technice.

Ścisła więź strategii z nauką i techniką pozwala z kolei na uprzedmiotowienie wiedzy, w celu jej wykorzystania dla potrzeb sił zbrojnych. Znajduje to głównie wyraz w przekształcaniu pomysłów naukowych i osiągnięć techniki w konkretne środki i narzędzia walki. Rezultatem tego procesu jest na przykład wysoce wydajny pod względem ogniowym sprzęt bojowy oraz system urządzeń gwarantujących skuteczne użycie go w walce; sprzęt zapewniający wysoką mobilność i żywotność wojsk na współczesnym polu walki itp. Wysiłki nauki i techniki zmierzają w kierunku stałego doskonalenia technologii produkcji uzbrojenia celem podniesienia jego ja-

kości. Chodzi o zwiększenie efektywności tak jądrowych, jak i konwencjonalnych środków walki, zwłaszcza rakiet, lotnictwa i innych.

Wielkie znaczenie przywiązuje się również do automatyzacji dowodzenia w oparciu o elektroniczne maszyny cyfrowe; dzięki zastosowaniu nowoczesnej techniki może się ona obecnie odbywać z różnych stanowisk - naziemnych, podziemnych, powietrznych, nawodnych i podwodnych. Nowoczesny system kierowania zapewnia odpowiednią łączność - w tym satelitarną.

Brak stałej więzi strategii z nauką i techniką, ignorowanie ich osiągnięć uniemożliwia opracowanie nowoczesnej teorii wojennej, niezbędnej do prawidłowego wykorzystania potencjału wojennego kraju na wypadek wojny i efektywnego użycia w niej sił zbrojnych.

Współpraca strategii z różnymi dziedzinami nauki i techniki ma zatem charakter sprzężenia zwrotnego. Strategia z jednej strony śledzi rozwój i przyswaja sobie rezultaty postępu naukowo-technicznego, z drugiej zaś - stawia konkretne wymagania /zadania/ pod adresem wybranych dziedzin nauki i techniki, zobowiązując je do dalszych badań oraz poszukiwania doskonalszych, bardziej efektywnych rozwiązań technicznych i organizacyjnych potrzebnych wojskom. Dzięki temu wiele ważnych odkryć w nauce dokonanych zostało w rezultacie badań prowadzonych "na zamówienie wojska", a ściślej mówiąc dla potrzeb wojny /np. wynalezienie radaru, wyzwolenie energii atomowej i inne/.

Spełniając postulaty wysunięte przez praktykę wojskową nauki przyrodnicze, takie jak fizyka, chemia, biologia rozwiązały szereg problemów technicznych współczesnych środków walki.

Elektronika zapewniła wzrost efektywności systemu dowodzenia i kierowania systemami uzbrojenia. Fizyka kwantowa i matematyka umożliwiły skonstruowanie broni termojądrowej.

Dzięki wspólnym wysiłkom wielu nauk nastąpiła rakietyzacja sił zbrojnych, pojawiły się statki kosmiczne itd.

Nauka odgrywa też coraz większą rolę w dziedzinie prognozowania kierunków dalszego rozwoju sztuki wojennej; umożliwia permanentne doskonalenie środków walki, optymalizowanie struktury organizacyjnej poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk, ulepszanie metod ich szkolenia i wychowania. Dziś bez wysoce

wyspecjalizowanych naukowych instytutów politycznych, ekonomicznych, technicznych, wojskowych i innych w pełnym tego słowa znaczeniu nie byłoby możliwe planowe kształtowanie siły obronnej państwa. Zatem, praktycznie rzecz biorąc, w zasadzie nie ma obecnie żadnej dyscypliny naukowej obojętnej lub nieprzydatnej dla potrzeb wojennych.

Współpraca z nauką i techniką zapewnia strategii naukowe podstawy stałego rozwoju. Powstałe w rezultacie tej współpracy nowe, bardziej efektywne środki walki i urządzenia techniczne pozwalają szybciej i skuteczniej osiągać cele strategiczne. To zaś z kolei zmusza do stałego korygowania konkretnych treści poszczególnych zasad strategii oraz sposobów realizacji stawianych przed nią zadań. Na przykład oddanie do dyspozycji sił zbrojnych broni raketowo-jądrowej, odznaczającej się ogromną siłą niszczenia, umożliwia dziś rozbicie w bardzo krótkim czasie zasadniczych zgrupowań wojsk nieprzyjaciela i przyspieszenie osiągnięcia głównego celu strategicznego wojny.

Nowe, nieznane dotychczas w historii wojen możliwości współczesnych środków rażenia zmusiły strategię do poszukiwania stosownych, odpowiadających nowemu potencjałowi ogniowemu form działań strategicznych i sposobów prowadzenia wojny oraz właściwych im struktur organizacyjnych wojska, przystosowanych do potrzeb współczesnego pola walki. Gwałtowne przemiany w bazie materiałowo-technicznej wywołały potrzebę wypracowania takich zasad strategii, które by zapewniały optymalne wykorzystanie w działaniach zbrojnych aktualnego potencjału ognia i ruchu wojsk.

Ruchliwość wojsk oraz zasięg współczesnego ognia dokonały istotnej zmiany we wzajemnym stosunku do siebie takich elementów każdej walki, jak: siły, środki, czas i przestrzeń. Proces ten w przyszłości będzie się stale pogłębiać, szczególnie dzięki zastosowaniu elektroniki. Osiągnięcia jej bowiem pozwalają szybciej podejmować decyzje, operatywniej kierować przegrupowaniem wojsk, ześrodkowywać do uderzenia wojska i ogień, kierować lotnictwem, prowadzić rozpoznanie na dalekich obszarach itd.

Jak wynika z powyższego, strategia może się dziś rozwijać również bezpośrednio pod wpływem zmian w środkach walki, a nie tylko jak dawniej poprzez kolejne zmiany w taktyce, a następnie w sztuce operacyjnej. Postęp naukowo-techniczny, doprowadzając do

wyposażenia wojsk w superpotężne środki walki, które stały się w istocie rzeczy głównymi środkami prowadzenia wojny, pozwalającymi rozstrzygać podstawowe zadania strategiczne, wyznaczył nową rolę strategii. W rezultacie tych jakościowych przemian pola walki strategia umocniła swe pozycje najważniejszego działu sztuki wojennej, określając kierunki rozwoju i zadania dla sztuki operacyjnej i taktyki.

1.2.4. Strategia a sztuka operacyjna i taktyka

Strategia, sztuka operacyjna i taktyka, będące częściami składowymi sztuki wojennej, rozwiązują we właściwej dla siebie skali i stopniu szczegółowości problemy związane z przygotowaniem i wykorzystaniem sił zbrojnych w walce zbrojnej.

Walka zbrojna jest zatem wspólnym przedmiotem badań wymienionej triady i w jej obszarze należy doszukiwać się związków i zależności zachodzących między poszczególnymi częściami składowymi sztuki wojennej.

Związki te, bardzo różnorodne i rozległe można rozpatrywać według:

- skali, w jakiej prowadzona jest walka zbrojna;
- celów działań, jakie stawia się do osiągnięcia w tej walce siłom zbrojnym;
- stosowanych środków walki zbrojnej.

Walka zbrojna w zależności od skali, w jakiej jest prowadzona, przyjmuje różne formy. Formy te są od siebie uzależnione, a ich wzajemny związek polega na tym, że formy stosowane w skali mniejszej są częścią składową form stosowanych w skali większej. I tak - w skali strategicznej walka zbrojna przyjmuje formę operacji strategicznych prowadzonych przez poszczególne rodzaje sił zbrojnych według jednolitego planu i pod jednolitym kierownictwem na teatrze wojny, teatrach działań wojennych lub kierunkach strategicznych. Są to operacje o ogromnym rozmachu, a pomysły ich przebieg i wynik oznaczają osiągnięcie celów wojny na danym obszarze. Natomiast w skali operacyjnej walka zbrojna przyjmuje formę operacji i bitew prowadzonych samodzielnie lub wspólnym wysiłkiem przez związki operacyjne poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. Operacje te i bitwy, będąc częścią składową

operacji strategicznej, są jej podporządkowane, a wskaźniki ich rozmachu składają się na rozmach operacji strategicznej. I wreszcie na szczeblu taktycznym walka zbrojna przyjmuje formę działań bojowych /walki/, będących zorganizowanym starciem dwóch przeciwstawnych stron - od pojedynczego żołnierza do związku taktycznego. Działania bojowe w skali taktycznej /walki/ składają się zarówno na operacje, jak i bitwy. Podkreślić jednak należy, że np. operacja strategiczna nie jest zwykłą sumą operacji, bitew i walk. Strategia bowiem /a w mniejszym stopniu również sztuka operacyjna/ posiada do swej dyspozycji środki, które w znaczący sposób wpływają na możliwości decydującego rozegrania walki zbrojnej na szczeblu niższym. Ponadto szczebel nadrzędny spełnia rolę organu planującego, koordynującego i zabezpieczającego prowadzenie walki zbrojnej przez szczebel niższy. Wszystko to powoduje, że walka zbrojna prowadzona w skali strategicznej jest nową jakością, wykraczającą poza sumę składających się na nią walk, bitew i operacji.

Walka zbrojna, będąca zorganizowanym działaniem sił zbrojnych, w każdym wypadku powinna prowadzić do osiągnięcia precyzyjnie określonego celu. Określenie tego celu, a szczególnie ustalenie wzajemnych zależności między celami realizowanymi w skali strategicznej, operacyjnej i taktycznej jest procesem skomplikowanym. Następstwem sprecyzowania celu /celów/ jest wyznaczenie zadań dla poszczególnych rodzajów sił zbrojnych oraz wydzielenie sił i środków niezbędnych do ich wykonania. Te rozległe i wszechstronne zależności powodują, że brak precyzji w ustaleniu celów może pociągnąć za sobą nieobliczalne następstwa,

Cel, jaki ma być osiągnięty w wyniku przeprowadzonej walki zbrojnej, określany jest w pierwszym rzędzie dla strategii. Formułują go najwyższe organa kierowania państwem /koalicją państw/ i siłami zbrojnymi. Jest to cel nadrzędny, stanowiący podstawę do precyzowania celów walki zbrojnej w skali operacyjnej i taktycznej. Oczywiście w procesie formułowania wszystkich tych celów należy uwzględniać możliwości ich osiągnięcia, a więc przede wszystkim możliwości bojowe rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb, które będą je realizowały. Przy czym należy podkreślić, że proces ten nie polega po prostu na zmniejszeniu skali, w jakiej ma być osiągnięty cel na niższym szczeblu, chodzi bowiem nie tylko i nie

tyle o różnice ilościowe, ile o odmienne jakości.

Dla przykładu celem działań w skali strategicznej może być zdezorganizowanie systemu kierowania państwem i siłami zbrojnymi przeciwnika. Natomiast w skali operacyjnej celem działań może być w tym przypadku zniszczenie niektórych tylko, ściśle określonych elementów tego systemu, co w konsekwencji doprowadzi do jego zdezorganizowania. Określenie, jakie elementy systemu niszczyć, w jakiej kolejności, w jakim czasie - czyli sprecyzowanie celu działań tak, aby optymalnym wysiłkiem osiągnąć cel nadrzędny, będzie zadaniem strategii. W tym między innymi przejawia się nadrzędna rola strategii w stosunku do sztuki operacyjnej.

Kolejna kategoria związków między strategią, a sztuką operacyjną i taktyką wynika ze stosowanych środków walki zbrojnej. Związki te są szczególnie istotne w obliczu wprowadzenia do uzbrojenia broni jądrowej i środków jej przenoszenia o znaczeniu strategicznym. Wykonanie uderzenia/szczególnie pierwszego/ strategicznymi siłami jądrowymi może mieć decydujące znaczenie dla przebiegu i wyniku całej wojny.

Obok wielu różnorodnych następstw, broń jądrowa i strategiczne środki jej przenoszenia spowodowały, że strategia może bezpośrednio /a nie jak dotychczas poprzez taktykę i sztukę operacyjną/ realizować niektóre cele i zadania o znaczeniu strategicznym. Umocniło to nadrzędną rolę strategii i spowodowało, że działania w skali operacyjnej i taktycznej koncentrują się obecnie na wykorzystaniu skutków uderzeń wykonanych strategicznymi siłami jądrowymi.

Możliwość wystąpienia okresu działań konwencjonalnych nie zmniejsza roli i znaczenia strategicznych sił jądrowych, szczególnie gdy się uwzględni zdecydowane cele polityczne przyszłej wojny, bowiem broń jądrowa a głównie strategiczne siły jądrowe, ze względu na wysoki stopień gotowości bojowej, mobilność i inne walory może być wykorzystana niemal natychmiast. Działania w okresie konwencjonalnym będą więc prowadzone w warunkach stałego zagrożenia użyciem broni jądrowej, z przestrzeganiem wszystkich wymogów, jakie obowiązują w sytuacjach, gdy ta broń jest stosowana.

Dominujące znaczenie strategicznych sił jądrowych nie oznacza jednak możliwości osiągnięcia celu wojny jedynie za ich po-

mocą. Cele te bowiem są różnorodne i osiągnięcie ich możliwe jest tylko połączonym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych, przy wykorzystaniu różnorodnych środków walki zbrojnej na szczeblach operacyjnym i taktycznym. W sumie więc musi być uwzględniony wpływ różnorodnych środków walki zbrojnej stosowanych przez wszystkie szczeble dowodzenia na możliwości osiągnięcia celów prowadzonych działań.

Przedstawione tu główne związki i zależności zachodzące między strategią, sztuką operacyjną i taktyką wskazują na nadrzędną rolę strategii, ale jednocześnie na wzajemne uwarunkowania i powiązania jej ze sztuką operacyjną i taktyką.

Związki te i zależności wynikają ze wspólnego przedmiotu badań, jakim jest walka zbrojna, rozpatrywana z punktu widzenia skali jej prowadzenia, z celów działań oraz stosowanych środków walki, co nie wyklucza istnienia innych związków, które jednak nie podważają przedstawionych tu generalnych zależności.

1.2.5. Strategia a doktryna wojenna

Przez pojęcie doktryny wojennej rozumie się zespół oficjalnie przyjętych w danym państwie /klasie, koalicji/ poglądów na charakter przyszłej /ewentualnej/ wojny, na przygotowanie do niej państwa /klasy, koalicji/, a zwłaszcza jego /jej/ sił zbrojnych oraz na sposoby wojny tej prowadzenia.

Doktryna wojenna powinna zatem w swej treści udzielać odpowiedzi przede wszystkim na następujące pytania^{x/}:

- z jakim przeciwnikiem wypadnie mieć do czynienia w ewentualnej wojnie;
- jaki będzie charakter tej wojny oraz jakie cele i zadania staną przed danym państwem i jego siłami zbrojnymi;
- jakie potrzebne są siły zbrojne, by móc wykonać postawione zadania i w jakim kierunku je rozbudowywać;
- jak przygotować się do wojny;
- jakimi sposobami wojnę prowadzić.

x/ A.Greczko: Siły Zbrojne państwa radzieckiego. Wyd. MON 1975. s.339.

Strategia jako nauka musi w swych rozważaniach uwzględniać dotychczasowe poglądy doktrynalne, a jako praktyka powinna postępować zgodnie z ustaleniami aktualnej doktryny wojennej.

Teoria strategii - określając charakter przyszłej /ewentualnej/ walki zbrojnej oraz wypracowując założenia, zasady, formy i sposoby przygotowania i prowadzenia tej walki na szczeblu najwyższym /strategicznym/ powinna przedkładać decydującym wypracowane przez nią propozycje dotyczące ustaleń doktrynalnych. Przyczym - co wynika z jej funkcji jako nauki - robi to zazwyczaj w znacznie szerszym niż treść ustaleń doktrynalnych zakresie. Oznacza to, że po pierwsze - teoria strategii dostarcza niezbędnych danych do sprecyzowania poglądów doktrynalnych dotyczących walki zbrojnej w jej najwyższym ogniwie, czyli partycypuje w ustalaniu wojskowej strony doktryny wojennej; po drugie - nie wszystkie sformułowane przez strategię poglądy muszą być uznane za doktrynalne i po trzecie - tylko te poglądy strategiczne, które decydenci zaaprobowali jako doktrynalne, powinny być realizowane w praktyce.

Jak więc z powyższego wynika, strategia jako nauka bierze udział w wypracowywaniu wojskowej /militarnej/ strony doktryny wojennej na jej najwyższym szczeblu, a sformułowane w jej ramach poglądy, po zaakceptowaniu przez decydentów, stają się swego rodzaju prawem dla strategii jako praktyki i powinny być wcielane w życie. Zadaniem teorii strategii jest więc uaktualnienie już istniejących oraz wypracowywanie nowych poglądów doktrynalnych w oparciu o dotychczasowe ustalenia. Wypracowując np. poglądy dotyczące przygotowania i prowadzenia operacji strategicznej na danym teatrze działań wojennych strategia powinna uwzględnić dotychczas obowiązujące w tym względzie ustalenia. Jednocześnie zmiany zachodzące w charakterze oraz formach i sposobach przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej zmuszają teorię strategii do wybiegania naprzód, opracowywania długotrwałych prognoz, przygotowania gruntu dla zmiany poglądów doktrynalnych, gdy dojrzeją niezbędne ku temu warunki.

Jest rzeczą zrozumiałą, że im doktryna mocniej się opiera na założeniach, zasadach, formach i sposobach przygotowania i prowadzenia działań strategicznych wypracowanych naukowo, tym bardziej jest adekwatna do rzeczywistości, i odwrotnie - im mniej

poglądy doktrynalne wynikają z ustaleń teorii strategii, tym bardziej są subiektywne i tym mniej racjonalne.

Strategiczne poglądy doktrynalne, zgodnie z tym, co dotychczas powiedziano, powinny się więc opierać na ustaleniach teorii strategii. Teoria strategii może jednak - z różnych przyczyn - nie rozwiązać niektórych problemów niezbędnych do sformułowania poglądów doktrynalnych. W tym wypadku ta część strategicznych poglądów doktrynalnych będzie miała charakter intuicyjny, z czym związane jest ryzyko, że mogą one okazać się błędne, jeżeli nie uwzględni się we właściwym stopniu realnych warunków wojny i możliwości państwa /klasy, koalicji/.

Z przeprowadzonych rozważań wynika, że teoria strategii przenika do praktyki strategii poprzez doktrynę wojenną i odwrotnie - doktryna, uwzględniając zmiany w praktyce, ukierunkowuje badania naukowe na problemy, których rozwiązanie jest dla niej /praktyki strategii/ niezbędne, i w ten sposób wywiera określony wpływ na teorię strategii. Strategiczne poglądy doktrynalne mają z zasady /w porównaniu z teorią strategii/ znaczenie bardziej konkretne, utylitarne, oddziałują bowiem bezpośrednio na praktykę strategii. Nie znaczy to jednak, że tak właśnie musi być w każdym wypadku. Istnieją twierdzenia /hipotezy/ strategiczne, które bez zmiany formy i treści występują jako doktrynalne i w tej samej postaci są stosowane w praktyce, np. formy działań strategicznych na TDW. Istotne różnice między teorią strategii a strategicznymi poglądami doktrynalnymi z punktu widzenia ich przydatności dla praktyki strategii nie tkwią więc ani w formie, ani w treści. Twierdzenie /teza, hipoteza/ naukowe staje się ustaleniem doktrynalnym dopiero wtedy, gdy jest oficjalnie uznane przez kompetentny organ upoważniony do jego akceptacji. Jeżeli zaś strategiczne ustalenie doktrynalne jest realizowane, stają się praktyką. Znaczy to, że w zależności od płaszczyzny, do której zostanie odniesione, to samo twierdzenie może być poglądem naukowym /teoria strategii/, ustaleniem doktryny wojennej /strategiczny pogląd doktrynalny/ lub przejawiać się w konkretnym działaniu /praktyka strategii/.

Przy obecnym układzie sił na arenie międzynarodowej niezbędne stało się tworzenie koalicji, a w związku z tym formułowanie koalicyjnych doktryn wojennych. Równoległe z pojęciem

doktryny koalicyjnej pojawia się termin koalicyjnej strategii we wszystkich trzech aspektach: strategii koalicyjnej jako nauki, koalicyjnych strategicznych poglądów doktrynalnych oraz koalicyjnej strategii jako praktyki. Oznacza to, że obok pojęcia strategii narodowej uzyskuje obywatelstwo pojęcie strategii koalicyjnej.

Z przeprowadzonych badań wynika, że zarówno w strategii, jak i w strategicznych poglądach doktrynalnych państw socjalistycznych istnieją elementy wspólne dla wszystkich państw i specyficzne dla każdego z nich. Wzajemne związki i zależności między nimi kształtują się w sposób następujący:

- strategia koalicyjna /koalicyjne strategiczne poglądy doktrynalne/ zawiera treści wspólne dla wszystkich państw;
- strategia narodowa /narodowe strategiczne poglądy doktrynalne/ zawiera zarówno treści wspólne dla wszystkich państw, jak i specyficzne dla każdego z nich.

Strategia koalicyjna uwzględniając ustalenia koalicyjnej doktryny wojennej bada /określa/ kierunki przygotowań koalicyjnych sił zbrojnych oraz ich cele i zadania wynikające z planowanych kampanii /operacji strategicznych/. Rozpatruje ona problemy związane z przygotowaniem i prowadzeniem całości działań na wszystkich teatrach. Strategie narodowe, uwzględniając ustalenia wspólne, badają /określają/ zadania, formy i sposoby użycia i działania narodowych sił i środków.

Należy również podkreślić, że w strategii /poglądach doktrynalnych/ państw socjalistycznych /koalicyjnej i narodowej/ zarówno to, co wspólne, jak i to, co specyficzne, służy jednemu celowi - obronie socjalizmu.

W oparciu o doświadczenia ubiegłego trzydziestolecia oraz prawidłowości rozwoju państw socjalistycznych można zakładać, że chociaż w ich strategii oraz doktrynach wojennych treści specyficzne nie zanikną, to jednak w miarę zacieśniania się i rozwoju współpracy będzie w nich coraz więcej elementów wspólnych.

2. ZASADY, ZAŁOŻENIA I ZADANIA STRATEGII

2.1. Zasady strategii

Na przestrzeni wieków zarówno teoretycy, jak i praktycy wojskowi dążyli do wypracowania prostych i jednoznacznych reguł postępowania zapewniających skuteczną realizację zamierzeń z zakresu przygotowania i prowadzenia kampanii, operacji, bitew i walk. W tym celu, opierając się na wszechstronnych badaniach wojen przeszłości, uwzględniając doświadczenia współczesności oraz starając się przewidzieć przyszłość, formułowali zasady sztuki wojennej, mające stanowić podstawę praktycznego działania dowódców, oficerów sztabów i wojsk^{x/}. Są więc zasady te kategorią historyczną i dlatego ich wewnętrzna treść ulega przeobrażeniom odpowiednio do zmian zachodzących w polityczno-społecznych oraz materialno-instrumentalnych warunkach przygotowania i prowadzenia wojny.

Zasady sztuki wojennej formułowano w różny sposób; zmienna była zarówno ich liczba, jak i treść. Współcześnie do głównych zasad sztuki wojennej zalicza się:

1. Cel i celowość.
2. Wysoką gotowość bojową.

x/ Literatura przedmiotu jest b.bogata. Wymienić tu można przykładowo takich autorów, jak: M.Frunze; Dzieła wybrane, Warszawa 1973; S.Mossor: Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny, Warszawa 1945; S.Kozłow, M.Smirnow, J.Baź, P.Sidorow: O sowieckiej wojennej nauce, Moskwa 1964; W.Sawkin: Zasady sztuki operacyjnej i taktyki, Warszawa 1974; K.Nożko: Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, Warszawa 1973.

3. Przewagę.

4. Ześrodkowanie sił, środków i wysiłku na wykonaniu głównych zadań w decydującym czasie i miejscu.

5. Współdziałanie.

6. Wysoką aktywność i zdecydowany charakter działań /operacji, bitew i walk/.

7. Równoczesne niszczenie zgrupowań sił zbrojnych, obiektów ekonomicznych i energetycznych oraz systemów kierowania państwowego i wojskowego.

8. Zaskoczenie i maskowanie.

9. Manewr.

10. Ciągłość działań.

11. Odwody i zapasy.

12. Wszechstronne zabezpieczenie działań.

13. Wysoki stan moralno-polityczny i dyscyplinę.

Zasady sztuki wojennej odnoszą się do wszystkich jej części składowych - strategii, sztuki operacyjnej i taktyki, z tym, że stopień zaangażowania poszczególnych zasad w problematykę rozważaną na każdym z tych szczebli jest różny. Jedne z nich dotyczą spraw związanych głównie z prowadzeniem walki zbrojnej w skali operacyjno-taktycznej, inne w swojej całości lub określonej części zajmują się problematyką z zakresu strategii i te w niniejszym materiale nazywać będziemy zasadami strategii.

Cechą charakterystyczną zasad sztuki wojennej odnoszących się do strategii jest to, iż na ich treść wpływają nie tylko czynniki materialno-instrumentalne, ale - i to przede wszystkim - polityczne oraz klasowe. Dlatego też obok zasad /części zasad/ strategii właściwych tylko państwom socjalistycznym istnieją zasady /części zasad/ właściwe tylko państwom kapitalistycznym. Podstawą formułowania zasad strategii w armiach państw socjalistycznych są ogólne prawa wojny i prawa walki zbrojnej wykryte, sformułowane oraz najpełniej uzasadnione przez klasyków marksizmu-leninizmu.

Przez pojęcie zasad strategii należy zatem w sensie ogólnym rozumieć naukowo uzasadnione ustalenia, reguły i zalecenia dla kierownictwa polityczno-wojskowego /dowódców i sztabów/ dotyczące przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej oraz kierowania siłami zbrojnymi w czasie pokoju i wojny.

Poniżej omówione zostaną te treści zasad sztuki wojennej, które odnoszą się do strategii i są uznane za jej zasady.

2.1.1. Cel i celowość działania

Zasada celu i celowości głosi, że działanie powinno mieć wyraźnie i precyzyjnie określony cel - jako rezultat, do którego osiągnięcia konsekwentnie i racjonalnie się zmierza; powinno ponadto być celowe - czyli zamierzone i planowane odpowiednio do założonego lub spodziewanego celu. W toku działania zmierzającego do osiągnięcia celu ogólnego /całościowego/ wyznaczane są cele o coraz większym stopniu szczegółowości /częstkowe/, których treść uzależniona jest od warunków, potrzeb i możliwości ich realizacji. Z uwagi na to zakłada się konieczność przestrzegania wzajemnych zależności między celem działania a warunkami, w których to działanie przebiega, oraz siłami i środkami, które mogą być lub powinny być zaangażowane do jego realizacji. Dlatego też obok celu /celów/ konieczne jest uwzględnienie celowości takiego lub innego działania. I tak oto - kierownictwo polityczne państwa /koalicji/ określa cel polityczny wojny, który stanowi podstawę do sformułowania celu strategicznego. Cel strategiczny - to zamierzony, końcowy rezultat działań, którego osiągnięcie w sposób zasadniczy zmienia sytuację strategiczną, a niekiedy i polityczną zwykle na jednym lub kilku TDW. W określonych warunkach może on przesądzać o końcowym wyniku wojny.

Cel strategiczny określa polityczno-wojskowe kierownictwo państwa lub koalicji państw. Podstawowym wymaganiem przy formułowaniu celu strategicznego jest jego zgodność z celem politycznym i z możliwościami jego realizacji przez siły zbrojne. Tylko pełna zgodność celów strategicznych z celami politycznymi i pełna realność tych ostatnich mogą zapewnić właściwe rezultaty strategiczne i polityczne. Prawdę tę w pełni potwierdziły wnioski i doświadczenia Wielkiej Wojny Narodowej Związku Radzieckiego; wojny o narodowe i społeczne wyzwolenie Polski, podjętej przez polskich komunistów, oraz szereg wojen lokalnych mających miejsce już po drugiej wojnie światowej.

Cel strategiczny z kolei stanowi podstawę do sformułowania celów operacyjnych i taktycznych.

Po określeniu celu wszystkie decyzje wykonawcze i działania sił zbrojnych muszą być podejmowane z punktu widzenia jego osiągnięcia w jak najkrótszym czasie i kosztem najmniejszych strat własnych.

2.1.2. Wysoka gotowość bojowa

Zaliczenie gotowości bojowej do zbioru zasad nastąpiło stosunkowo niedawno, bo dopiero na początku lat siedemdziesiątych. Potrzebę nadania tak wysokiej rangi problemom gotowości bojowej uzasadnia się agresywnością polityki państw imperialistycznych oraz ogromnymi i wciąż wzrastającymi możliwościami współczesnych środków walki, których niszczycielski potencjał może być w wyjątkowo krótkim czasie uruchomiony dla osiągnięcia celów strategicznych.

Wysoka gotowość bojowa dotyczy przede wszystkim sił i środków przewidzianych do odparcia powietrzno-kosmicznego napadu przeciwnika w skali strategicznej oraz sił jądrowych zdolnych do wykonania uderzenia odwetowego.

Zasada gotowości bojowej dotyczy także pozostałych elementów sił zbrojnych, które powinny znajdować się w ciągłej gotowości do działania, a gdy gotowość zostanie naruszona, należy uczynić wszystko, by sprawnie i szybko ją przywrócić.

Zasada wysokiej gotowości bojowej sił zbrojnych znajduje pełne zastosowanie zarówno w okresie wojny, jak i w czasie pokoju przy zagrożeniu możliwością wybuchu wojny. Przez pojęcie gotowości bojowej na szczeblu strategicznym należy rozumieć zdolność rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb oraz naczelnego dowództwa do zorganizowanego podjęcia oraz skutecznego prowadzenia działań wojennych w określonym miejscu i czasie. Osiągnięcie gotowości bojowej zapewnia szereg bardzo różnorodnych przedsięwzięć organizacyjno-wykonawczych. Jej wskaźniki oraz kryteria oceny określone są przepisami, normami i odpowiednimi ustaleniami. Do głównych wskaźników gotowości bojowej zalicza się:

- wysoki poziom wykształcenia bojowego i taktyczno-operacyjnego wojsk;
- właściwe ukompletowanie stanów osobowych, sprzętu bojowego i wyposażenia technicznego oraz zapasów materiałowych;
- utrzymanie wysokiego poziomu polityczno-moralnego, bojowego i fizycznego oraz dyscypliny;
- utrzymanie w należytej sprawności sprzętu technicznego i środków walki oraz właściwe wykorzystanie ich możliwości taktyczno-technicznych i bojowych;

- utrzymanie w gotowości i sprawności systemu rozpoznania, dowodzenia i zabezpieczenia materiałowo-technicznego;

- zapewnienie możliwości sprawnego przechodzenia do kolejnych, wyższych stanów gotowości bojowej.

Wyrazem wysokiej gotowości bojowej sił zbrojnych jest ich stała zdolność do bezzwłocznej realizacji postawionych zadań w każdej sytuacji, o każdej porze roku i doby.

Szczególnej wagi nabiera obecnie umiejętność szybkiego odtwarzania gotowości bojowej wojsk w warunkach skażeń i zniszczeń, jakie powstaną po wykonaniu uderzeń przez nieprzyjaciela.

2.1.3. Przewaga

Sposoby osiągnięcia przewagi są bardzo zróżnicowane. Chcąc uzyskać powodzenie w zmaganiach z przeciwnikiem, trzeba dążyć do osiągnięcia nad nim przewagi nie tylko ilościowej, ale także jakościowej, przejawiającej się w różnych, często trudno wymierzalnych kategoriach. Nie chodzi bowiem tylko o przewagę mierzoną stanem liczebnym sił i środków przeciwstawnych stron, ale również, i to przede wszystkim, uzyskiwaną na szczeblu strategicznym poprzez:

- zapewnienie wysokiego poziomu wyszkolenia wojsk, sztabów i dowódców oraz przygotowanie ich do efektywnego działania na współczesnym TDW;

- utrzymanie sił i środków, a szczególnie strategicznych sił jądrowych w gotowości bojowej oraz zapewnienie sprawnego i szybkiego przechodzenia do wyższych jej stanów oraz możliwości odtworzenia w razie naruszenia;

- osiągnięcie wysokiego stanu moralno-politycznego, dyscypliny oraz przygotowania psychologicznego wojsk, dowódców i sztabów;

- umiejętne i racjonalne wykorzystanie warunków terenowych na TDW i kierunkach strategicznych dla zapewnienia własnym wojskom położenia dogodniejszego niż u przeciwnika;

Szczególnej rangi nabiera uzyskanie przewagi w siłach i środkach mających znaczenie strategiczne, których użycie w decydujący sposób wpływa na przebieg i wyniki wojny.

Duże znaczenie dla uzyskania przewagi nad nieprzyjacielem ma też zespolenie wysiłków wojsk na lądzie, morzu i w powietrzu.

Umożliwia to bowiem szukanie sposobów osiągnięcia przewagi w tych kategoriach, w których stosunkowo łatwiej ją uzyskać, prowadzenie odpowiednich działań w celu pozabawienia przewagi przeciwnika, a także wybór takich sposobów działania, które umożliwiłyby optymalne wykorzystanie własnych sił i środków w określonym miejscu i czasie dla uzyskania przewagi lokalnej.

Z myślą o uzyskaniu przewagi strategicznej nad ewentualnym nieprzyjacielem należy stale konfrontować ilościowe i jakościowe możliwości potencjałów wojennych przeciwstawnych stron.

2.1.4. Ześrodkowanie sił, środków i wysiłku na wykonaniu głównych zadań w decydującym czasie i miejscu

Ześrodkowanie sił i środków oraz skupienie wysiłku celem wykonania głównych zadań w decydującym czasie i miejscu na TDW lub kierunku strategicznym stanowi jeden z podstawowych warunków uzyskania nad nieprzyjacielem przewagi /głównie ilościowej/, zwłaszcza wówczas, gdy siły przeciwstawnych stron są równe /lub przewaga jest minimalna/. Skupienie sił i środków na jednym kierunku strategicznym powoduje osłabienie innych, co wiąże się oczywiście z pewnym ryzykiem, ale przynosi wymierne efekty^{x/}.

Możliwość użycia broni jądrowej nie zmniejsza rangi omawianej zasady, z tym, że przy jej zastosowaniu inne będą formy i sposoby ześrodkowywania sił i środków. Zaistniały obecnie warunki do szybkiego i nieoczekiwanego dla nieprzyjaciela ześrodkowania sił w skali strategicznej zarówno drogą manewru na lądzie, jak i w przestrzeni powietrznej. Wzrost zasięgu broni rakietowej umożliwia szybkie ześrodkowanie uderzeń ogniowych, zwłaszcza wykonywanych za pomocą strategicznych sił jądrowych, w dowolnym punkcie obszarów objętych wojną.

x/ Wymownym tego przykładem są operacje Armii Radzieckiej z okresu drugiej wojny światowej, podczas których na wybranych kierunkach głównego uderzenia ześrodkowano z całości sił frontu: 100% lotnictwa, 70-90% artylerii i czołgów, 70-80% wojsk inżynierskich, 75-85% środków OPL i około 60-70% jednostek piechoty. Najczęściej siły te grupowano na odcinkach stanowiących zaledwie 10-12% całej szerokości pasa operacji frontu. Praktykę podobną obserwuje się i w działaniach zbrojnych prowadzonych współcześnie.

2.1.5. Współdziałanie

W warunkach współczesnych powodzenie może być osiągnięte tylko wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych i wojsk. Współdziałanie w skali strategicznej będzie polegało więc na uzgodnieniu działań różnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk pod względem celu i zadań oraz czasu i miejsca /przestrzeni/ według jednolitego zamiaru ogólnego. Myślą przewodnią współdziałania strategicznego będzie takie wykorzystanie możliwości poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, aby uzyskać przewagę nad nieprzyjacielem, zapewnić najbardziej racjonalne wykorzystanie sił i środków, potęgować siłę uderzenia i osiągnąć cel operacji strategicznej kosztem jak najmniejszych strat.

Podstawowymi wymaganiami w odniesieniu do współdziałania na szczeblu strategicznym powinny być: prostota, jasność celu i zamiaru, jednoznaczność i zrozumiałość założeń dotyczących miejsca, roli i zadań danego rodzaju sił zbrojnych podczas wykonywania konkretnych zadań strategicznych.

Obecnie szczególnego znaczenia w działaniach konwencjonalnych nabiera współdziałanie wojsk lądowych z lotnictwem, a na kierunku nadmorskim - z marynarką wojenną; natomiast w warunkach użycia broni jądrowej - wszechstronne uzgodnienie działań wszystkich rodzajów sił zbrojnych w ścisłym powiązaniu z uderzeniami jądrowymi, zwłaszcza wykonywanymi przy użyciu strategicznych sił jądrowych. Ze względu na koalicyjny charakter współczesnych wojen wyjątkowo doniosłą rolę odgrywa dziś współdziałanie w układzie sojuszniczym.

2.1.6. Wysoka aktywność i zdecydowany charakter działań

W literaturze przedmiotu zamiast zasady wysokiej aktywności i zdecydowanego charakteru działań wymienia się zasadę prowadzenia działań zaczepnych, co nie w pełni jest słuszne. Proponowane ujęcie lepiej oddaje istotę i charakter współczesnych działań. Powyższe sformułowanie zasady, o której mowa, nie deprecjonuje znaczenia działań zaczepnych jako głównego i decydującego rodzaju działań bojowych, szczególnie prowadzonych w skali strategicznej, przeciwnie, nadaje im jeszcze wyższą rangę,

gdyż tylko aktywnymi i zdecydowanymi działaniami przede wszystkim zaczepnymi można zmusić nieprzyjaciela do kapitulacji. Należy jednak pamiętać, że zasada aktywności i zdecydowania nie odnosi się tylko do działań zaczepnych, w równym bowiem stopniu obowiązuje w działaniach obronnych prowadzonych w mniejszej skali, co znacznie rozszerza zakres jej oddziaływania. Ponadto zasada wysokiej aktywności ujmuje działania zaczepne i obronne w dialektycznym powiązaniu i wzajemnym uwarunkowaniu. Dlatego też we współczesnych warunkach zasada aktywności i zdecydowanego charakteru działań powinna być przestrzegana na wszystkich szczeblach dowodzenia i w decyzjach dotyczących prowadzenia różnego rodzaju działań przez wszystkie rodzaje sił zbrojnych i wojsk. Szczególnym wyrazem wysokiej aktywności jest walka o uzyskanie inicjatywy strategicznej i ciągłe dążenie do jej utrzymania.

2.1.7. Równoczesne zniszczenie zgrupowań sił zbrojnych, obiektów ekonomicznych i energetycznych oraz systemów kierowania państwowego i wojskowego

Zasada równoczesnego niszczenia /obezwładniania/ zgrupowań sił zbrojnych, obiektów ekonomicznych i energetycznych oraz systemów kierowania państwowego i wojskowego dotyczy przede wszystkim szczebla strategicznego. Szczeble operacyjny i taktyczny mogą jedynie wykonywać określone zadania szczegółowe w ramach ogólnego zamiaru strategicznego. W wojnie bez użycia broni jądrowej treścią omawianej zasady będzie równoczesne rozbijanie określonych zgrupowań sił zbrojnych nieprzyjaciela oraz niszczenie ważnych z punktu widzenia polityczno-strategicznego obiektów według ustalonej kolejności, głębokości i czasu lub ich opanowywanie w stanie nie zniszczonym.

2.1.8. Zaskoczenie i maskowanie

Jedną ze szczególnie ważnych zasad jest dążenie do uzyskania zaskoczenia zarówno w momencie rozpoczęcia wojny, jak i w czasie jej prowadzenia. O zaskoczeniu można mówić w wypadku wykonania uderzenia nieoczekiwanego pod względem czasu, sposobów, miejsca, skali oraz użytych środków. Zapewnia to wywołanie paniki

po stronie nieprzyjaciela, sparaliżowanie jego woli i zdolności do zorganizowanego działania.

W odniesieniu do strategii zaskoczenie uzyskuje się przez zachowanie w głębokiej tajemnicy zamiaru i planu wojny, planów i zamiarów operacji strategicznych, skryte utworzenie i przygotowanie strategicznych zgrupowań sił zbrojnych, nieoczekiwane wprowadzenie do działań sił i środków, wykorzystanie nieznanych przeciwnikowi rodzajów broni oraz sposobów strategicznego działania. Zaskoczenie powoduje czasową niezdolność dowódców, oficerów sztabu i wojsk strony przeciwnej do racjonalnego myślenia i działania. Czas trwania zaskoczenia zwykle jest mierzony czasem jego paraliżującego oddziaływania na psychikę nieprzyjaciela. Skutki wywołane zaskoczeniem zapewniają osiągnięcie na pewien czas moralnej i materialnej przewagi nad przeciwnikiem. Z zaskoczeniem wiążą się ściśle przedsięwzięcia z zakresu maskowania, którego znaczenie wobec stale wzrastających możliwości rozpoznania jest coraz większe.

W skali strategicznej dużą rolę odgrywa odpowiednie koordynowanie przedsięwzięć z zakresu maskowania. W wypadku braku koordynacji mogłoby się bowiem zdarzyć, że przedsięwzięcia maskowania realizowane na szczeblu operacyjnym demaskowałyby zamiar wyższego przełożonego. Podstawowym wymaganiem w zakresie organizacji i wykonania wszelkich przedsięwzięć zmierzających do uzyskania zaskoczenia i maskowania jest ich nieszablonowość oraz bardzo ścisłe powiązanie z realiami, tj. z rzeczywistymi działaniami wojsk.

2.1.9. Manewr

Ogromne możliwości współczesnej broni oraz hipotetyczna wizja przyszłych działań upoważniają do stwierdzenia, że rola manewru wykonywanego w skali strategicznej będzie stale wzrastać. Manewr bowiem - to celowy i zamierzony ruch wojsk na lądzie, w powietrzu i na morzu oraz odpowiedni sposób ogniowego oddziaływania na nieprzyjaciela, zapewniający korzystniejsze w stosunku do niego położenie i możliwości działania własnych wojsk, a w konsekwencji osiągnięcie konkretnych celów prowadzonych działań.

W wyniku właściwie wykonanego manewru osiąga się spotęgowanie siły uderzenia, zaskoczenie nieprzyjaciela oraz uzyskanie nad nim przewagi w określonym miejscu i czasie. Niekiedy manewr może być jedynym sposobem uchylenia się od niszczącego uderzenia nieprzyjaciela. W warunkach obustronnego użycia broni jądrowej manewr polegać będzie głównie na wykorzystaniu skutków uderzeń jądrowych dla ostatecznego rozbicia nieprzyjaciela i osiągnięcia celu działań. Jego znaczenie w skali strategicznej wynika zarówno z możliwości rażenia obiektów strategicznymi siłami jądrowymi, jak też z możliwości szerokiego wykorzystania lotnictwa transportowego sił powietrznych.

Ze względu na charakter współczesnej walki zbrojnej ogromne możliwości otwierają się przed manewrem ogniem, manewrem przy wykorzystaniu przestrzeni powietrznej, manewrem realizowanym w walce radioelektronicznej. Podstawowym wymaganiem w odniesieniu do każdego rodzaju manewru jest szybkość i skrytość jego wykonania. Zdolność dokonywania szybkiego manewru ma bardzo istotne znaczenie w wojnie z użyciem broni jądrowej. We wszystkich wypadkach manewr powinien zapewnić najbardziej dogodne warunki dla realizacji celu walki zbrojnej.

2.1.10. Ciągłość działań

Zasada ciągłości działań wiąże się niemal z każdą z wymienionych zasad. Polega ona na takim prowadzeniu działań w wymiarze strategicznym, aby nie dać przeciwnikowi czasu oraz warunków do odtworzenia gotowości bojowej; chodzi również o uniemożliwienie mu dokonania manewru, stawiania skutecznego oporu i zorganizowanego przeciwdziałania.

Ciągłość działań w skali strategicznej zapewnia się przez bezwzględne zniszczenie wykrytych środków napadu jądrowego, magazynów i składów broni jądrowej, potęgowanie uderzenia strategicznych sił jądrowych, nieprzerwane prowadzenie działań /zarówno w dzień, jak i w nocy/, przekształcanie jednej formy działań bojowych w inną bez ich przerywania oraz maksymalne skrócenie przerw między poszczególnymi operacjami. Pozwala to narzucić przeciwnikowi własny styl i formę działania, a także prowadzić walkę zbrojną w warunkach dla niego niekorzystnych.

O zachowaniu ciągłości działań decydują: sprawność systemu rozpoznania oraz obiegu informacji, podjęcie we właściwym czasie decyzji i przekazanie jej wykonawcom, ciągłe odtwarzanie współdziałania, zachowanie zdolności bojowej wojsk po wykonaniu określonych zadań oraz utrzymanie ich w gotowości do realizacji dalszych działań, a także zapewnienie nieprzerwanego funkcjonowania gospodarki i administracji kraju.

Nieprzerwane i ciągle prowadzenie działań pozwala osiągnąć cele walki zbrojnej w krótkim czasie przy minimalnych stratach własnych, pozbawia ponadto przeciwnika możliwości zorganizowanego, skutecznego działania lub przeciwdziałania. Jego decyzja i zabiegi organizacyjno-wykonawcze będą w takich przypadkach nosiły przeważnie charakter doraźny. Najważniejszą jednak rzeczą przy właściwie prowadzonych działaniach ciągłych jest uniemożliwienie przeciwnikowi skutecznego wykorzystania własnej broni jądrowej oraz przechwycenia lub utrzymania inicjatywy strategicznej.

2.1.11. Odwody i zapasy

Niezależnie od poglądów na długotrwałość wojny, zwłaszcza światowej wojny jądrowej, ogromnie dużą wagę przywiązuje się do gromadzenia zapasów oraz posiadania odpowiednich odwodów przede wszystkim w wymiarze strategicznym. O zwiększeniu się roli odwodów i zapasów we współczesnych warunkach zadecydowały m.in.: niespotykana dotąd w historii możliwość równoczesnego zniszczenia przy wykorzystaniu strategicznych sił jądrowych zgrupowań sił zbrojnych przeciwnika, jego zakładów energetycznych i produkcyjnych oraz zwiększenie się rozchodu amunicji, paliwa, techniki i sprzętu bojowego. Dla prowadzenia skutecznych działań na froncie niezbędne jest więc gromadzenie zapasów i tworzenie odwodów oraz ich odpowiednie rozmieszczenie /urzutowanie/.

Ze względu na to, że cele walki zbrojnej prowadzonej w skali strategicznej mogą być osiągnięte tylko wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych, zapasy i odwody muszą być tworzone dla każdego z nich.

Należy przewidywać, że zapewnienie ciągłości produkcji na rzecz frontu może być poważnie utrudnione, dlatego tworząc zapa-

sy strategiczne trzeba określać przede wszystkim te dziedziny i te środki zabezpieczenia materiałowo-technicznego walczących wojsk, które mogą być szczególnie deficytowe, a przy których niedostatecznej ilości nie można będzie realizować określonych celów prowadzonych działań.

Odwody i zapasy będą stanowić bardzo istotny, niekiedy zasadniczy czynnik decydujący o uzyskaniu powodzenia oraz osiągnięciu celów strategicznych, bowiem w myśl znanej lenińskiej tezy "... zwycięża na wojnie ten, kto posiada więcej rezerw, więcej źródeł siły ...".

2.1.12. Wszechstronne zabezpieczenie działań

Zasada wszechstronnego zabezpieczenia działań odnosi się przede wszystkim do strategii. Przedsięwzięcia realizowane w tym zakresie obejmują zarówno działalność władz i organów cywilnych, jak też i sił zbrojnych. Wszechstronne zabezpieczenie działań polega przede wszystkim na takim ich przygotowaniu, aby nie dać się zaskoczyć nieprzyjacielowi i maksymalnie zmniejszyć skuteczność jego uderzeń; zapewnić dogodne warunki dla zorganizowanego rozpoczęcia działań przez siły zbrojne, a następnie dla realizacji celów strategicznych.

Przedsięwzięcia z zakresu zabezpieczenia działań obejmują: rozpoznanie; obronę przed bronią masowego rażenia; ubezpieczenie; maskowanie; obronę przed uderzeniami środków napadu powietrzno-kosmicznego, walkę radioelektroniczną; zabezpieczenie tyłowe, topogeodezyjne i hydrometeorologiczne. Wymienione przedsięwzięcia, aby były skuteczne, powinny w sumie tworzyć sprawnie działający system, którego wysiłki zmierzają do zapewnienia swobody działania oraz osiągnięcia celu prowadzonych działań.

2.1.13. Wysoki stan moralno-polityczny i dyscyplina

Wartość stanu moralno-politycznego i dyscypliny sił zbrojnych odgrywała ważną rolę w każdej wojnie. W warunkach wojny jądrowej wymagania w tym względzie zwiększają się do niespotykanych w historii rozmiarów. Liczyć się będzie stan moralno-polityczny i zdyscyplinowanie każdego żołnierza, oddziału, związku taktycz-

nego i operacyjnego wszystkich rodzajów sił zbrojnych i wojsk.

Traktując stan moralno-polityczny i dyscyplinę jako zasadę sztuki wojennej szczebla strategicznego podnosimy ich rangę, bowiem w warunkach współczesnych czynniki te stanowią podstawę dla realizacji wszystkich innych zasad. Wytrzymać niespotykane dotychczas napięcia psychiczne i fizyczne, jakie będą powstawać z chwilą rozpoczęcia działań, może tylko ta armia, której skład osobowy będzie doskonale uświadomiony, wyszkolony, zdyscyplinowany i zahartowany. Stan moralno-polityczny i dyscyplinę należy rozpatrywać na tle przygotowań i prowadzenia działań w układzie koalicyjnym - w wojnie między dwoma systemami: socjalistycznym i imperialistycznym.

X

Przedstawione wyżej zasady strategii stanowią zbiór teoretycznych reguł i ustaleń, których umiejętne i twórcze stosowanie w procesie organizowania i prowadzenia walki zbrojnej w skali strategicznej zapewnia osiągnięcie w sposób optymalny celu prowadzonych działań.

Skuteczność ich zastosowania uzależniona będzie przede wszystkim od właściwej oceny sytuacji, od głębokiej ilościowej i jakościowej oceny możliwości własnych i przeciwnika, konkretnych warunków TDW. lub kierunku strategicznego. Dążąc do zapewnienia jak najpełniejszej realizacji poszczególnych zasad strategii przez własne siły zbrojne należy równocześnie czynić wszystko, aby uniemożliwić nieprzyjacielowi zastosowanie podobnych. W realizacji bowiem każdej z omawianych zasad przewiduje się akt dwustronnego - naszego i przeciwnika działania.

2.2. Założenia strategii

Założenia strategii - to przyjęte i obowiązujące ustalenia, które stanowią podstawę działania organów polityczno-wojskowych, wyznaczając jednolity kierunek wszelkich przedsięwzięć planowania i prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny /na TW, TDW lub kierunku strategicznym/.

Punktami wyjściowymi do sformułowania tych ustaleń są w państwach socjalistycznych obiektywnie istniejące prawa wojny i prawa walki zbrojnej, leninowskie zasady organizacji sił zbrojnych, zasady strategii, a także doświadczenia wojen minionych oraz hipotezy odnośnie do charakteru przyszłej wojny.

Założenia strategii w państwach naszej wspólnoty są również wyrazem jej koalicyjnego charakteru, co wynika z celów politycznych oraz właściwości militarnych ewentualnej wojny, jaka może wybuchnąć i być prowadzona przez koalicje państw o różnych utrojach społeczno-politycznych. Koalicyjność strategii państw socjalistycznych jest wyrazem zgodności ich interesów oraz poglądów doktrynalnych na charakter, sposób przygotowania i prowadzenia wojny.

Założeń strategii państw socjalistycznych jest kilka. Za podstawowe z nich uważa się podporządkowanie strategii polityce prowadzonej przez partię i rząd.

Założenie to wynika z głównego prawa wojny, stwierdzającego zależność charakteru, przebiegu i wyniku wojny od właściwości polityki wojujących stron. Wojna, jako kontynuacja polityki przy użyciu przemocy, jest od niej ściśle uzależniona. Wobec tego strategia, której przedmiotem badań jest walka zbrojna /będąca wyrazem przemocy stosowanej w wojnie/ musi być podporządkowana polityce. Istota powyższego założenia tkwi w tym, że podstawowe /strategiczne/ cele i zadania stawiane przed siłami zbrojnymi w walce zbrojnej formułowane są w oparciu o cele polityczne wojny i muszą im w całej rozciągłości odpowiadać. Polityka bowiem, dysponując wszelkimi posiadanymi środkami, mobilizuje maksimum zasobów ludzkich i materialnych dla zapewnienia efektywnej działalności sił zbrojnych. Uwzględnia ona wymagania strategii, dążąc do tego, aby stawiane cele były na miarę możliwości posiadanych sił i środków. Rola polityki państwa nie ogranicza się więc

tylko do stawiania zadań strategii, lecz polega ponadto na stworzeniu warunków sprzyjających ich wykonaniu w dziedzinach: ideologicznej, dyplomatycznej, ekonomicznej, militarnej i innych.

Strategia z kolei oddziałuje na politykę. W czasie wojny może się bowiem zdarzyć, że czynnik militarny nabierze decydującego znaczenia i wówczas polityka musi dostosić swoją działalność do realizacji przedsięwzięć strategii, które w ostatecznym rachunku prowadzą do osiągnięcia celów politycznych w wojnie. Nie oznacza to oczywiście negacji nadrzędnej roli polityki w stosunku do strategii, jak też i do ustaleń doktrynalnych, świadczy jedynie o zachodzącym między nimi sprzężeniu zwrotnym.

Następnym ważnym założeniem strategii jest w warunkach współczesnych uznanie broni jądrowej /szczególnie strategicznych wojsk raketowych/ za decydujący środek prowadzenia wojny.

Powyższe założenie wynika z faktu, iż strategiczne wojska raketowe dzięki swym właściwościom /nieograniczony zasięg, ogromna siła niszcząca ładunków jądrowych, natychmiastowa gotowość do działań, brak skutecznych środków przeciwdziałania/ są w stanie samodzielnie wykonać szereg zadań o decydującym znaczeniu na całej głębokości terytorium przeciwnika i w ciągu krótkiego czasu. Masowe wprowadzenie broni jądrowej do uzbrojenia wojsk spowodowało istotne zmiany w formach działań strategicznych, a także wpłynęło na charakter operacji prowadzonych przez wszystkie rodzaje sił zbrojnych. Z jednej strony rozmiary powstałych w wyniku użycia broni jądrowej zniszczeń, a z drugiej - ogromny wzrost znaczenia ekonomiki we współczesnej wojnie wywołały konieczność zastosowania nowych rozwiązań w zakresie organizacji skutecznej obrony obszaru kraju oraz wpłynęły na zmianę dotychczasowych poglądów na znaczenie frontu i zaplecza.

Różnorodność zadań strategicznych, jakich wykonanie może zapewnić końcowy sukces we współczesnej wojnie, powoduje, że uznając decydującą rolę strategicznych wojsk raketowych w rozgromieniu nieprzyjaciela, jednocześnie uważa się, że zwycięstwo może być osiągnięte tylko połączonym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych, co stanowi następne ważne założenie strategii państw socjalistycznych. Uznając bowiem, że cechą charakterystyczną współczesnej wojny będzie prowadzenie operacji strategicznych o ogromnym rozmachu przestrzennym, przewiduje się uczestnictwo

w nich wszystkich rodzajów sił zbrojnych, działających według jednolitego planu, pod jednym dowództwem dla osiągnięcia ostatecznego celu działań. W związku z powyższym w planach rozwoju poszczególnych rodzajów sił zbrojnych musi się uwzględniać niezbędność prowadzenia wspólnych działań w taki sposób, aby zapewnić pełne wykorzystanie dodatnich cech każdego z nich, a także skutków uderzeń jądrowych. Połączenie wysiłku wszystkich rodzajów sił zbrojnych umożliwi prowadzenie skutecznych działań zarówno w warunkach stosowania broni jądrowej, jak i bez jej użycia.

Kolejnym założeniem strategii jest uznanie konieczności osiągnięcia najważniejszych celów strategicznych wojny w krótkim czasie przez skuteczne wykonanie pierwszego uderzenia strategicznymi siłami jądrowymi na najważniejsze obiekty nieprzyjaciela, przy jednoczesnym zachowaniu gotowości do odparcia napadu powietrzno-kosmicznego.

Pierwsze uderzenie strategicznych sił jądrowych powinno być wykonane w sposób zdecydowany, z maksymalnym wykorzystaniem liczby i mocy będących do dyspozycji ładunków jądrowych oraz tak szybko, jak tylko na to pozwalają środki przenoszenia broni jądrowej. Celem wykonania pierwszego uderzenia będzie zniszczenie w maksymalnym stopniu sił zbrojnych przeciwnika, a przede wszystkim jego strategicznych środków jądrowych; dezorganizowanie działania bazy wojenno-ekonomicznej oraz systemu kierowania państwem i siłami zbrojnymi.

Skuteczne wykonanie pierwszego uderzenia w znacznym stopniu ograniczy możliwości prowadzenia przez nieprzyjaciela dalszych działań, a niekiedy może nawet doprowadzić do wycofania się ze składu wrogiej koalicji niektórych państw. Przyczynia się więc do korzystnego kształtowania stosunku sił między potencjami wojennymi walczących stron i - jak wynika z drugiego prawa wojny - wpływa przez to na jej charakter, przebieg i końcowy wynik.

Nie należy jednak przeceniać skutków pierwszego uderzenia jądrowego. Szczególnie realnie trzeba spojrzeć na możliwości nieprzyjaciela w zakresie wykonania ocalałymi siłami uderzeń na nasze siły zbrojne oraz obiekty położone na obszarze kraju. Stąd ogromna rola i znaczenie obrony przeciwlotniczej wojsk /OPL/ i obrony powietrznej kraju /OPK/. Dalekosiężność, szybkość oraz

duża żywotność współczesnych nosicieli broni jądrowej, ogromna moc tej broni oraz innych środków masowego rażenia - stwarzają niespotykaną dotychczas możliwość niszczenia zgrupowań sił zbrojnych i obiektów na obszarze kraju: Dlatego też współczesna OP wojsk i OPK powinny być zdolne do skutecznego odparcia napadu powietrzno-kosmicznego nieprzyjaciela, co stanowi jeden z podstawowych warunków zapewnienia żywotności wojsk oraz funkcjonowania ekonomiki i administracji kraju.

Strategia państw socjalistycznych wychodzi z jeszcze jednego założenia, a mianowicie, że w wojnie jądrowej głównymi obiektami rażenia będą strategiczne środki jądrowe oraz zgrupowanie sił zbrojnych przeciwnika na TDW.

Specyfika współczesnej struktury organizacyjnej sił zbrojnych potencjalnego przeciwnika oraz ich dyslokacja sprawiają, że naszym środkiem rażenia stawia się jakościowo nowe wymagania. Głównym zadaniem przy rozbijaniu sił zbrojnych nieprzyjaciela będzie zniszczenie jego środków napadu jądrowego, od tego bowiem uzależnia się odniesienie pełnego sukcesu podczas niszczenia pozostałych zgrupowań sił zbrojnych przeciwnika na TDW, opanowywania ważnych rejonów, jak również obrony terytorium własnego państwa i sił zbrojnych przed jego uderzeniami.

Z treści wymienionych głównych założeń strategii państw socjalistycznych wynika, iż spełniają one rolę generalnych ustaleń mających znaczenie zarówno w procesie planowania, jak i prowadzenia walki zbrojnej w wymiarze strategicznym. Założenia te określają rolę strategii w polityce prowadzonej przez partię i rząd oraz gradację ważności środków prowadzenia walki zbrojnej, celów działań i obiektów uderzeń. Spełniają zatem istotną rolę w ukierunkowaniu podejmowanych decyzji i prowadzeniu działań na wszystkich szczeblach organizacyjnych poszczególnych rodzajów sił zbrojnych.

2.3. Zadania strategii

W ramach strategii rozpatruje się wykorzystanie potencjału militarnego państwa /koalicji państw/ w wojnie. Do zadań strategii jako nauki należy więc w pierwszym rzędzie określenie militarnego charakteru współczesnej wojny, opracowanie zasad i form działań poszczególnych rodzajów sił zbrojnych w wojnie, sposobów koordynacji ich wysiłków i kierowania nimi oraz zasad odpowiedniego zabezpieczenia prowadzonych działań tak, aby osiągnąć cel wojny, będący głównie rezultatem działań militarnych.

Do głównych zadań strategii jako nauki zalicza się:

- badanie militarnego charakteru współczesnej wojny, a szczególnie jej cech strategicznych;
- określenie wymagań co do: składu liczebnego sił zbrojnych, zasad ich organizacji oraz sposobów przygotowania do wojny;
- opracowanie form działań strategicznych prowadzonych w skali wojny i form operacji strategicznej;
- opracowanie zasad strategicznego planowania walki zbrojnej w skali całej wojny i poszczególnych operacji strategicznych;
- opracowanie zasad kierowania siłami zbrojnymi w wojnie;
- opracowanie zasad materiałowo-technicznego zabezpieczenia sił zbrojnych w wojnie i operacji strategicznej na TDW;
- studiowanie charakteru i właściwości TDW;
- opracowanie postulatów dotyczących przygotowania ekonomiki i ludności w stopniu zabezpieczającym potrzeby sił zbrojnych w wojnie;
- studiowanie strategicznych poglądów przypuszczalnego przeciwnika i jego możliwości w zakresie prowadzenia walki zbrojnej.

W badaniach nad militarnym charakterem współczesnej wojny i warunkami /przyczynami/ jej wybuchu uwzględnia się przede wszystkim takie czynniki, jak: układ sił politycznych, przypuszczalny skład koalicji wrogich państw, ich położenie geograficzne, stan potencjału wojennego oraz poglądy na sposoby prowadzenia wojen.

Punktem wyjścia przy rozpatrywaniu strategicznych cech charakteru współczesnej wojny jest istnienie i walka dwóch przeciwstawnych światowych systemów społecznych oraz osiągnięty poziom rozwoju sił i środków walki zbrojnej.

Do tych cech należy przede wszystkim zaliczyć koalicyjny charakter wojny, co pociąga za sobą konieczność rozwiązania wielu problemów z zakresu wyposażenia sił zbrojnych, szkolenia, dowodzenia i zaopatrywania w aspekcie godzenia interesów narodowych z koalicyjnymi; znaczenie broni jądrowej, która przesądza o charakterze współczesnych wojen nawet wówczas, gdy istnieje tylko zagrożenie jej użyciem; ogromny rozmach przestrzenny wojny, w której walka zbrojna toczyć się będzie nie tylko w strefie styczności bojowej stron, lecz na całym obszarze państw uczestniczących w wojnie /nie tylko na lądzie, w powietrzu, na obszarach morskich i oceanicznych, ale najprawdopodobniej i w przestrzeni kosmicznej/. Do strategicznych cech wojny zalicza się również: znaczenie początkowego okresu współczesnej wojny /szczególnie rozpoczętej zaskakującymi uderzeniami broni jądrowej/; jej długotrwałość /uwzględniając nie tylko wykonanie podstawowych zadań ogniowych, ale też konieczność opanowania terytorium przeciwnika/; znaczenie armii masowych, znaczenie skuteczności obrony zaplecza^x /szczególnie przed uderzeniami jądrowymi/ i inne.

Stosownie do charakteru współczesnej wojny strategia określa wymagania co do zasad organizacji sił zbrojnych, ich liczebności, proporcji między poszczególnymi rodzajami sił, co stanowi podstawę do szczegółowego opracowania tych problemów przez teorię organizacji sił zbrojnych. Ponadto określa kierunki rozwoju uzbrojenia i wyposażenia wojsk oraz zasady przygotowania sił zbrojnych do wojny.

Kolejnym ważnym zadaniem jest opracowanie form działań strategicznych. Formy te mają istotne znaczenie ze względu na globalny charakter współczesnych wojen - jako że dotyczą walki

x/ Sprawne, nieprzerwanie funkcjonujące zaplecza ma dziś większe niż kiedykolwiek znaczenie dla przebiegu i wyników działań prowadzonych przez siły zbrojne na froncie zewnętrznym.

zbrojnej prowadzonej w skali strategicznej jednocześnie na różnych TDW przez wszystkie rodzaje sił zbrojnych. Wyodrębnia się następujące formy działań strategicznych:

- pierwsze uderzenie strategicznych sił jądrowych;
- działania w celu odparcia powietrzno-kosmicznego napadu przeciwnika na siły zbrojne i zaplecze;
- strategiczne operacje na kontynentalnych TDW;
- operacje powietrznodesantowe;
- operacje i działania bojowe sił powietrznych;
- operacje i działania bojowe sił morskich.

Ponadto wyróżnia się formy operacji strategicznych prowadzonych na teatrach działań wojennych. Formy operacji strategicznych są bardziej ograniczone niż formy działań strategicznych, mimo że np. w operacji strategicznej na kontynentalnym TDW mogą brać udział wszystkie rodzaje sił zbrojnych. W czasie wojny może być prowadzonych jednocześnie kilka operacji na różnych TDW. Zadaniem strategii będzie wówczas wzajemne koordynowanie tych operacji w myśl założeń jednolitego planu wojny, odzwierciedlającego zamierzenia /cele/ kierownictwa polityczno-wojskowego państw /koalicji/.

Przy strategicznym planowaniu walki zbrojnej w skali całej wojny i operacji strategicznych, będącym kolejnym zadaniem strategii, niezbędna jest głęboka analiza sytuacji politycznej i militarnej na świecie. W wyniku jej dokonania określa się:

- strategiczne cele i zamiary wojny oraz operacji strategicznych na poszczególnych TDW /główny przeciwnik, jego sojusznicy, główny i drugorzędne teatry działań wojennych, sposoby rozbitcia przeciwnika/;
- zadania sił zbrojnych i kolejność ich wykonania;
- organizację wszechstronnego zabezpieczenia sił zbrojnych;
- stan i rozmieszczenie rezerw /odwodów strategicznych/.

W ramach problematyki kierowania siłami zbrojnymi wypracowywane są zalecenia dotyczące możliwych form, organizacji, struktury i funkcji organów dowodzenia oraz zasad i metod dowodzenia /przy ścisłym uwzględnieniu charakteru przyszłej wojny i zadań sił zbrojnych/. System kierowania w skali strategicznej

bazuje na najbardziej nowoczesnych rozwiązaniach technicznych, gdyż musi spełniać warunek niezawodności w najbardziej skomplikowanych sytuacjach, jakie mogą powstać we współczesnej wojnie.

W oparciu o wnioski nauk ekonomicznych i studia potencjału ekonomicznego kraju określa się z kolei potrzeby w zakresie środków materiałowych niezbędnych do prowadzenia walki zbrojnej w skali wojny oraz operacji strategicznych na poszczególnych teatrach działań wojennych. Następnie wypracowuje się sposoby organizacji zabezpieczenia materiałowo-technicznego sił zbrojnych, rozmieszczenia organów tyłowych sił zbrojnych, a także określa wielkość strategicznych rezerw środków materiałowych na wypadek wojny.

W ramach strategii studiuje się też teatry działań wojennych, wykorzystując wyniki tych badań w toku planowania, przygotowania i prowadzenia wojny. Znajomość charakterystyki TDW, rozmieszczenia sił zbrojnych przeciwnika, a szczególnie bazy ekonomicznej stanowiącej podstawę nowoczesnych sił zbrojnych - to grupa czynników decydujących o wyborze celu działań i głównego kierunku uderzenia, a co za tym idzie - również pozostałych wskaźników charakteryzujących rozmach prowadzonych działań.

Istotną sprawą jest opracowanie postulatów dotyczących przygotowania ekonomiki kraju i ludności w stopniu umożliwiającym zaspokojenie potrzeb sił zbrojnych w wojnie. Zadanie to współcześnie obejmuje wszystkie dziedziny życia gospodarczego kraju i znajduje odbicie w decyzjach najwyższych organów władzy państwowej i w planach rozwoju gospodarki narodowej. Postulaty strategii zakresem swym nie wykraczają poza potrzeby sił zbrojnych w walce zbrojnej i muszą oczywiście uwzględniać z jednej strony wymagania wynikające z potrzeb pokojowego budownictwa kraju, a z drugiej - konieczność sprawnego przestawienia się całej gospodarki na produkcję dla potrzeb wojny.

Przy studiowaniu poglądów strategicznych potencjalnego przeciwnika bierze się za punkt wyjścia cele polityczne, jakie zamierza on zrealizować w ewentualnej wojnie, jego możliwości militarne, ekonomiczne i moralne, doktryną wojenną i koncepcje strategiczne, możliwe sposoby rozpętania wojny i praktyczne przedsięwzięcia w zakresie jej przygotowania. Należy przy tym bacznie śledzić poczynania przeciwnika, szczególnie w sferze

militarnej, która często mają niewiele wspólnego z oficjalnie
głoszonymi deklaracjami pokojowymi.

3. CHARAKTER WSPÓŁCZESNYCH WOJEN

Określenie militarnego charakteru wojny stanowi główny problem strategii. Rangę tego problemu wyznacza fakt, iż niewłaściwe jego rozwiązanie jest we współczesnych warunkach brzemienne w skutki, których uniknięcie już w toku prowadzenia wojny może okazać się niemożliwe.

Przy określaniu charakteru wojny najważniejszą jest rzeczą sprecyzowanie jej istoty społeczno-politycznej, tzn. stwierdzenie, przedłużeniem polityki jakich państw i jakich klas jest określona wojna. Pozwala to ustalić charakter klasowy danej wojny, jak również jej polityczną treść, co z kolei umożliwi określenie strategicznych celów wojny i zadań, jakie będą w niej stawiane siłom zbrojnym, okoliczności wybuchu wojny i ewentualnych jej rezultatów, sposobów prowadzenia wojny z użyciem różnych środków rażenia, strategicznego wykorzystania sił zbrojnych, rozmachu działań wojennych oraz przypuszczalnej jej długotrwałości. Tymi właśnie problemami zajmuje się strategia.

3.1. Podstawowe /główne/ czynniki wpływające na charakter wojny

Wojna wpływa na wszystkie dziedziny życia społeczeństwa, ale z kolei również jej charakter, przebieg i wynik uzależnione są od wielu czynników. Do podstawowych z nich zaliczyć należy: społeczno-polityczne, ekonomiczne, naukowo-techniczne, militarne oraz wojskowo-geograficzne. Ujawnić charakter wojny można tylko drogą głębokiej analizy warunków, w jakich się ją przygotowuje i w jakich przypuszczalnie będzie prowadzona.

Aby można było określić charakter przypuszczalnej wojny, należy zatem zdawać sobie sprawę z charakteru epoki, w jakiej żyjemy. Precyzuje go wyraźnie PZPR i pozostałe marksistowsko-leninowskie partie komunistyczne i robotnicze.

Jest to epoka przejścia od kapitalizmu do socjalizmu. Trwa w niej walka dwóch przeciwstawnych systemów społecznych; dokonują się diametralne zmiany w wyniku zwycięstwa rewolucji socjalistycznych i ruchów narodowo-wyzwoleńczych. Następuje rozpad imperializmu i likwidacja kolonializmu. Na drogę socjalizmu wchodzi coraz to nowe narody. Charakter współczesnej epoki przejawia się w istniejących w świecie przeciwieństwach politycznych, ekonomicznych i militarnych, które decydują o układzie sił na arenie międzynarodowej, a w konsekwencji o charakterze ewentualnej wojny.

Czynniki społeczno-polityczne, o czym była już wyżej mowa, są tymi, które w głównej mierze decydują o charakterze wojny. Rolę wiodącą odgrywa w nich polityka państw, które wojnę przygotowują i prowadzą. Polityka nie tylko "rodzi" wojnę, ale i określa jej charakter. Każda wojna jest ściśle związana z ustrojem politycznym, z którego wypływa. Polityka, jaką klasa rządząca prowadzi przed wybuchem wojny, będzie kontynuowana w czasie jej trwania, z tym, że naturalnie innymi środkami.

Najbardziej jaskrawo istota polityki ujawnia się w politycznych celach wojny. Mogą one być sprawiedliwe lub niesprawiedliwe, w zależności od tego, jakie państwo, jaka klasa je wytycza.

Dla państwa socjalistycznego będą one zawsze sprawiedliwe, jako że ich treść stanowi obrona zdobyczy ustroju socjalistycznego oraz socjalistycznych stosunków ekonomiczno-społecznych.

Partie nasze oceniają, że siły socjalizmu i postępu znajdują się w historycznym "natarciu". Nieprzerwanie wzrasta ogólna moc i znaczenie państw-członków wspólnoty socjalistycznej.

Nie oznacza to jednak, że przestało już istnieć zagrożenie ze strony imperializmu. Nadal w państwach imperialistycznych działają siły agresji, które mają duży wpływ na politykę swych rządów.

Również ogromną rolę w określeniu charakteru ewentualnej wojny odgrywają czynniki ekonomiczne. Już klasycy marksizmu-le-

ninizmu dowodzili, że źródła wojen należy szukać w stosunkach ekonomiczno-społecznych. Od ekonomiki, od jej stanu i możliwości zależą sposoby prowadzenia działań wojennych, a tym samym i charakter wojny. Ekonomia wytwarza wszystko to, co jest niezbędne do prowadzenia wojen.

W dobie współczesnej znaczenie ekonomiki stale wzrasta. Ulega ciągłemu skracaniu czas wymiany środków walki zbrojnej /dawniej co 15-20 lat, dzisiaj co/7-10 lat/. Mówiąc o czynnikach ekonomicznych nie wolno zapominać o znaczeniu, jakie ma posiadanie surowców, ich wielkość oraz rozmieszczenie. I również w tej dziedzinie obóz socjalistyczny przewyższa państwa imperialistyczne. W Europie odczuwają one niedobór wielu surowców, które muszą sprowadzać z dużych odległości /często drogą morską/, co w wypadku wojny ma przecież istotne znaczenie.

Możliwości ekonomiczne i zapasy surowców - to jeszcze nie wszystko. Decydującą rolę odgrywają ponadto stosunki produkcji. Socjalistyczny sposób produkcji, którego podstawowym założeniem jest jedność celów państwa i całego narodu, umożliwia w wypadku narzucenia nam wojny wykorzystanie w maksymalnym stopniu wszystkich możliwości państwa w celu osiągnięcia zwycięstwa.

W rozważaniach naszych nie możemy również zapominać o kształtowaniu "oblicza" wojny przez naukę i technikę. Tym, co integruje ekonomikę, naukę i technikę w działaniu na rzecz wojny są przede wszystkim środki walki zbrojnej, które z kolei obok innych czynników /przede wszystkim polityki/ wpływają na sposoby jej prowadzenia. Broń jądrowa oraz środki jej przenoszenia, nowoczesne systemy urządzeń do wykrywania, powiadamiania i kierowania spowodowały diametralne zmiany w sposobach prowadzenia walki zbrojnej, a co za tym idzie w charakterze wojny.

Jak zatem widać, o charakterze przyszłej wojny w znacznej mierze decydować będzie postęp naukowo-techniczny ściśle uzależniony od warunków ekonomicznych. Współczesne uzbrojenie i sprzęt wojskowy, z uwagi na stale wzrastające koszty projektowania, wytwarzania, eksploatacji i konserwacji, pochłaniają coraz większe sumy.

Ze względu na zmienione parametry techniczno-bojowe współczesnego sprzętu i uzbrojenia, a zatem i jego możliwości, nieuniknione się stały zmiany w sposobach i formach prowadzenia walki zbrojnej, a więc w dziedzinie militarnej.

Na charakter ewentualnej wojny wywierają również określony wpływ strategiczne poglądy przeciwnika. Poglądy te bowiem między innymi określają sposoby przygotowania państwa, a zwłaszcza jego sił zbrojnych do wojny oraz sposoby prowadzenia wojny. Należy jednak podkreślić, że - niezależnie od zmian zachodzących w strategicznych poglądach doktrynalnych - w przypadku państw imperialistycznych niezmienny pozostaje ich agresywny charakter. Niezmienny również jest nieagresywny /obronny/ charakter strategicznych poglądów doktrynalnych państw wspólnoty socjalistycznej.

Rozmach przestrzenny wojny, sposoby i formy działań strategicznych zależą również w dużym stopniu od położenia geograficznego walczących stron. Oceniając je stwierdzamy, że państwa socjalistyczne mają warunki lepsze niż państwa NATO. Przede wszystkim zajmują ogromną powierzchnię w centrum kontynentów europejskiego i azjatyckiego, która zapewnia: stworzenie jednolitego systemu obronnego państw wspólnoty socjalistycznej; rozśrodkowane rozmieszczenie bazy wojenno-ekonomicznej, zgrupowań sił zbrojnych, zapasów mobilizacyjnych i odwodów strategicznych oraz realizację szerokiego manewru wojskami, siłami i środkami na kierunkach wewnętrznych.

Położenie europejskich państw NATO również ma pewne atuty. Oskrzydlają one państwa socjalistyczne, posiadają rozbudowany system baz, kontrolują wyjście na Atlantyk i Morze Północne. Jest jednak i szereg mankamentów, a mianowicie m.in.: rozdzielenie poszczególnych państw NATO morzami, cieśninami, górami, państwami neutralnymi /główna baza - Stany Zjednoczone - izolowana jest od reszty państw NATO oceanem, co w wypadku wojny komplikuje dowóz zaopatrzenia i dopływ odwodów strategicznych itp./.

3.2. Możliwe rodzaje współczesnych wojen

Analiza współczesnej epoki pozwala wnioskować, że istnieje możliwość wywołania i prowadzenia różnego rodzaju wojen.

Posługując się metodologią marksizmu-leninizmu można je podzielić:

- według celu oraz charakteru socjalno-politycznego;

- według charakteru sprzeczności i składu sił socjalnych uczestniczących w danej wojnie;

- według skali danej wojny oraz używanych w niej środków rażenia.

Podział wg. celów i charakteru socjalno-politycznego pozwala wyróżnić:

a/ wojny sprawiedliwe, postępowe, a wśród nich:

- wojny rewolucyjne w obronie zdobyczy socjalizmu;
- wojny w obronie niepodległości narodów i państw;
- wojny narodowo-wyzwoleńcze;
- wojny domowe mas pracujących przeciwko klasom wyzyskującym.

b/ wojny niesprawiedliwe, reakcyjne, dzielące się z kolei na:

- wojny imperialistyczne, prowadzone przeciw państwu socjalistycznym;
- wojny w celu zagrabienia cudzych terytoriów;
- wojny o zachowanie kolonializmu;
- wojny o zmianę sfer wpływów;
- wojny kontrrewolucyjne burżuazji przeciw proletariatowi.

Według charakteru sprzeczności i składu sił socjalnych uczestniczących w danej wojnie można dokonać podziału na:

- wojny między państwami o dwóch przeciwstawnych systemach społecznych - socjalistycznym i kapitalistycznym;
- wojny pomiędzy państwami kapitalistycznymi i narodami prowadzącymi walkę o wyzwolenie narodowe;
- wojny pomiędzy państwami kapitalistycznymi lub ich grupami;
- wojny pomiędzy antagonistycznymi klasami jednego państwa, tzn. wojny domowe.

W zależności od skali konfliktu można wyodrębnić:

- wojnę światową, w której będzie uczestniczyła znaczna część lub większość państw świata;
- wojny lokalne, w których uczestniczą dwa lub kilka państw.

Według użytych środków rażenia wojny podzielić na:

- jądrowe - z użyciem broni jądrowej oraz innych środków masowego rażenia;

- konwencjonalne - z użyciem tylko konwencjonalnych /klasycznych/ środków rażenia.

3.3. Charakterystyczne cechy światowej wojny jądrowej

Należy przewidywać, że ewentualna przyszła światowa wojna jądrowa okaże się decydującym klasowym starciem dwóch przeciwstawnych systemów - kapitalistycznego i socjalistycznego.

Imperializmowi będzie przyświecał cel likwidacji socjalizmu i przywrócenia władzy kapitalistów; dla socjalizmu - to wojna w obronie zdobyczy ustrojowych i społecznych.

Będzie się ona odznaczać:

- skrajnie zdecydowanymi celami politycznymi i strategicznymi walczących stron;
- charakterem koalicyjnym /udział dużej liczby krajów i masowych armii/;
- globalnym rozmachem, ogromnymi napięciami i zaciętością działań wojennych na ważniejszych kontynentach, oceanach oraz w powietrzu i w przestrzeni kosmicznej;
- wyniszczającym charakterem działań wojennych /masowe straty w ludności, ekonomice i siłach zbrojnych/;
- decydującym znaczeniem pierwszego uderzenia jądrowego strategicznych sił jądrowych dla osiągnięcia celów wojny;
- wysoką dynamiką oraz manewrowością działań wojennych, możliwością gwałtownych zmian sytuacji, szybkością zmiany środków walki /jądrowych na inne/, zaciętością walki o zdobycie i utrzymanie inicjatywy strategicznej.

3.4. Charakterystyczne cechy wojen lokalnych

W okresie ostatnich trzydziestu lat od zakończenia drugiej wojny światowej miało miejsce ponad 30 wojen lokalnych i ponad 450 konfliktów zbrojnych^{x/}.

x/ Podstawowe założenia radzieckiej strategii wojennej. Wyd. ASG 1977, s.36.

Cechą charakterystyczną tych wojen i konfliktów było to, że ich cele polityczne były ograniczone. Chodziło w nich nie o zniszczenie całego światowego systemu socjalizmu, a tylko o jego osłabienie, oderwanie od niego pojedynczych państw, zachowanie zależności kolonialnej, zdobycie źródeł surowców itp.

W wojnach tych uczestniczyła ograniczona liczba państw. W walkę zaangażowane były stosunkowo niewielkie siły, wykorzystujące tylko klasyczne środki rażenia. Działania zbrojne obejmowały ograniczone terytoria i trwały stosunkowo krótko^{x/}.

W wojnach lokalnych, pomimo że dotychczas nie miało to miejsca, nie należy wykluczać możliwości użycia broni jądrowej, a ponadto trzeba pamiętać, że zawsze mogą się one przerodzić w wojnę światową.

3.5. Możliwe okresy światowej wojny jądrowej

Na podstawie hipotetycznych ustaleń można wyróżnić następujące okresy światowej wojny jądrowej.

a/ Okres prowadzenia działań wojennych z użyciem jedynie środków klasycznych^{xx/}, w którym przewiduje się:

- przeprowadzenie pierwszych operacji frontów, flot, operacji powietrznych oraz działań strategicznych mających na celu odparcie powietrzno-kosmicznego napadu przeciwnika;
- prowadzenie aktywnych działań wojennych w skali globalnej na lądzie, w powietrzu i na morzach;
- rozgromienie kolejnych zgrupowań sił zbrojnych przeciwnika;
- zakończenie strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych, przy równoczesnym przejściu ekonomiki kraju na produkcję wg. planu wojennego;

x/ Określenia "ograniczoność" i "krótkotrwałość" należy traktować relatywnie, ponieważ np. wojna w Wietnamie trwała 8 lat, w wojnie w Korei uczestniczyły 2,5 mln armie, straty w wojnach lokalnych przewyższyły straty w czasie I wojny światowej.

xx/ Okresy te mogą nie występować, jeżeli wojna rozpocznie się od zmasowanego użycia broni jądrowej.

- utrzymywanie przez cały czas trwania działań konwencjonalnych środków przenoszenia broni jądrowej w stałej gotowości do natychmiastowego użycia.

b/ W okresie prowadzenia działań wojennych z ograniczonym użyciem broni jądrowej można oczekiwać:

- wykonania uderzeń jądrowych w określonym obszarze na wykryte obiekty i zgrupowania sił zbrojnych taktycznymi i operacyjno-taktycznymi środkami napadu jądrowego, a w niektórych wypadkach i strategicznymi siłami jądrowymi;

- prowadzenia z obustronnym zdecydowaniem i aktywnością operacji przez związki operacyjne rodzajów sił zbrojny ;

- szybkich zmian sytuacji i sposobów działania;

- realizacji przedsięwzięć mających na celu wyprzedzenie przeciwnika w potęgowaniu siły uderzeń jądrowych i utrzymywania strategicznych sił jądrowych w gotowości do natychmiastowego uderzenia.

c/ Okres działań wojennych z nieograniczonym użyciem broni jądrowej będzie się charakteryzować:

- masowym użyciem wszystkich środków jądrowych na całej głębokości terytorium przeciwnika /uderzenia na ekonomikę/, co spowoduje ogromne straty w bazie wojenno-ekonomicznej i siłach zbrojnych przeciwnika;

- wykonaniem powtórnych uderzeń jądrowych tymi środkami, które zachowały zdolność bojową po uderzeniu przeciwnika;

- powstaniem masowych strat i prowadzeniem operacji oraz działań bojowych w warunkach skażeń, zniszczeń, pożarów na oddzielnych kierunkach i w oddzielnych ogniskach w celu ostatecznego rozbitcia przeciwnika;

- nierównomiernością działań bojowych nacechowanych jednak dużym napięciem, możliwością powstawania przerw operacyjnych, w czasie których likwidowane będą skutki napadu jądrowego przeciwnika i odtwarzana zdolność bojowa porażonych wojsk.

d/ Okres działań końcowych, w którym przewiduje się:

- wykonanie ocalałymi siłami i środkami pojedynczych i grupowych uderzeń jądrowych;

- przeprowadzenie operacji i działań bojowych po odtworzeniu i zorganizowaniu od nowa zgrupowań rodzajów sił zbrojnych;

- kontynuację działań bojowych na oddzielnych kierunkach i w odosobnionych ogniskach;

- potęgowanie wysiłku działających zgrupowań wojsk dzięki wprowadzeniu do działań odwodów strategicznych, likwidację skutków uderzeń bronią jądrową, odbudowę gospodarki oraz odtworzenie produkcji wojennej.

4. PRZYGOTOWANIE GOSPODARKI KRAJU DO ZASPOKOJENIA POTRZEB SIŁ ZBROJNYCH W WOJNIE

4.1. Wzajemny związek strategii i gospodarki

Gospodarka państwa stanowi materialną bazę sił zbrojnych. Jakie są możliwości gospodarki, takie są siły zbrojne i taki jest sposób prowadzenia wojny.

F. Engels, analizując doświadczenia i wnioski z minionych wojen stwierdził, że: "Nic bardziej nie zależy od gospodarki jak właśnie armia i flota. Uzbrojenie, skład, organizacja, taktyka i strategia zależą przede wszystkim od poziomu produkcji i stanu komunikacji. Przeobrażająco działały tu nie "swobodne twory rozumu" genialnych wodzów, lecz wynalezienie lepszej broni i zmiana materiału ludzkiego; wpływ genialnych wodzów ogranicza się w najlepszym wypadku do przystosowania sposobu prowadzenia walki do nowej broni i nowych żołnierzy"^{x/}.

Doświadczenia dwóch kolejnych wojen światowych potwierdziły słuszność prawa walki zbrojnej głoszącego, iż formy i sposoby jej prowadzenia uzależnione są od uzbrojenia i sprzętu technicznego, jakim dysponują przeciwstawne strony. Rozwój strategii w pierwszej i drugiej z nich był między innymi zdeterminowany przez stan bazy materialnej, a przede wszystkim przez ilość i jakość wytworzonego uzbrojenia.

x/ Fryderyk Engels: Anty-Dühring, KiW, Warszawa 1949, s.164.

Możliwości gospodarki przed i w czasie pierwszej wojny światowej pozwoliły na masową produkcję uzbrojenia i techniki bojowej, a to z kolei - na wystawienie przez obie walczące strony liczebnie wielkich armii. Jednakże uzbrojenie i technika bojowa były na tyle niedoskonałe /na przykład czołgi i samoloty/, że nie wpłynęły w decydującym stopniu nie tylko na strategię, ale nawet na taktykę. Podstawowymi środkami walki w czasie pierwszej wojny światowej pozostawały nadal działa, karabiny maszynowe i broń strzelecka indywidualnego żołnierza, przy czym moc ogniowa artylerii była niewystarczająca do przełamania obrony pozycyjnej, a zużycie uzbrojenia i środków materiałowych tak duże, że systematyczne i pełne zaopatrywanie milionowych armii wkrótce stało się ponad siły gospodarki walczących państw.

Już w pierwszym okresie wojny okazało się, że zgromadzone w czasie pokoju zapasy środków materiałowych są, w odróżnieniu od wojen poprzednich daleko nie wystarczające, zaś gospodarka narodowa zupełnie nie przygotowana do przestawienia się na tory produkcji wojennej. Wspecjalizowane zakłady produkcyjne przemysłu zbrojeniowego nie były w stanie zaspokoić potrzeb sił zbrojnych.

W ten sposób możliwości gospodarki walczących stron i wynikający stąd stan środków walki przesądziły między innymi o tym, że pierwsza wojna światowa stała się wojną pozycyjną. Ograniczone możliwości bazy materialnej nie pozwoliły na znalezienie skutecznych form przełamania obrony i prowadzenia rozległych operacji.

Zupełnie inna była sytuacja w drugiej wojnie światowej. Wysoki stopień rozwoju przemysłowego głównych państw w niej uczestniczących pozwalał im na masową produkcję potężnego uzbrojenia. Siły zbrojne zostały wyposażone w samoloty o znacznym zasięgu i mocy ognia, a broń pancerna stała się główną siłą uderzeniową wojsk lądowych. W skali masowej wprowadzono do wyposażenia wojsk samochody i ciągniki. Wszystko to sprawiło, że wojska stały się ruchliwe, w związku z czym działania nabrały dynamicznego, manewrowego charakteru.

Znamienny dla drugiej wojny światowej był fakt, że głównym źródłem zabezpieczenia materiałowego sił zbrojnych stały się nie zapasy środków materiałowych i uzbrojenia czasu pokojowego, lecz

te, których produkcja została rozwinięta już podczas prowadzenia działań wojennych.

Spowodowało to dalsze zacieśnienie wzajemnych związków strategii i gospodarki; zwiększyło zależność rozmachu operacji strategicznych od możliwości gospodarczych, od zdolności zabezpieczenia materiałowo-technicznego. Zależność ta stała się podstawowym kryterium realności planowania strategicznego.

Realizm przejawiający się w docenianiu znaczenia gospodarki odczował strategię Związku Radzieckiego, czego nie można powiedzieć o strategii hitlerowskich Niemiec, odznaczającej się kompletnym jego brakiem, demagogią wojskową i awantuarnictwem politycznym. U podstaw realizmu strategii radzieckiej legły przesłanki ideologiczne i ustrojowe oraz marksizm-leninizm jako metodologiczna podstawa socjalistycznych nauk wojskowych, natomiast hitlerowska strategia "Blitzkriegu" wywodzi swój ród z reakcyjnych poglądów filozoficznych i społecznych kapitalizmu.

W początkowym okresie drugiej wojny światowej hitlerowskie siły zbrojne miały nad Armią Radziecką przewagę w samolotach, czołgach i artylerii. Jednakże w krótkim czasie, właśnie w konsekwencji prężności i siły radzieckiej gospodarki, stosunek ten został zmieniony na korzyść Armii Radzieckiej. Ilustrują to dane przedstawione w tabeli - załącznik 1.

W dobie współczesnej zależność strategii od gospodarki stała się jeszcze bardziej ścisła.

Po pierwsze - poziom rozwoju gospodarki i postęp naukowo-techniczny umożliwiły produkcję takich rodzajów uzbrojenia i techniki bojowej, które radykalnie zmieniły sposoby prowadzenia wojny. Rozstrzygającym środkiem stała się strategiczna broń rakietowo-jądrowa, co nieporównanie zwiększyło możliwości dowództwa strategicznego /a tym samym strategii/.

Jeśli poprzednio, włączając w to również drugą wojnę światową, strategia dysponowała stosunkowo ograniczonymi środkami, umożliwiającymi jedynie prowadzenie zdecydowanych operacji na kierunkach, to współcześnie są to środki, które pozwalają globalnie porazić nieprzyjaciela na całą głębokość i osiągnąć zwycięstwo w bardzo krótkim czasie. Tak więc rozwój gospodarki i postęp naukowo-techniczny spowodowały zmiany w sposobach pro-

wadzenia wojny i formach działań strategicznych. Jednakże zastosowanie tych nowych sposobów i form działań możliwe jest tylko wtedy, jeśli baza materialna zostanie należycie i zawsze przygotowana. Pełna gotowość środków materiałowych zabezpieczających prowadzenie działań bojowych jest obiektywnym warunkiem osiągnięcia zwycięstwa we współczesnej wojnie.

Po drugie - obecnie zmieniają się zasadnicze warunki funkcjonowania gospodarki. W przeszłości podczas wojny były one względnie stabilne, albowiem walka zbrojna nie wywierała tak istotnego wpływu na możliwości produkcyjne, których wyznacznikiem były gospodarcza moc kraju oraz czynniki społeczno-polityczne.

W warunkach współczesnych skala zbrojnego oddziaływania na obiekty gospodarcze może być tak wielka, że możliwości gospodarki narodowej będą zależne nie tylko od wspomnianych wyżej czynników gospodarczych i społeczno-politycznych, ale również w znacznej mierze od poniesionych przez nią strat.

Charakter i intensywność działań wojennych po obustronnych uderzeniach jądrowych będą zależne w pierwszym rzędzie od stanu zniszczenia gospodarki kraju oraz od możliwości i tempa jej odbudowy. Obok intensywności oddziaływania niszczącego decydować o tym będą również cechy infrastruktury, takie jak: odporność na uderzenia nieprzyjaciela, zdolność do szybkiego jej odtwarzania oraz umiejętność wykorzystania okoliczności sprzyjających uniknięciu bezpośrednich oraz pośrednich skutków uderzeń na obiekty sąsiednie.

Jak z powyższego wynika - żywotność gospodarki we współczesnych warunkach staje się jednym z głównych wskaźników mocy wojennej państwa. W tym względzie państwa-sygnatariusze Układu Warszawskiego mają bezsporną przewagę nad blokiem NATO, zajmują bowiem zwarty obszar w centrum euroazjatyckiego kontynentu, co umożliwia rozróżnione rozmieszczenie bazy wojskowo-gospodarczej oraz zapewnia stałą komunikację z teatrami działań wojennych.

4.2. Sposoby przygotowania gospodarki kraju do wojny

Gospodarka jako element potencjału wojennego jest materialną bazą mocy obronnej każdego państwa. Możliwości gospodarcze w znacznej mierze decydują o wielkości i jakości sił zbrojnych oraz o sposobach prowadzenia przez nie walki zbrojnej.

Przygotowanie gospodarki do wojny^{x/} związane jest z ogromnymi nakładami finansowymi i materialnymi, z zaangażowaniem znacznego potencjału naukowo-badawczego oraz licznego kolektywu specjalistów. Współcześnie przygotowanie gospodarki do wojny wymaga też wiele czasu.

Do głównych przyczyn gwałtownego wzrostu zakresu przygotowań gospodarki do wojny, jak też stałego rozszerzania się kręgu wzajemnych zależności między gospodarką a strategią należy zaliczyć:

- ciągle zwiększanie się obszaru wojen oraz związanych z tym wydatków materiałowych i finansowych /co ilustruje tabela - patrz załącznik 2/;

- gwałtowny wzrost kosztów wyposażenia współczesnych sił zbrojnych w stale doskonalony i coraz bardziej skomplikowany sprzęt bojowy^{xx};

x/ Przygotowaniem gospodarki do wojny nazywamy taki proces planowego działania i produkcji dóbr materialnych, w wyniku którego osiągnięta zostanie maksymalna zdolność wytwarzania współczesnych środków prowadzenia wojny, gotowość mobilizacyjną do przestawienia gospodarki narodowej na tory produkcji wojennej oraz jej żywotność w czasie trwania wojny.

xx/ Na przykład koszt uzbrojenia armii amerykańskiej rośnie średnio 3-krotnie w każdym kolejnym dziesięcioleciu. Stale też rosną ceny poszczególnych egzemplarzy sprzętu; samolot bombowy B-29 kosztował 700 tys. dolarów, B-52 - 9 mln dolarów, B-58 - 20 mln dol., a B-1 - 80 mln dol., okręt podwodny okresu 2-giej wojny światowej kosztował 5-6 mln. dol., atomowy okręt podwodny lat 60-tych 60-80 mln dol., zaś okręt podwodny typu "Trident" ok. 1.600 mln. dol. W odpowiedniej skali rośnie koszt i pozostałych-rodzajów uzbrojenia i techniki bojowej we wszystkich armiach zarówno państw NATO, jak i państw Układu Warszawskiego. Wysokie koszty nowych wzorów sprzętu bojowego, a także modernizacji starszych typów sprawiły, że każda decyzja w tej materii staje się niezwykle brzemienne w skutkach i dla strategii tak, jak i dla ekonomiki.

- postępującą rewolucję naukowo-techniczną, w wyniku której okres moralnego starzenia się kolejnych generacji uzbrojenia i techniki bojowej staje się coraz krótszy^{x/};

- stałe zwiększanie wymagań co do strategii sił zbrojnych i gospodarki oraz systemu i terminów ich mobilizacji, tak aby ich stan każdorazowo był adekwatny do stanu zagrożenia wojennego;

- gwałtowny wzrost zagrożenia gospodarki, która stała się obiektem niszczącego oddziaływania nieprzyjaciela^{xx/}.

Jak z powyższego wynika gospodarka może skutecznie spełniać swoją rolę i zadania z zakresu przygotowania do wojny sił zbrojnych i całego kraju, a także zapewnienia wszystkiego, co jest niezbędne do jej zwycięskiego przeprowadzenia tylko wtedy, gdy jest do tego należycie przygotowana.

Przygotowanie gospodarki kraju do wojny obejmuje:

- działalność produkcyjną - przemysł, rolnictwo, budownictwo, transport, łączność;

- stworzenie i utrzymywanie niezbędnych zapasów surowców i państwowych rezerw dóbr materialnych;

- szkolenie i przygotowanie zasobów ludzkich w celu zapewnienia gospodarce narodowej kwalifikowanych kadr.

Na kierunki, zasięg i skalę przygotowań do wojny każdego państwa wpływa cały szereg czynników. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć: układ sił na arenie międzynarodowej, polityczno-wojskowe cele państwa, prawdopodobny charakter przyszłej wojny, poziom osiągnięć nauki i techniki, możliwość wyposażenia sił zbrojnych we współczesne środki prowadzenia wojny, liczebność i stan moralno-polityczny ludności, bogactwa naturalne i możliwości ich wykorzystania, stan posiadania surowców strategicznych.

x/ Powoduje to stałe skracanie terminów przezbrajania i modernizacji sił zbrojnych, co zwiększa wymagania w stosunku do przemysłu zbrojeniowego oraz innych gałęzi gospodarki, biur projektowo-konstruktorskich, wreszcie placówek naukowo-badawczych.

xx/ Obecnie gospodarka kraju narażona jest na dotkliwe straty, a nawet całkowite zniszczenie, co powoduje konieczność stałego dokonywania kosztownych zabiegów organizacyjnych i technicznych mających na celu zapewnienie jej niezbędnego stopnia żywotności i zdolności do wykonywania zadań, szczególnie w wojnie z użyciem broni masowego rażenia.

Należy również uwzględniać przedsięwzięcia mające na celu przygotowanie gospodarki i sił zbrojnych do wojny przeprowadzane w państwach prawdopodobnych przeciwników.

W związku z tym, że w dobie obecnej możliwe są wojny zarówno z użyciem broni jądrowej, jak też tylko broni konwencjonalnej, gospodarka musi być przygotowana do zabezpieczenia każdego z tych rodzajów działań wojennych. Tworzenie i rozmieszczenie rezerw mocy produkcyjnej, zapasów różnorodnych środków zapasakających potrzeby kraju i sił zbrojnych w czasie wojny, przygotowania mobilizacyjne i wszelkie inne przedsięwzięcia muszą uwzględniać ten podstawowy nakaz.

Głównymi zadaniami w zakresie przygotowania gospodarki kraju do wojny są:

- umacnianie i rozwijanie potencjału wojskowo-gospodarczego państwa;
- osiągnięcie wysokiego poziomu gotowości gospodarki do wojny;
- zapewnienie żywotności gospodarki, zdolności jej funkcjonowania w najbardziej złożonych warunkach światowej wojny jądrowej.

Umocnianie i rozwój potencjału wojskowo-gospodarczego^{x/} osiąga się przede wszystkim drogą rozwoju podstawowych /bazowych/ gałęzi gospodarki narodowej /paliwowo-energetycznej, surowcowej, przemysłu hutniczego i maszynowego, rolnictwa, komunikacji/^{xx/}.

x/Przez potencjał wojskowo-gospodarczy rozumiemy maksymalne, /określane stanem sił wytwórczych, stosunków produkcyjnych i ustrojem politycznym państwa/ możliwości zaspokojenia przez kraj materialnych potrzeb wojny. Potencjał wojskowo-gospodarczy w znacznym stopniu zależy od ogólnie osiągniętego poziomu rozwoju każdej oddzielnej gałęzi produkcji oraz rozwoju nauki i techniki.

xx/Współcześnie szczególnie ważny jest rozwój przemysłu metalurgicznego, precyzyjnego, elektronicznego i szeregu innych jego gałęzi, od których głównie zależy jakość wyposażenia sił zbrojnych. Dlatego też w przygotowaniach gospodarki do wojny szczególną uwagę należy zwrócić na rozwój mocy produkcyjnych tych właśnie dziedzin, głównie zaś na rozwój opartego na najnowszych zdobyczach nauki przemysłu obronnego.

Najogólniejszym wskaźnikiem potencjału wojskowo-gospodarczego są maksymalne możliwości wytwarzania przez gospodarkę narodową podstawowych rodzajów uzbrojenia i techniki bojowej. Wielkość produkcji przemysłu obronnego w czasie pokoju powinna zaspakajać potrzeby kadrowych sił zbrojnych, zapewniać ich systematyczną modernizację oraz możliwość stworzenia zapasów niezbędnych do strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych oraz przeprowadzenia pierwszych operacji strategicznych.

Wysoką gotowość gospodarki do działania zgodnie z planami opracowanymi na czas wojny osiąga się drogą realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych, według decyzji najwyższych czynników państwowych. Do przedsięwzięć tych należy zaliczyć:

- określenie zadań głównych gałęzi gospodarki narodowej oraz najważniejszych zjednoczeń i przedsiębiorstw w ramach przejścia na tory produkcji wojennej;
- planowanie mobilizacji we wszystkich ogniwach gospodarki narodowej;
- opracowywanie i wykonywanie przedsięwzięć mających na celu przygotowanie głównych gałęzi przemysłu, wielkich przedsiębiorstw, biur konstrukcyjno-projektowych itp. do podjęcia produkcji według planów wojennych;
- planowanie i realizowanie zabiegów organizacyjnych/zmierzających do osiągnięcia gotowości sił i środków przemysłu, komunikacji, łączności, rolnictwa oraz instytucji i przedsiębiorstw/zapewniających rozwijanie sił zbrojnych i formacji obrony cywilnej z równoczesnym uwzględnieniem potrzeb sił i środków dla podstawowych gałęzi przemysłu /głównie zbrojeniowego/, transportu i innych ważnych dziedzin gospodarki narodowej i systemu zarządzania państwem;
- planowanie i gromadzenie zapasów surowców strategicznych oraz środków materiałowych niezbędnych do uruchomienia produkcji wojennej;
- zorganizowanie stanowisk dowodzenia i systemu łączności gwarantujących stałe kierowanie całą ekonomiką, zarówno w okresie przechodzenia kraju na ład wojenny, jak i w toku trwania wojny;
- sprawowanie nadzoru i kontroli nad planowaniem mobilizacji, rozwojem mocy produkcyjnych i gromadzeniem zapasów mobi-

lizacyjnych oraz stanem gotowości przedsiębiorstw do przejścia na nowe programy działania.

Zapewnienie żywotności gospodarki i jej zdolności do funkcjonowania w skomplikowanych warunkach przyszłej wojny nabrało szczególnej ważności w związku z tym, że wojskowo-gospodarcza baza kraju będzie jednym z pierwszoplanowych obiektów zbrojnego oddziaływania nieprzyjaciela. Zmasowane użycie broni jądrowej spowoduje znaczne zniszczenie środków produkcji. Dlatego już w czasie pokoju należy przewidzieć realizację przedsięwzięć mających na celu ochronę ważnych obiektów wojskowo-ekonomicznych. Jednym z podstawowych zabiegów jest rozśrodkowane rozmieszczenie przedsiębiorstw oraz wielkich ośrodków przemysłowych w okresie zagrożenia i w czasie wojny. Przy realizacji tych zabiegów należy uwzględnić zarówno wymogi strategiczne, jak i ekonomiczne. Dla bardziej równomiernego rozmieszczenia obiektów przemysłowych, a także możliwości wykorzystania siły roboczej należy budowę nowych przedsiębiorstw planować i realizować w miastach średnich i małych.

Konieczne jest również stworzenie jeszcze w czasie pokoju elastycznego systemu kooperacji we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej, głównie zaś w przemyśle obronnym, z takim wyliczeniem, aby przekazywanie produkcji sprzętu i uzbrojenia przez zakłady zniszczone ocalałym zajmowało jak najmniej czasu. Ważną rolę w zapewnieniu żywotności ekonomiki odgrywają zapasy i rezerwy mocy energetycznych i produkcyjnych, surowców, materiałów, zestawów uzupełniających, itp. Ogromne znaczenie odgrywa również system dublowania produkcji, i to zarówno w formie finalnej, jak i jej elementów w poszczególnych fazach wytwarzania. Ze wszechmiar istotna dla żywotności ekonomiki jest przemyślana, zaplanowana i zorganizowana likwidacja skutków napadu jądrowego oraz sprawne i szybkie odtwarzanie zdolności produkcyjnej każdego przedsiębiorstwa.

5. SIŁY ZBROJNE , ICH RODZAJE I WYKORZYSTANIE W WOJNIE

5.1. Czynniki warunkujące rozwój sił zbrojnych

*Siły zbrojne
siły zbrojne!*

Zarówno doświadczenia minionych wojen, jak i dokonujące się współcześnie gwałtowne zmiany w uzbrojeniu, strukturze organizacyjnej, w mobilizacyjnej i bojowej gotowości wojsk, w sposobach prowadzenia operacji i walki itp. powodują, że siły zbrojne podlegają ciągłym przeobrażeniom.

Rozwój sił zbrojnych uwarunkowany jest wieloma czynnikami, do których przede wszystkim zaliczyć należy: charakter ustroju społecznego państwa, prowadzonej przez nie polityki oraz jego możliwości ekonomiczne; osiągnięty poziom naukowo-techniczny; liczbę ludności i poziom jej kultury, sojusze i możliwości korzystania z pomocy materialnej oraz politycznej innych państw sojusznicznych; rozwój sił zbrojnych potencjalnego przeciwnika; położenie geograficzne, obszar państwa i charakter teatru działań wojennych.

Wymienione czynniki działają zarówno w państwach kapitalistycznych, jak i socjalistycznych, jednakże wyniki ich oddziaływania oraz możliwości wykorzystania dla rozwoju sił zbrojnych są diametralnie różne.

W państwach socjalistycznych, w których występuje całkowita zbieżność i jednolitość interesów państwa, narodu i sił zbrojnych, istnieją możliwości jak najszerszego, pełnego uwzględnienia i wykorzystania wszystkich czynników warunkujących rozwój sił zbrojnych. W państwach kapitalistycznych wykorzystanie tych czynników jest ograniczone i hamowane sprzecznościami pomiędzy kapitalistami oraz działającymi w ich interesie rządami i

siłami zbrojnymi a klasą robotniczą i szerokimi warstwami pracujących, a także pomiędzy poszczególnymi koncentracjami i monopolami.

Czynnikami decydującymi o rozwoju sił zbrojnych jest ustrój społeczno-polityczny państwa, jego ekonomika i polityka. Określają one charakter i przeznaczenie sił zbrojnych, ich strukturę, system uzupełniania, wyszkolenia i wychowania, stan moralno-polityczny, możliwości wyposażenia w technikę bojową i zaopatrzenie.

Następnym czynnikiem jest postęp naukowo-techniczny. Wdrożenie najnowszych osiągnięć nauki i techniki do ekonomiki odegrało decydującą rolę w rozwoju nowych źródeł energii, szczególnie jądrowej, produkcji nowych materiałów, skomplikowanych maszyn i mechanizmów, elektroniki i elektronicznych maszyn cyfrowych, w budowie rakiet o olbrzymiej mocy i zasięgu, w oparciu o kosmos itp.

Burzliwy rozwój nauki i techniki wywarł zasadniczy wpływ na uzbrojenie sił zbrojnych, ich strukturę organizacyjną, na sposoby prowadzenia wojny, operacji i walki, jak również na treść i metody dowodzenia, a także wyszkolenia i wychowania stanu osobowego wojsk.

Masowe wyposażenie wojsk w broń raketowo-jądrową, zapewniającą możliwości niszczenia obiektów i wykonywania zadań o znaczeniu strategicznym, operacyjnym i taktycznym na nieograniczonej głębokości i w niezwykle krótkim czasie /nie przekraczającym kilku - kilkudziesięciu minut/, postawiło przed nauką wojenną zadanie opracowania takich struktur organizacyjnych sił zbrojnych, zasad organizacji i prowadzenia operacji oraz dowodzenia wojskami, które odpowiadałyby wymogom wojny raketowo-jądrowej. Oprócz systemu przedsięwzięć mających na celu zorganizowanie sił zbrojnych przewidzianych do działań na froncie zewnętrznym, opracowano teoretyczne podstawy i zrealizowano szereg zabiegów praktycznych dla obrony obszaru kraju przed bronią jądrową i lotnictwem dalekiego zasięgu, desantami powietrznymi i morskimi oraz dywersją /front wewnętrzny/. O zakresie zmian w strukturze sił zbrojnych świadczy m.in. fakt, że w Siłach Zbrojnych ZSRR oprócz wojsk lądowych, lotnictwa i marynarki wojennej zorganizowano strategiczne wojska raketowe oraz wojska

obrony powietrznej kraju, wyznaczając im decydującą rolę w wojnie raketowo-jądrowej. W naszym kraju również zostały zorganizowane wojska obrony powietrznej kraju oraz wojska obrony terytorium kraju. Ponadto zmodernizowano strukturę i wyposażenie pozostałych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk.

Duża siła rażenia i szybkość działania broni raketowo-jądrowej, gwałtowny rozwój motoryzacji /głównie czołgów, wozów bojowych, samolotów i śmigłowców spowodowały radykalne zmiany w sposobach prowadzenia operacji i walki.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że osiągnięty poziom sił wytwórczych, nauki i techniki stwarza możliwość masowego wprowadzania do uzbrojenia wojsk coraz doskonalszych i bardziej zróżnicowanych środków walki w stale zmniejszających się odstępach czasu. O ile przed 1900 rokiem wyprodukowanie znacznie doskonalszej broni i masowe wyposażenie w nią wojsk trwało setki, a na początku obecnego stulecia 20-30 lat, to obecnie okres ten nie przekracza 7-10 lat. I tak np. na przestrzeni ostatnich 10-15 lat w siłach zbrojnych wysoko rozwiniętych państw zostały zmienione dwie - trzy generacje rakiet, wprowadzono nowe, doskonalsze typy samolotów, czołgów, wozów bojowych i kierowanych pocisków przeciwpancernych. Dokonano kilkakrotnych zmian w takich dziedzinach, jak: środki walki, systemy obrony przeciwlotniczej, techniczne środki dowodzenia /głównie rozpoznania/, łączności oraz przetwarzania informacji.

Istnieją wystarczające podstawy do stwierdzenia, że przedstawione tendencje utrzymają się także w przyszłości.

Proces wprowadzania coraz doskonalszego uzbrojenia i technicznych środków dowodzenia będzie trwał w latach osiemdziesiątych i następnych. Z czasem mogą być wprowadzone jeszcze doskonalsze środki walki, np. pociski i bomby neutronowe oraz broń falowa /w tym laserowa/, co może doprowadzić do kolejnych rewolucyjnych zmian w strukturze sił zbrojnych, w sposobach przygotowania i prowadzenia operacji oraz w innych dziedzinach wojskowości.

Na rozwój sił zbrojnych państw sojuszniczych wywiera ponadto liczący się wpływ przyjęta przez nie doktryna wojenna. Realizowane zgodnie z jej założeniami współdziałanie zwiększa możliwości uzbrojenia i wyposażenia wojsk, budowy jednolitych

systemów obronnych, unifikacji uzbrojenia oraz technicznych środków walki zbrojnej, a także prowadzi do ujednoczenia struktur organizacyjnych oraz systemu zaopatrzenia.

Położenie geograficzne i charakter prawdopodobnego teatru działań wojennych również determinują w pewnym stopniu rozwój poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk oraz ich strategię, sztukę operacyjną i taktykę. Np. Wielka Brytania, będąc państwem wyspiarskim, rozwijała głównie marynarkę wojenną i lotnictwo.

5.2. Znaczenie i struktura organizacyjna sił zbrojnych^{x/}

Współcześnie w skład Radzieckich Sił Zbrojnych wchodzi następujące rodzaje sił zbrojnych: strategiczne wojska rakietowe, wojska lądowe, wojska obrony powietrznej kraju /OPK/, siły powietrzne i siły morskie. Oprócz tego w skład sił zbrojnych ZSRR wchodzi także: wojska powietrznodesantowe, jednostki i urzędnictwo tyłowe, wojskowe jednostki i instytucje obrony cywilnej oraz wojska obrony pogranicza i wojska wewnętrzne.

Rodzaje sił zbrojnych /z wyjątkiem strategicznych wojsk rakietowych/ składają się z rodzajów wojsk lub sił przeznaczonych do wykonywania określonych zadań w zależności od uzbrojenia, składu i wyposażenia. W celu zabezpieczenia działalności bojowej rodzajów sił zbrojnych, w ich składzie znajdują się wojska specjalne i tyły.

Organizacyjnie w skład rodzajów sił zbrojnych wchodzi związki operacyjne, operacyjno-taktyczne i taktyczne oraz jednostki /okręty, pododdziały, służby i szkoły wojskowe/.

Radzieckie siły zbrojne wyposażone są w broń jądrową i uzbrojenie konwencjonalne. Broń jądrowa jest głównym środkiem rażenia. Za jej pomocą można oddziaływać niszcząco z wysokim stopniem efektywności na obiekty wojenno-ekonomiczne i administracji państwowej przeciwnika; niszczyć ugrupowania jego sił zbrojnych, zadając w ciągu bardzo krótkiego czasu ogromne straty w sile żywej i technice; razić obiekty na polu walki; tworzyć strefę skażeń, zatopień, pożarów, zawałów, a także oddziaływać destrukcyjnie na psychikę i morale wojsk.

Broń jądrowa i środki jej przenoszenia dzielą się na strategiczne, operacyjno-taktyczne i taktyczne.

W środki strategiczne wyposażone są strategiczne siły jądrowe, w których skład wchodzi: strategiczne wojska rakietowe, lotnictwo dalekiego zasięgu, atomowe okręty podwodne wyposażone w broń jądrową oraz siły i środki zabezpieczające ich działania.

x/ Problemy te zostaną omówione na przykładzie Radzieckich Sił Zbrojnych, gdyż spośród państw socjalistycznych tylko w Związku Radzieckim występują wszystkie rodzaje sił zbrojnych.

Strategiczne siły jądrowe wykorzystuje się według planów i decyzji Naczelnego Dowództwa.

Operacyjno-taktyczne i taktyczne środki jądrowe wchodzi w skład uzbrojenia wojsk lądowych, sił powietrznych, sił morskich i wojsk OPK. Przeznaczone są do wykonywania określonych zadań w toku operacji i działań bojowych prowadzonych przez związki operacyjne i taktyczne rodzajów sił zbrojnych według planów i decyzji odpowiednich dowódców.

5.2.1. Strategiczne wojska raketowe

Następstwem skonstruowania kierowanego pocisku raketowego o zasięgu międzykontynentalnym, uzbrojonego w głowicę jądrową było powstanie strategicznych wojsk raketowych. Właściwości tych wojsk - liczba wyrzutni i moc przenoszonych ładunków - spowodowały, że wyodrębniono je jako nowy rodzaj sił zbrojnych, który niewątpliwie determinująco wpłynie na charakter przyszłej wojny. Ich zadaniem jest niszczenie głównych zgrupowań sił zbrojnych przeciwnika na TDW, a przede wszystkim jego środków napadu jądrowego; niszczenie obiektów wojenno-ekonomicznych i administracyjno-politycznych oraz obiektów systemu kierowania państwem i siłami zbrojnymi; a także dezorganizowanie pracy tyłów przeciwnika.

Wykonanie powyższych zadań już w wyniku pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego zapewni gwałtowną zmianę w stosunku sił i szybkie uchwycenie inicjatywy strategicznej oraz stworzy sprzyjające warunki do całkowitego rozbicia przeciwnika poprzez rozwijanie działań na lądzie, morzu i w powietrzu przy użyciu wszystkich rodzajów wojsk.

Zmasowane użycie strategicznych wojsk raketowych może zatem w krótkim czasie doprowadzić do osiągnięcia celów wojny, i to właśnie upoważnia do stwierdzenia, że strategiczne wojska raketowe są podstawową siłą uderzeniową oraz głównym rodzajem sił zbrojnych.

Charakteryzują się one następującymi walorami:

- ogromną mocą rażącego działania /uderzeń/;
- praktycznie nieograniczonym zasięgiem i dużą dokładnością uderzeń;

- najwyższą w stosunku do innych rodzajów wojsk gotowością bojową;

- niezawodnością działania oraz zdolnością do wykonania zmasowanych uderzeń jądrowych w różnych warunkach sytuacji, na dowolne rejony, z możliwością przenoszenia tych uderzeń z jednych obiektów i rejonów na inne;

- dużym uniemożliwieniem od współczesnych środków obrony przeciwrakietowej.

Strategiczne wojska raketowe mogą, zależnie od sytuacji i potrzeb, wykonywać pojedyncze, grupowe i zmasowane uderzenia jądrowe. Warto przy tym zauważyć, że ich głównym zadaniem jest przygotowanie i wykonanie pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego. Wykonywane jest ono w krótkim czasie, według jednolitego planu /opracowanego przez Naczelne Dowództwo jeszcze w okresie pokoju/ dla osiągnięcia głównych celów strategicznych. Decydującą rolę spełniają w nim strategiczne wojska raketowe utrzymywane w najwyższym stopniu gotowości bojowej. Pierwsze uderzenie jądrowe wykonywane jest na obiekty nieprzyjaciela znajdujące się na wszystkich teatrach działań wojennych.

W skład uzbrojenia strategicznych wojsk raketowych wchodzi rakiety międzykontynentalne dalekiego i średniego zasięgu oraz ładunki jądrowe i termojądrowe dużej mocy.

Strategiczne wojska raketowe są stale doskonalone, a ich rozwój zmierza głównie w kierunku jakościowym. Wyposażane są w coraz bardziej doskonałe wyrzutnie /zarówno stacjonarne, jak i ruchome/; wprowadza się do ich uzbrojenia rakiety z głowicami wieloładunkowymi, poprawia parametry bojowe głowic i rakiet^{x/}, polepsza dokładność, wprowadza rakiety samonaprowadzające się. Zwiększana jest również żywotność wyrzutni, skracany czas niezbędny do odpalenia rakiet, zwiększany czasokres utrzymywania w gotowości do startu oraz ulepszana struktura organizacyjna wojsk.

x/ Wielkie znaczenie dla dalszego rozwoju rakiet będzie miało zastosowanie bardziej lekkich i wytrzymałych materiałów, uproszczenie ich konstrukcji, zastosowanie lepszego paliwa oraz zwiększenie niezawodności poprzez pełną automatyzację procesów przygotowania do startu i naprowadzania na cel.

5.2.2. Wojska lądowe

Wojska lądowe są najbardziej masowym rodzajem sił zbrojnych; odgrywały i nadal odgrywać będą podstawową rolę w wojnie. Wyposażenie w broń jądrową i środki jej przenoszenia o różnym zasięgu zwiększyło znaczenie i siłę uderzeniową tych wojsk, umożliwiając im przy współdziałaniu z innymi rodzajami sił zbrojnych prowadzenie szybkich i głębokich operacji^{x/}.

W wojnie jądrowej wojska lądowe odegrają ważną rolę w rozgromieniu przeciwnika. Wykorzystując rezultaty uderzeń strategicznych sił jądrowych i moc własnych środków rażenia, wojska te w wyniku zdecydowanych działań zaczepnych powinny zniszczyć ocalałe zgrupowania sił zbrojnych przeciwnika lub te, które zostały odtworzone po uderzeniach; opanować życiowo ważne rejonny; zabezpieczyć odparcie uderzeń na lądzie, z morza i z powietrza oraz nie dopuścić do wtargnięcia wojsk nieprzyjaciela na własne terytorium.

Podczas prowadzenia działań wyłącznie z użyciem broni konwencjonalnej wojska lądowe są główną siłą wykonującą zadanie rozgromienia przeciwnika i jego zupełnego zniszczenia na kontynentalnych TDW. Jednak skuteczne prowadzenie walki w tych warunkach będzie możliwe przy zapewnieniu im odpowiednio silnego wsparcia ogniowego i zdolności do szybkiego manewru. Jednocześnie wojska lądowe muszą być odporne na oddziaływanie ogniowe przeciwnika tak z ziemi, jak i z powietrza. Siłę przebicia zapewniają im wojska raketowe, artyleria oraz wspierające lotnictwo. Natomiast możliwość szybkiego manewru zależy od szeregu czynników, takich jak: posiadanie szybkich, zdolnych do poruszania się w każdym terenie i w każdych warunkach pojazdów bojowych; możliwość wykorzystania transportu lotniczego do pokonywania dużych odległości; inżynieryjne zabezpieczenie ruchu; sprawna łączność; odpowiednia organizacja i sprawne zaopatrywanie.

Wyposażenie wojsk lądowych w broń jądrową przenoszoną przy użyciu rakiet operacyjno-taktycznych i taktycznych oraz w

x/ Wojska lądowe wyposaża się w coraz to nowsze i skuteczniejszej działające pociski raketowe - zarówno do strzelania naziemnego, jak i przeciwlotniczego - oraz w coraz to doskonalszy sprzęt ogniowy.

rakiety przeciwlotnicze i przeciwpancerne wielokrotnie zwiększyło ich moc ogniową, nadając związkom operacyjnym i taktycznym zupełnie nową jakość bojową i zwiększając ich samodzielność przy wykonywaniu zadań.

Zwiększenie liczby czołgów, wprowadzenie na szeroką skalę wozów piechoty o dużych zdolnościach pokonywania terenu oraz innej techniki bojowej, dalsza mechanizacja i pełna motoryzacja wojsk lądowych - wszystko to zwiększyło ich odporność na oddziaływanie broni masowego rażenia, siłę uderzeniową, manewrowość i ruchliwość na polu walki.

W rezultacie tego możliwości bojowe wojsk lądowych wzrosły zasadniczo. Ogólna moc silników dywizji w porównaniu z 1945 r. wzrosła 20 razy, a ilość środków przeciwpancernych 7-krotnie. Współczesna dywizja może wystrzelić 220 tys. pocisków w ciągu minuty, a jednorazowa salwa waży 73 tony.

Podczas pokoju w wojskach lądowych jednostki i związki taktyczne są w stałej gotowości bojowej. Część z nich jest odpowiednio skadrowana, aby w razie potrzeby można je było w krótkim czasie uzupełnić do pełnych stanów.

W składzie wojsk lądowych występują następujące rodzaje wojsk: wojska pancerne i zmechanizowane, wojska raketowe i artyleria, wojska OPL, wojska desantowo-szturmowe oraz wojska specjalne: rozpoznawcze, inżynieryjne, chemiczne, łączności, radiotechniczne, przeciwdziałania radioelektronicznego, techniczno-raketowe, topograficzne, a także jednostki tyłowe zabezpieczające działania rodzajów wojsk lądowych.

Wojska pancerne i zmechanizowane stanowią trzon wojsk lądowych. Coraz doskonalsze pojazdy pozwalają na prowadzenie przez nie walki bez potrzeby "spieszenia" załóg. Wojska te są bardzo ruchliwe, bowiem nowoczesne silniki i udoskonalony system napędowy wozów bojowych pozwalają im na rozwijanie dużych szybkości, a uszczelnienie i wyposażenie w elementy dodatkowe umożliwiają pokonywanie przeszkód wodnych po dnie /przy całkowitym zanurzeniu/ lub wpław.

Uzbrojenie wozów bojowych w działa stabilizowane pozwala na prowadzenie ognia w ruchu, a precyzyjne celowniki i urządzenia noktowizyjne umożliwiają skuteczne strzelanie o każdej porze dnia i nocy. Do cech ujemnych wozów bojowych należy zaliczyć du-

żą jeszcze wrażliwość na działania środków przeciwpancernych. Wścig pancerza z pociskiem rozstrzygnął się jak dotychczas na korzyść pocisku. Stąd w obliczu silnej obrony przeciwpancernej jednostki pancerne nie mogą obejść się bez pomocy innych rodzajów wojsk, torujących im drogę dzięki zwalczaniu środków przeciwpancernych. Właśnie z uwagi na to obowiązuje zasada wprowadzenia ozołgów do walki po uprzednim przełamaniu zawczasu przygotowanej obrony przez wojska zmechanizowane.

Wojska rakiętowe - główny środek rażenia, jakim dysponują wojska lądowe w wojnie jądrowej - posiadają w swym wyposażeniu rakiety średniego i małego zasięgu, pozwalające zwalczać obiekty na całej głębokości operacji frontowej przy zastosowaniu różnorodnych ładunków /konwencjonalnych, jądrowych, chemicznych/. Wyrzutnie tych rakiet są lekkie i ruchliwe, instalowane na podwoziach gąsienicowych lub kołowych. Umożliwia to dość swobodne manewrowanie sprzętem, co jest podstawowym warunkiem uniknięcia zniszczenia.

Wyposażenie związków taktycznych i operacyjnych w środki raketowo-jądrowe umożliwia im wykonywanie we współdziałaniu z lotnictwem i strategicznymi wojskami raketowymi lub samodzielnie różnych zadań ogniowych, a przede wszystkim niszczenie środków napadu jądrowego przeciwnika i jego zgrupowań sił zbrojnych.

Artyleria spełnia ważną rolę w prowadzeniu działań bojowych. niszcząc środki napadu jądrowego nieprzyjaciela, jego artylerię, ozołgi, siłę żywą, punkty dowodzenia, środki walki radioelektronicznej i inne obiekty. Wykonuje również zadania niszczenia urządzeń fortyfikacyjnych i zapór inżynierskich. Dzieli się na artylerię organiczną i odwodu Naczelnego Dowództwa.

Wojska obrony przeciwlotniczej stanowią główny element systemu obrony przeciwlotniczej wojsk. Dysponują one artylerią przeciwlotniczą i raketami przeciwlotniczymi oraz jednostkami wojsk radiotechnicznych obsługującymi cały system obrony przeciwlotniczej /wykrywanie celów powietrznych, powiadomianie, alarmowanie oraz naprowadzanie/. Rozwój małych rakiet przeciwlotniczych z głowicami samonaprowadzającymi się pozwolił na znaczne zagęszczenie ognia przeciwlotniczego w pododdziałach i oddziałach wojsk lądowych, w związku z czym wojska obrony

przeciwlotniczej mogły przejąć zadania zwalczania samolotów przede wszystkim na małych i średnich wysokościach.

Związki taktyczne, jednostki i pododdziały wojsk OPL wypełniają swe zadania wspólnie z lotnictwem myśliwskim frontów i we współdziałaniu z wojskami OPK, a na kierunku nadmorskim - również z systemem OPL floty.

Wojska desantowo-szturmowe - zorganizowane w samodzielne brygady - dysponują dużą siłą ognia i wysoką manewrowością, pozwalającą na szybki przerzut drogą powietrzną w dowolnym kierunku. Do głównych ich zadań należy walka ze środkami napadu jądrowego przeciwnika, dezorganizacja dowodzenia i pracy tyłów, działanie na korzyść wojsk nacierających na głównym kierunku, szczególnie przy pokonywaniu przeszkód i zapór.

Wojska lądowe zorganizowane są w armie /ogólnowojskowe i pancerne/, korpusy armijne, dywizje i brygady oraz jednostki samodzielne. Związki te stanowią podstawę do organizowania frontów.

Front jest związkiem strategicznym przeznaczonym do wykonywania zadań operacyjno-strategicznych /niekiedy strategicznych/ na jednym kierunku strategicznym lub kilku kierunkach operacyjnych kontynentalnego TDW. Fronty wykonują swoje zadania prowadząc we współdziałaniu ze związkami operacyjnymi i taktycznymi innych rodzajów sił zbrojnych operacje frontowe, które stanowią część składową operacji strategicznych na TDW. Skład frontu nie jest stały i zależy od rodzaju stawianych zadań oraz ważności i pojemności operacyjnej kierunku, na którym te zadania się wykonuje.

Okręg wojskowy stanowi wyższy terytorialny związek operacyjny. Wykonuje zadania operacyjne i funkcje wojskowo-administracyjne na swoim terenie. W skład okręgu mogą wchodzić związki operacyjne, związki taktyczne oraz jednostki wojsk lądowych, sił powietrznych, a także związki taktyczne i jednostki wojsk specjalnych i tyłowych.

Armia ogólnowojskowa /pancerna/ jest związkiem operacyjnym wojsk lądowych. Wykonuje ona zadania działając w składzie frontu lub samodzielnie na jednym, a niekiedy na kilku kierunkach operacyjnych.

Korpus armijny będąc związkiem operacyjno-taktycznym, wykonuje zadania operacyjne i operacyjno-taktyczne na jednym kie-

runku operacyjnym.

Dywizja /brygada/ jest związkiem taktycznym i realizuje zadania nakazane przez szczebel operacyjny lub operacyjno-taktyczny.

Rozwój wojsk lądowych zmierza w kierunku zwiększenia ich możliwości bojowych przede wszystkim w zakresie prowadzenia działań zaczepnych; zwiększenia ich ruchliwości, manewrowości, żywotności oraz mocy ogniowej /głównie jądrowej/. W przyszłości związki operacyjne i taktyczne wojsk lądowych będą wyposażone w bardziej nowoczesne systemy raketowe, o mniejszych gabarytach, krótszych terminach przygotowania rakiet do odpalenia, większej dokładności /celności/ oraz zasięgu. Równocześnie będzie się zwiększać odporność wojsk na uderzenia jądrowe przeciwnika.

Duże znaczenie dla zwiększenia zdolności bojowej wojsk lądowych /zarówno w działaniach jądrowych, jak i konwencjonalnych/ będzie miało dalsze nasycanie ich techniką opancerzoną /bojowe wozy piechoty/, unowocześnianie czołgów oraz formowanie związków desantowo-szturmowych. Wszystko to powinno zapewnić prowadzenie skutecznych działań zaczepnych w warunkach masowych zniszczeń terenu. Zwiększy się również w ich składzie liczba artylerii /polowej i przeciwpancernej/ oraz środków OPL. Nastąpi dalszy rozwój artylerii /szczególnie raketowej/, przejawiający się w zwiększeniu donośności i siły rażącej pocisku, szybkostrzelności i celności strzelania oraz w zmniejszeniu ciężaru działa. Rozwijać się będzie artyleria samobieżna.

Systematycznie doskonalone są środki przeciwpancerne, a szczególnie działa bezodrzutowe i pociski kierowane. Zwiększa się siła przebicia pancerza przez pociski przeciwpancerne, odległość strzału bezwzględniego i celność ognia przeciwpancernego.

Stale ulepsza się również broń strzelecką, kładąc głównie nacisk na jej automatyzację, zmniejszenie ciężaru oraz zwiększenie jednostki ognia.

Wojska OPL wyposażone są w nowe rakiety przeciwlotnicze, artylerię przeciwlotniczą i broń maszynową. Zwiększa się stale ich odporność na zakłócenia.

Rozwój uzbrojenia i środków transportu - szczególnie samolotów transportowych i śmigłowców o dużym udźwigu oraz promieniu działania, zdolnych desantować ciężką technikę - powoduje znacz-

ne zwiększenie możliwości desantowania nie tylko wojsk desantowych, ale również oddziałów i związków ogólnowojskowych.

Struktura organizacyjna wojsk lądowych będzie rozwijać się w kierunku zwiększenia ich samodzielności oraz możliwości przerzutu drogą powietrzną.

5.2.3. Wojska obrony powietrznej kraju

Przeznaczone są do odpierania uderzeń przeciwnika wykonywanych z powietrza i przestrzeni kosmicznej na obiekty przemysłowe, ekonomiczne, centralne ośrodki administracyjno-polityczne, zgrupowania wojsk oraz inne obiekty na obszarze kraju. Tym samym wojska OPK zabezpieczają nieprzerwaną pracę gospodarki narodowej, organów władzy państwowej i zapewniają gotowość bojową sił zbrojnych. Realizując te zadania wojska OPK obowiązane są powiadamiać o rozpoczęciu przez przeciwnika napadu powietrzno-kosmicznego, nie dopuścić do wykonania uderzeń przez jego lotnictwo i rakiety, niszczyć je na podejściach do osłanianych obiektów, a także niszczyć desanty powietrzne w czasie ich lotu.

Podczas pokoju wojska OPK prowadzą ciągłe rozpoznanie przestrzeni powietrznej i kosmicznej, ewidencję obiektów kosmicznych, nie dopuszczają do bezkarnego naruszania powietrznej granicy państwowej, kontrolują przestrzeganie ustalonych zasad i reżimów lotów lotnictwa nad terytorium kraju.

Wojska OPK rozwinięte są na całym obszarze kraju i utrzymywane w stałej gotowości bojowej do prowadzenia aktywnych działań bojowych przeciw środkom napadu powietrzno-kosmicznego przeciwnika na różnych wysokościach, w dzień i w nocy, w różnych warunkach atmosferycznych i przy silnym zakłócaniu. Są one w stanie niszczyć wszystkie samoloty i różnego rodzaju rakiety.

Do wykonania tych odpowiedzialnych zadań wojska OPK wyposażone są w efektywne środki niszczenia przeciwnika powietrznego, do których przede wszystkim zalicza się: zestawy rakietowe, ponaddźwiękowe samoloty myśliwskie /działające w każdych warunkach pogody i o dużym promieniu działania/, nowoczesne stacje radiolokacyjne, automatyczne środki obliczeniowe oraz urządzenia do naprowadzania samolotów i rakiet na cele powietrzne.

W skład wojsk obrony powietrznej kraju wchodzi następujące rodzaje wojsk i służb: wojska rakietowe i artyleria OPK; lotnictwo OPK; wojska radiotechniczne; oddziały i pododdziały rozpoznania i przeciwdziałania radioelektronicznego oraz oddziały łączności, zabezpieczenia materiałowo-technicznego, chemicznego, transportu itp., przeznaczone do zabezpieczania działań podstawowych rodzajów wojsk OPK.

Wojska rakiętowe są jednym z podstawowych, najnowocześniejszym rodzajem wojsk OPK. Dzięki wyposażeniu w różnorodne przeciwlotnicze zestawy rakiętowe zapewniają one skuteczną osłonę ważnych obiektów o znaczeniu państwowym i wojskowym przed atakami z powietrza.

Duży zasięg i pułap działania rakiet /przekraczający pułap lotu pilotowanych środków napadu powietrznego/ w połączeniu z bardzo dużą skutecznością niszczenia celów powietrznych, niezależnie od pory doby i roku oraz warunków atmosferycznych, uzyskuje się dzięki zastosowaniu najnowszych osiągnięć elektroniki, umożliwiającym automatyczne kierowanie ogniem.

Artyleria przeciwlotnicza, dysponująca obecnie radiolokacyjnymi środkami wykrywania celów powietrznych i wyposażona w elektroniczne przeliczniki do prowadzenia ognia, stanowi skuteczny środek walki ze środkami napadu powietrznego, szczególnie na małych wysokościach. Znajduje duże zastosowanie w osłonie małych, lecz ważnych obiektów gospodarczych, komunikacyjnych i wojskowych.

Lotnictwo OPK obok wojsk rakiętowych stanowi podstawowy rodzaj wojsk OPK. Przeznaczone jest do niszczenia środków napadu powietrznego nieprzyjaciela na dalekich i bliskich podejściach do osłanianych obiektów i rejonów. Działania bojowe prowadzi zarówno samodzielnie, jak i w ściśłym współdziałaniu z naziemnymi środkami OPK, zwłaszcza z wojskami rakiętowymi. Lotnictwo OPK ma w swym uzbrojeniu różne typy myśliwskich samolotów odrzutowych o prędkościach naddźwiękowych. Samoloty te są wyposażone w urządzenia radioelektroniczne oraz uzbrojone w różnego rodzaju środki rażenia / w tym pociski rakiętowe klasy "powietrze-powietrze"/, co pozwala im zwalczać cele powietrzne w każdych warunkach atmosferycznych oraz o każdej porze doby i roku. Dzięki dużemu zasięgowi działania i znacznej prędkości lotu odrzutowych samolotów myśliwskich, /istnieją możliwości szybkiej koncentracji wysiłku obrony powietrznej/ w dowolnym miejscu i czasie, co zapewnia nieprzerwane oddziaływanie na cele powietrzne na całej trasie ich lotu.

Wojska radiotechniczne są rodzajem wojsk przeznaczonym do radiolokacyjnego wykrywania przeciwnika powietrznego i naprowadzania na niego własnych środków. Ich zadaniem jest ciągła obser-

wacja przestrzeni powietrznej, powiadamianie wojsk i organów obrony cywilnej, radiolokacyjne zabezpieczanie działań bojowych aktywnych środków obrony /wojsk raketowych, artylerii przeciwlotniczej i lotnictwa myśliwskiego/. W celu wykonania tych zadań wojska radiotechniczne organizują system wykrywania i naprowadzania zapewniający ciągłe pole radiolokacyjne, uwzględniając możliwość działań środków napadu powietrznego na różnych wysokościach, ze szczególnym zwróceniem uwagi na wysokości małe.

Aby zwiększyć odległości wykrycia i stworzyć w ten sposób lepsze warunki działań dla aktywnych środków obrony powietrznej na dalekich podejściach do osłanianych obiektów, wojska radiotechniczne wykorzystują jako ruchome posterunki wykrywania i naprowadzania specjalnie do tego celu wyposażone samoloty.

Działania wojsk OPK stanowią główną część składową działań strategicznych prowadzonych w celu odparcia powietrzno-kosmicznego napadu przeciwnika. Wykonując swoje zadania wojska OPK będą współdziałać z wojskami OPL wojsk lądowych, siłami i środkami sił powietrznych i floty. Działania wojsk OPK powinny być zgrane z działaniami strategicznych wojsk raketowych, lotnictwa dalekiego zasięgu, wojsk lądowych i floty skierowanymi przeciw siłom i środkom napadu powietrzno-kosmicznego na lądzie, morzu i w powietrzu.

Organizacyjnie wojska OPK mogą się składać z okręgów OPK, samodzielnych armii OPK oraz samodzielnych związków taktycznych i jednostek wojsk specjalnych i tyłów.

Okręg OPK jest wyższym związkiem operacyjnym wojsk OPK przeznaczonym do obrony najważniejszych obiektów i rejonów politycznych, administracyjnych i ekonomicznych od uderzeń przeciwnika z powietrza i z kosmosu.

Samodzielna armia OPK - to zasadniczy związek operacyjny wojsk OPK przeznaczony do obrony dużych ośrodków administracyjno-politycznych, przemysłowo-ekonomicznych i energetycznych na poszczególnych kierunkach powietrznych.

W skład okręgu i samodzielnej armii OPK może wchodzić kilka korpusów i dywizji OPK, samodzielnych związków taktycznych i jednostek rodzajów wojsk oraz jednostek i pododdziałów wojsk specjalnych i tyłowych.

O dalszym rozwoju wojsk OPK decydować będzie doskonalenie ich uzbrojenia i techniki.

Ulepszenie systemów rakiet przeciwlotniczych OPK polegać będzie na zwiększeniu ich zdolności do niszczenia celów na wszystkich wysokościach i na dużych odległościach od osłanianych obiektów.

Rozwój samolotów myśliwskich powinien zmierzać w kierunku zwiększenia szybkości lotu i promienia działania, zmniejszenia zależności od lotnisk oraz podniesienie jakości uzbrojenia /szczególnie rakietowego/.

Unowocześnienie wojsk radiotechnicznych będzie polegać na wyposażeniu ich w stacje radiolokacyjne o zwiększonej zdolności rozróżniania celów i pracy w warunkach zakłóceń.

Rozwijać się będą również środki obezwładniania radioelektronicznego oraz w szerszym zakresie stosowana będzie automatyzacja dowodzenia siłami i środkami OPK na wszystkich szczeblach - od taktycznego do strategicznego.

5.2.4. Siły powietrzne

Przeznaczone są do działań samodzielnych oraz wspólnych z innymi rodzajami sił zbrojnych, mających na celu rozgromienie zgrupowań sił jądrowych i konwencjonalnych nieprzyjaciela, wywalczenie i utrzymanie panowania w powietrzu, zniszczenie potencjału wojskowo-ekonomicznego przeciwnika oraz zdeorganizowanie jego systemu kierowania państwem i siłami zbrojnymi.

Wyżej wymienione cele siły powietrzne osiągną w wyniku realizacji szeregu zadań, z których za główne uważa się: niszczenie zgrupowań wojsk lądowych, sił powietrznych i marynarki wojennej przeciwnika na lądzie i oceanicznych TDW, a przede wszystkim środków przenoszenia broni jądrowej; niszczenie ważniejszych obiektów przemysłowych, obiektów systemu komunikacji i magazynów; niszczenie węzłów łączności i obiektów administracji państwowej; desantowanie i zabezpieczanie działań desantów powietrznych; dowóz środków materiałowo-technicznych dla wojsk własnych oraz ewakuację rannych i chorych; osłonę wojsk przed uderzeniami i rozpoznaniem z powietrza oraz prowadzenie rozpoznania dla potrzeb wszystkich rodzajów sił zbrojnych.

Siły powietrzne mogą wykonywać te zadania zarówno przy użyciu środków jądrowych, jak też wyłącznie konwencjonalnych. Dysponują one dużą siłą uderzeniową, wysokim stopniem mobilności, zdolnością do wykonywania manewru i skupiania w krótkim czasie wysiłku na wybranych kierunkach, dużą dokładnością niszczenia obiektów naziemnych oraz możliwością skutecznego prowadzenia walki w powietrzu. Siły powietrzne wyposażone są w samoloty różnego przeznaczenia uzbrojone w rakiety /powietrze-powietrze", "powietrze-ziemia", "powietrze-okręt"/, bomby jądrowe i zwykłe, pociski samonaprowadzające się i inne. Wprowadzenie do uzbrojenia sił powietrznych rakiet i broni jądrowej wielokrotnie zwiększyło ich waloty bojowe, poprzez umożliwienie im wykonywania uderzeń bez wchodzenia w strefę OPL przeciwnika.

Z uwagi na różnorodność i specyfikę wykonywanych zadań siły powietrzne posiadają w swym składzie następujące rodzaje sił: lotnictwo dalekiego zasięgu, lotnictwo frontowe, lotnictwo transportowe, lotnictwo wojsk lądowych /armijne/ oraz jednostki wojsk specjalnych: łączności, radiotechnicznych, przeciwdziałania radioelektronicznego, zabezpieczenia samolotów-nosicieli, chemicznych, remontowych, inżynieryjno-lotniczych, tyłowych i innych.

Lotnictwo dalekiego zasięgu wykonuje zadania według planu Naczelnego Dowództwa i wchodzi w skład strategicznych sił jądrowych. Przeznaczone jest do niszczenia ważnych naziemnych i morskich obiektów w głębi terytorium przeciwnika oraz prowadzenia strategicznego rozpoznania powietrznego. Częścią sił wykonuje zadania niszczenia ważnych obiektów w głębi operacyjnej na korzyść frontów /flot/. Działać może samodzielnie oraz we współdziałaniu ze strategicznymi wojskami raketowymi, siłami morskimi, związkami operacyjnymi wojsk lądowych, lotnictwem frontowym i wojskami OPK.

Lotnictwo frontowe jest środkiem frontu przeznaczonym do niszczenia obiektów naziemnych /nawodnych/, celów powietrznych oraz do prowadzenia rozpoznania w głębi taktycznej i operacyjnej. Prowadzi ono działania bojowe w ramach operacji frontowych i bierze udział w operacjach powietrznych, a na kierunku nadmorskim - również w operacjach morskich. Lotnictwo frontowe wykonuje zadania rozpoznania, wsparcia i osłony wojsk lądowych

przed uderzeniami z powietrza oraz rozpoznaniem przeciwnika; niszczy środki napadu jądrowego, wojska w rejonach ześrodkowania i w marszu, obiekty systemu komunikacji, samoloty na lotniskach i w powietrzu oraz desantuje i zabezpiecza działania desantów powietrznych.

Lotnictwo frontowe posiada w swym składzie następujące rodzaje lotnictwa: bombowe, myśliwsko-bombowe /myśliwsko-szturmowe/, myśliwskie, rozpoznawcze, transportowe, przeciwdziałania radioelektronicznego i łącznikowe.

Lotnictwo transportowe również wykonuje zadania według planu Naczelnego Dowództwa. Przeznaczone jest do desantowania desantów operacyjnych /strategicznych/, przewozu wojsk drogą powietrzną, dowozu uzbrojenia, ładunków jądrowych i rakiet, środków materiałowych oraz do ewakuacji rannych i chorych. Jego związki taktyczne i jednostki mogą być przydzielane frontom.

Lotnictwo wojsk lądowych /armijne/ podlega operacyjnie dowództwom armii, działając według ich planów i decyzji. Przeznaczone jest do wspólnych działań ze związkami wojsk lądowych w celu niszczenia siły żywej, środków ogniowych i techniki na przednim skraju i w głębi taktycznej; do desantowania desantów taktycznych; prowadzenia rozpoznania oraz zabezpieczania dowodzenia i łączności. Przeważającą część tego lotnictwa stanowią śmigłowce różnego przeznaczenia, w tym śmigłowce uzbrojone /wsparcia ogniowego/, łącznikowe, sanitarne, powietrzne stanowiska dowodzenia i inne.

Organizacyjnie w skład sił powietrznych wchodzi: armie lotnicze, korpusy lotnicze, dywizje i pułki lotnicze, a ponadto pododdziały i oddziały jednostek wojsk specjalnych.

Armia lotnicza jest związkiem operacyjnym lotnictwa frontowego przeznaczonym do wykonywania zadań wspólnie z wojskami frontu i związkami taktycznymi innych rodzajów lotnictwa. W jej skład wchodzi związki taktyczne i oddziały różnych rodzajów lotnictwa.

Korpus lotniczy - to związek taktyczno-operacyjny lotnictwa dalekiego zasięgu. W jego skład wchodzi dwie lub trzy dywizje lotnictwa dalekiego zasięgu.

Dywizja lotnicza stanowi związek taktyczny składający się z trzech pułków lotniczych. Jest ona organizatorem wszystkich

przedsięwziąć z zakresu planowania, realizacji i wszechstronnego zabezpieczenia działań pułków.

Pułk lotniczy jest oddziałem taktycznym i administracyjnym, zdolnym do samodzielnego zorganizowania i wykonania jednego z zadań taktycznych.

Dalszy rozwój sił powietrznych zmierza w kierunku ich rozrostu ilościowego i jakościowego. Wprowadza się nowe samoloty bombowe dalekiego zasięgu z silnym uzbrojeniem raketowym, samoloty ponaddźwiękowe ze zmienną geometrią skrzydeł. W lotnictwie frontowym należy oczekiwać wprowadzenia samolotów o skróconej drodze startu i lądowania oraz samolotów pionowego startu i lądowania zdolnych do wykonywania zadań na każdej wysokości. Możliwe jest zwiększenie szybkości lotów samolotów do 3-3,5 M, promienia działania 1,5-2 razy i odpowiednio przedłużenie czasu przebywania w powietrzu. Zmierza się do wyposażenia lotnictwa w coraz to nowocześniejsze zautomatyzowane środki dowodzenia oraz automatyczne urządzenia pokładowe, zwiększające dokładność bombardowania i strzelania nawet w wypadku braku widoczności celu.

Lotnictwo transportowe rozwija się w kierunku zwiększenia ładowności i udźwigu samolotów zdolnych do desantowania dużych desantów z ciężkim sprzętem na duże odległości, z możliwością startu i lądowania na lotniskach gruntowych. Następuje gwałtowny rozwój śmigłowców; zwiększa się ich szybkość, właściwości pilotażowe oraz możliwości zastosowania bojowego.

5.2.5. Siły morskie

Siły morskie są przeznaczone do wykonywania na oceanicznych i morskich TDW, samodzielnie i we współdziałaniu z innymi rodzajami sił zbrojnych, zadań mających na celu: zniszczenie przy użyciu broni jądrowej administracyjno-politycznych, militarno-przemysłowych i innych ważnych obiektów na terytorium nieprzyjaciela; zniszczenie jego sił morskich - w pierwszym rzędzie atomowych okrętów podwodnych i lotniskowców uderzeniowych; wywalczenie i utrzymanie panowania na zamkniętych morskich TDW; zakłócanie /dezorganizowanie/ oceanicznej i morskiej komunikacji

nieprzyjaciela, obronę własnych rejonów bazowania i komunikacji morskiej; wsparcie wojsk lądowych w operacjach na kierunku nadmorskim.

Siły morskie, szczególnie w ostatnim okresie, były intensywnie rozwijane pod względem jakościowym, co w konsekwencji wielokrotnie zwiększyło ich możliwości bojowe. W ZSRR w latach 60-tych położono nacisk na rozbudowę sił morskich, wyposażając je w atomowe okręty podwodne uzbrojone w rakiety zdolne wykonywać zadania o znaczeniu strategicznych, które stały się główną siłą floty morskiej; w lotnictwo o dużym promieniu działania z uzbrojeniem raketowym i środkami do zwalczania okrętów podwodnych; w nawodne okręty raketowe i inne.

Obecnie w skład sił morskich wchodzi: okręty podwodne różnych klas i o różnym przeznaczeniu; lotnictwo morskie; okręty nawodne; piechota morska; nadbrzeżne wojska raketowo-artyle-ryjskie, stanowiące rodzaje sił marynarki wojennej, a ponadto oddziały specjalnego przeznaczenia i służby-rozpoznania, walki radioelektronicznej, obserwacji i łączności, hydrograficzne, tyłowe itp.

Atomowe okręty podwodne przeznaczenia strategicznego wcho-
dzą w skład strategicznych sił jądrowych. Rozporządzają one
praktycznie nieograniczonymi możliwościami wykonywania uderzeń
na obiekty nieprzyjaciela z różnych kierunków i rejonów oceanów,
a dzięki swej manewrowości, dużej niezależności od baz i skry-
tości działania odznaczają się większą żywotnością niż wszystkie
inne rodzaje strategicznych sił jądrowych. Zdolność do wystrze-
liwania rakiet spod wody oraz krótki czas ich lotu, spowodowany
stosunkowo niedużym oddaleniem okrętów podwodnych od wybrzeży
nieprzyjaciela, umożliwiając osiągnięcie zaskoczenia. Obiektami
uderzeń mogą być: bazy morskie, lotnicze i raketowe, porty,
siły i środki OPL, stanowiska dowodzenia, systemy dalekiego wy-
krywania i nawigacji, obiekty militarno-ekonomiczne i inne. Z
tych względów atomowe okręty podwodne stają się stopniowo głów-
nymi^{x/} nosicielami broni jądrowej. Okręty podwodne z raketami
balistycznymi średniego zasięgu mogą być stosowane do wykonywa-

x/ W USA udział strategicznych ładunków raketowo-jądrowych roz-
mieszczonych na okrętach podwodnych wzrósł na przestrzeni lat
1970-1975 z 65 do 73%, natomiast na lądzie zmalał z 35 do 27%.

nia uderzeń jądrowych na obiekty położone na kontynentalnych TDW lub w rejonach archipelagów na oceanicznych TDW.

Okrety podwodne uzbrojone w skrzydlate rakiety, rakieto-torpedy i torpedy mogą niszczyć za pomocą jądrowych i konwencjonalnych ładunków wybuchowych okręty podwodne, lotniskowce uderzeniowe, okręty do zwalczania okrętów podwodnych, a także prowadzić rozpoznanie i długotrwałe, skryte śledzenie ugrupowań nieprzyjaciela oraz naprowadzać na nie własne siły uderzeniowe. Mogą również skrycie stawiać zagrody minowe, wysadzać grupy dywersyjno-rozpoznawcze oraz wykonywać inne zadania specjalne.

Lotnictwo morskie /raketowe do zwalczania okrętów podwodnych i rozpoznawcze/, uzbrojone w rakiety "powietrze-woda" oraz nowoczesne urządzenia do zwalczania okrętów podwodnych i rozpoznania, jest przeznaczone do niszczenia na morzu okrętów podwodnych, zespołów lotniskowców, raketowych okrętów nawodnych, ugrupowań sił do zwalczania okrętów podwodnych, zespołów desantowych i konwojów nieprzyjaciela oraz do prowadzenia rozpoznania powietrznego i naprowadzania własnych sił na obiekty nieprzyjaciela. Lotnictwo morskie jest również zdolne do niszczenia baz morskich, portów oraz znajdujących się w nich okrętów i statków, a także do stawiania aktywnych^{x/} zagród minowych.

Okrety nawodne wykonują zadania niszczenia nieprzyjacielskich okrętów podwodnych i nawodnych, zabezpieczania rozwinięcia i powrotu do baz sił własnych /zwłaszcza okrętów podwodnych/, niszczenia zespołów desantowych i konwojów, zabezpieczania przejścia morzem i lądowania własnych desantów morskich, obrony komunikacji morskiej, stawiania biernych^{xx/} zagród minowych, niszczenia zagród minowych nieprzyjaciela oraz inne przedsięwzięcia.

Piechota morska jest wysadzana w charakterze desantu na wybrzeże nieprzyjaciela z zadaniem uchwycenia przyczółka lądowania^{xxx/}, zdobycia wysp i zniszczenia ważnych obiektów.

x/ Zagrody minowe stawiane w wodach kontrolowanych przez nieprzyjaciela.

xx/ Zagrody stawiane w wodach kontrolowanych przez nas.

xxx/ Piechota morska ze względu na jej wysoką specjalizację powinna być w zasadzie używana w działaniach desantowych na większą skalę/w pierwszym rzucie desantu morskiego do uchwycenia przyczółka. Po wejściu do bitwy drugiego rzutu desantu - oddziałów ogólnowojskowych - piechota morska powinna być wycofana do odwodu.

Nadbrzeżne wojska raketowo-artyleryjskie wykorzystywane są do niszczenia okrętów nawodnych, zespołów desantowych i konwojów nieprzyjaciela w pobliżu własnego wybrzeża, zabezpieczenia rozwijania i powrotu do baz sił własnych /zwłaszcza okrętów podwodnych/ oraz do osłony żeglugi przybrzeżnej i nadmorskiego skrzydła wojsk lądowych przed uderzeniami z morza.

Organizacyjnie siły morskie dzielą się na: floty, flotyle, eskadry, bazy morskie, dywizje, brygady i samodzielne oddziały.

Flota^{x/} jest związkami operacyjno-strategicznym przeznaczonym do wykonywania zadań operacyjnych i strategicznych na oceanicznych i morskich TDW. W składzie flot występują związki operacyjne, związki taktyczne i oddziały wszystkich rodzajów sił marynarki wojennej, oddziały tyłowe, oddziały specjalnego przeznaczenia i służby.

Flotylla^{xx/} stanowi związek operacyjny przeznaczony do wykonywania zadań operacyjnych i ważnych zadań operacyjno-taktycznych w odosobnionym operacyjnie rejonie oceanicznego lub morskiego TDW.

Eskadra^{xxx/} nazywamy związek operacyjno-taktyczny przeznaczony do wykonywania zadań operacyjno-taktycznych i taktycznych w określonych rejonach oceanicznych lub morskich TDW.

Baza morska jest związkiem taktycznym zabezpieczającym bazowanie i rozwijanie zasadniczych sił marynarki wojennej oraz przeznaczonym do obrony przydzielonej strefy odpowiedzialności.

Nieustanne zagrożenie wykonaniem niespodziewanego uderzenia jądrowego przez siły przeciwnika, możliwości jego sił morskich w tym zakresie, a także duże odległości oddzielające rejon

- x/ W Marynarce Wojennej ZSRR występują floty: Północna, Bałtycka, Czarnomorska i Oceanu Spokojnego. W siłach morskich USA - floty: 2/Atlantyck/, 3/wschodni Pacyfik/, 6/Morze Śródziemne/ i 7/zachodni Pacyfik/. Marynarka Wojenna PRL jest z jednej strony siłami morskimi, z drugiej - zaś - w sensie organizacyjnym - flotą. Jest ona jednak związkiem operacyjnym, a nie operacyjno-strategicznym.
- xx/ W Marynarce Wojennej ZSRR występuje obecnie tylko jedna flotylla - Kaspijska. Flotylle obrony wybrzeża w Marynarce Wojennej PRL w sensie organizacyjnym są odpowiednikami baz morskich, natomiast flotylla okrętów jest związkiem taktycznym, a nie operacyjnym.
- xxx/ W Marynarce Wojennej ZSRR występuje Eskadra Śródziemnomorska.

kierowania sił morskich od rejonów prawdopodobnych działań wojennych stawiają szczególnie wysokie wymagania w zakresie gotowości bojowej sił morskich. W związku z tym siły morskie nieprzerwanie pełnią służby bojowe, stale znajdują się w rejonach patrolowania, prowadzą poszukiwanie sił rakietowych oraz uderzeniowych zespołów lotniskowców w prawdopodobnych rejonach ich działań bojowych. Powodzenie wykorzystania strategicznych sił morskich w znacznej mierze zależy od efektywności systematycznie prowadzonego rozpoznania sił przeciwnika na oceanicznych TDW oraz wykrycia we właściwym czasie kierunków jego oceanicznych i morskich przewozów.

Dalszy rozwój sił morskich zmierza przede wszystkim w kierunku rozbudowy i doskonalenia floty podwodnej. Szczególny nacisk kładzie się na zwiększenie szybkości okrętów podwodnych w zanurzeniu oraz głębokości zanurzenia, a także na dalsze unowocześnianie uzbrojenia, głównie rakiet balistycznych i skrzydlatych torped rakietowych. Rozwija się również lotnictwo do zwalczania okrętów podwodnych /w tym¹przeznaczonych do tego śmigłowców/.

Równocześnie z doskonaleniem okrętów podwodnych i lotnictwa morskiego duże znaczenie przywiązuje się do budowy nowych okrętów nawodnych. Rozwój broni rakietowej, śmigłowców, samolotów pionowego startu i lądowania otwiera nowe możliwości przed budownictwem okrętowym, np. w zakresie konstrukcji okrętów nawodnych o dużym promieniu działania, uzbrojonych w rakiety, a także lotniskowców z bazującymi na nich samolotami i śmigłowcami.

Należy oczekiwać dalszego doskonalenia silników atomowych i instalowania ich nie tylko na okrętach podwodnych, ale również na okrętach innych rodzajów. Nie można wykluczyć budowy w przyszłości zupełnie nowych urządzeń energetycznych.

Intensywnie rozwija się proces automatyzacji systemu dowodzenia siłami morskimi, środków łączności, nowych środków rozpoznania, a także środków nawigacji.

Wojska powietrznodesantowe są samodzielnym rodzajem wojsk, których rosnąca rola i znaczenie pozwalają przypuszczać, że w przyszłości zostaną one wyodrębnione w rodzaj sił zbrojnych. Wojska te stanowią w rękach Naczelnego Dowództwa wysokomanewrowy

środek walki na głębokich tyłach przeciwnika, wykorzystywany w formie desantów strategicznych i operacyjnych. Do podstawowych ich zadań należy: niszczenie środków masowego rażenia; opanowywanie ważnych rejonów w głębi terytorium przeciwnika; zapewnianie wojskom nacierającym od czoła wysokiego tempa natarcia/drogą opanowania przepraw na dużych przeszkodach wodnych, przełęczy, cieśnin, utrudnienia komunikacji itd./; współdziałanie przy okrążaniu i niszczeniu zgrupowań przeciwnika oraz wzbranianie im wycofania się; utrudnianie podejścia odwodom; dezorganizowanie dowodzenia wojskami oraz pracy tyłów przeciwnika.

Wysadzenie i działanie dużych desantów powietrznych może się odbywać w formie operacji powietrznodesantowych realizowanych wg planu Naczelnego Dowództwa. Wojska powietrznodesantowe mogą być także użyte do wykonywania zadań na korzyść nacierającego frontu oraz w operacjach sił morskich.

Rola wojsk powietrznodesantowych będzie stale wzrastać wraz z doskonaleniem ich uzbrojenia i rozwojem lotnictwa transportowego.

Wojskami powietrznodesantowymi dowodzi wydzielone dowództwo. Zorganizowane są one w dywizje.

Tyły sił zbrojnych przeznaczone są do wszechstronnego zabezpieczenia sił zbrojnych pod względem materiałowo-technicznym, transportowym /komunikacyjnym/, medycznym i innym. W ich zakres wchodzi: arsenały, bazy i składy z zapasami środków materiałowych, wojska specjalne /samochodowe, kolejowe, drogowe, rurociągowe/, inżynieryjno-lotniskowe, lotniczo-techniczne, lotniczo-ratownicze, ewakuacyjne, remontowe, budowlane, medyczne, weterynaryjne oraz inne tyłowe związki taktyczne, jednostki, urządzenia i pododdziały OPK, saperkie, chemiczne, łączności i ochrony.

Tyły sił zbrojnych dzieli się wg charakteru zadań na strategiczne, operacyjne i taktyczne; a wg podległości na: tyły podporządkowania centralnego, frontu, okręgu wojskowego, floty, armijne, flotylly, lotnictwa flot, korpusne, eskadrowe, bazy morskie, dywizyjne, brygadowe, pułkowe, batalionowe i okrętowe.

Tyły strategiczne stanowią najwyższe ogniwo tyłów sił zbrojnych. Zaliczamy do nich: tyły centralnego podporządkowania /jako podstawę rezerwy państwa/, zapasy środków materiałowych,

formacje specjalne oraz urządzenia i zakłady przekazywane z gospodarki narodowej przed i z chwilą wybuchu wojny w celu zabezpieczenia tyłowego sił zbrojnych.

W skład tyłów podporządkowania centralnego wchodzi: arsenały, bazy, składy, jednostki, urządzenia kolejowe, drogowe, samochodowe, rurociągi, które bezpośrednio podlegają szefowi tyłów sił zbrojnych, dowódcom rodzajów sił zbrojnych i szefom zarządów ministerstwa obrony. Do głównych zadań tyłów strategicznych należy: przejmowanie i przechowywanie uzbrojenia oraz zapasów środków materiałowych; zabezpieczanie wszystkich rodzajów przewozów wojskowych z wykorzystaniem różnych typów transportu; odtwarzanie gotowości bojowej tyłów związków operacyjnych drogą wzmacniania jednostek tyłowych i uzupełniania strat w środkach materiałowych; organizowanie i wykonywanie przedsięwzięć z zakresu przygotowania, eksploatacji i zabezpieczenia technicznego; odtwarzanie systemu komunikacji i środków transportowych na TDW do tyłowej granicy frontu; medyczna i techniczna obsługa związków i jednostek odwodu Naczelnego Dowództwa; leczenie ludzi i remont techniki przekazywanej przez związki operacyjne.

Tyły operacyjne przeznaczone są do zabezpieczania tyłowego związków operacyjnych i taktycznych. Obejmują one: bazy i składy z zapasami środków materiałowych; związki taktyczne i jednostki tyłowe wojsk specjalnych; związki taktyczne remontowe, medyczne i inne oraz jednostki i urządzenia podległe bezpośrednio kwatermistrzom i szefom rodzajów wojsk. Liczba tyłowych związków taktycznych oraz jednostek i urządzeń w związkach operacyjnych zależy od składu bojowego tych związków i ich zadań oraz od specyfiki TDW.

W składzie frontu mogą występować: bazy wysunięte i tyłowe, związki taktyczne oraz jednostki samochodowe, drogowe, morskie, kolejowe, rurociągowy, wysunięte i tyłowe bazy szpitalne, jednostki remontowe i inne. Armie lotnicze posiadają swoje bazy armijne oraz jednostki techniczne, inżynieryjno-lotniskowe, samochodowe i inne.

Związki operacyjne strategicznych wojsk raketowych mają swoje bazy raketowe, techniczne i inne oraz jednostki wyspecjalizowane, przeznaczone do zaopatrywania w specjalne uzbrojenie i sprzęt.

W związkach operacyjnych OPK znajdują się składy o różnym przeznaczeniu, jednostki inżynieryjno-lotniskowe, samochodowe, remontowe i inne.

Swoje jednostki i urządzenia tyłowe posiadają również siły morskie.

Tyły taktyczne obejmują jednostki /pododdziały/ transportu samochodowego, medyczno-sanitarne i remontowe, składy i warsztaty /wszystko ruchome/.

We współczesnej wojnie sukces można osiągnąć tylko wówczas, gdy zostaną należycie zabezpieczone i użyte zapasy środków materiałowych, tak na terytorium kraju, jak i na TDW oraz gdy dysponować się będzie odpowiednią ilością sił i środków technicznych, inżynieryjnych i chemicznych. Tyły muszą mieć do dyspozycji odpowiednią liczbę wysokojakościowych środków kierowania i dowodzenia, zapewniających szybkie i niezawodne przekazywanie rozkazów oraz zarządzeń.

5.3. Teatry działań wojennych w Europie oraz ich wpływ na działania rodzajów sił zbrojnych

Europejski teatr wojny /ETW/ obejmuje swymi granicami prawie całą Europę wraz z otaczającymi ją morzami oraz północno-wschodnią część Atlantyku, północne wybrzeże Afryki i zachodnią część Anatolii, leżącą już w Azji. Ogólna powierzchnia tego teatru wynosi około 10,5 mln km², a jego część lądowa - około 5,5 mln km², z czego na państwa socjalistyczne przypada 1,3 mln km², na kapitalistyczne - 4,2 mln km².

Znaczną część obszarów wodnych tego teatru zajmują morza zamknięte, połączone z oceanem cieśninami.

Część teatru wojny stanowi teatr działań wojennych /TDW/. Na europejskim teatrze wojny wydzielone zostały trzy teatry działań wojennych: północno-zachodni, zachodni i południowo-zachodni.

Największe znaczenie odgrywa zachodni TDW, który z uwagi na swe centralne położenie w stosunku do dwóch pozostałych oraz duży i zwarty obszar lądowy posiada najdogodniejsze warunki do prowadzenia współczesnych działań wojennych w Europie. Na teatrze tym przebiega najdłuższa, bo licząca około 1500 km, lądowa linia styczności między dwoma przeciwstawnymi układami wojskowo-politycznymi.

Zachodni TDW obejmuje główny trzon kontynentu europejskiego, czyli środkową, zachodnią i południowo-zachodnią część Europy. Dwie trzecie obszaru tego teatru stanowi ląd, wobec czego główną rolę w działaniach wojennych na tym obszarze będą odgrywać wojska lądowe i lotnictwo wyposażone w rakiety i środki masowego rażenia. Zachodni TDW ma zatem charakter teatru lądowo-morskiego. Morza oblewające kontynentalną i wyspiarską część teatru stwarzają warunki dogodne do współdziałania marynarki wojennej z wojskami lądowymi i lotnictwem. Na zachodnim teatrze działań wojennych krzyżują się główne szlaki komunikacyjne świata, które mają decydujące znaczenie dla państw bloku NATO. Przez obszary Atlantyku, Morza Północnego i Śródziemnego przebiegają międzynarodowe i międzykontynentalne szlaki żeglugi morskiej i lotniczej. Linie żeglugi morskiej przechodzą przez wąskie cieśniny: Kaletańską, Gibraltarską oraz cieśniny duńskie, które stwa-

rzają dogodne warunki do zablokowania sił morskich znajdujących się na morzach zamkniętych.

Pod względem ukształtowania powierzchni obszar kontynentalny zachodniego TDW dzieli się na dwa pasy: północny i południowy. Pas północny, przeważnie nizinny, obejmuje obszary pojezierzy oraz Nizinę Polską, Nizinę Niemiecką i Nizinę Francuską. Pas południowy trzonu kontynentalnego zachodniego TDW obejmuje góry średniej wysokości ograniczone obszarem wysokogórskim Alp. Do nich należą: Karpaty i Sudety, Średniogórze Niemieckie z Niziną Bawarską, Masyw Centralny oraz góry na Półwyspie Iberyjskim. Poważnymi przeszkodami terenowymi są tu liczne rzeki i kanały, które w powiązaniu z rzeźbą terenu stwarzają dogodne rubieże obronne. Warunki klimatyczne są na ogół dogodne do prowadzenia działań wojennych w ciągu całego roku. Lokalne trudności dla ruchu wojsk mogą zaistnieć późną jesienią, zimą i wczesną wiosną na obszarach podmokłych i zabagnionych. Występujące jednak w strefie nadmorskiej częste mgły mogą utrudnić nawigację morską, użycie lotnictwa oraz obserwację terenu. Będą one komplikowały użycie marynarki wojennej, desantów morskich i powietrznych oraz warunki ich współdziałania z wojskami lądowymi. Dodatkową trudność stwarzają występujące na Morzu Północnym i Bałtyku liczne sztormy. Ukształtowanie powierzchni i umiarkowana strefa klimatyczna /z wyjątkiem Alp/ umożliwiają prowadzenie działań wojennych w różnych porach roku i w dowolnym rejonie tego teatru przez wszystkie rodzaje wojsk. Zachodni TDW, a szczególnie terytorium RFN, jest silnie rozbudowany pod względem operacyjnym. Gęsta sieć dróg kołowych i kolejowych stwarza dogodne warunki do masowego przerzutu wojsk i zaopatrzenia z portów Morza Północnego i Śródziemnego w kierunku wschodnim. Część dróg kołowych o nawierzchni twardej stanowią autostrady. Odcinki autostrad przystosowane w czasie pokoju jako drogi startowe będą w okresie wojny wykorzystane w charakterze lotnisk wojskowych. Ważną rolę odgrywa rozbudowany wzdłuż granicy wschodniej RFN system zapór z minami jądrowymi. Rozmieszczenie na tym teatrze głównych sił zbrojnych stało się przyczyną powstania gęstej sieci lotnisk, stanowisk rakietowych, stanowisk dowodzenia oraz koszar i poligonów. Ponadto obszar zachodniego TDW jest w stosunku do pozostałych najbardziej uprzemysłowiony i najgęściej zaludniony.

Liczne zakłady przemysłu zbrojeniowego i maszynowego stanowią dobrą bazę dla dokonywania napraw i remontów uzbrojenia i techniki bojowej. Dobrze rozwinięty przemysł zbrojeniowy państw zachodnich nie jest jednak w stanie całkowicie zaspokoić potrzeb sił zbrojnych, dlatego w wypadku wojny konieczny będzie dowóz uzbrojenia i zaopatrzenia z baz położonych na terytorium USA.

Także baza surowców strategicznych znajdująca się w granicach zachodniego TDW jest niewystarczająca. Działania na tym teatrze masowych armii zmotoryzowanych uzależnione będą przede wszystkim od dowozu paliw płynnych. W przypadku państw Układu Warszawskiego dowóz ten będzie się odbywał drogą lądową z ZSRR, natomiast państwa NATO zmuszone będą sprowadzać paliwa płynne drogą morską z Bliskiego i Dalekiego Wschodu oraz z Afryki i z kontynentu amerykańskiego.

Pomimo dobrze rozwiniętego przemysłu spożywczego produkcja środków żywnościowych na tym teatrze jest za mała aby wyżywić w czasie wojny wojska i ludność cywilną. Kraje Układu Warszawskiego mają drogą lądową powiązania z bazami tyłowymi położonymi na terenie Związku Radzieckiego, w odległości 2-3 tys.km; natomiast kraje NATO są od baz położonych na obszarze USA, oddzielone obszarami wodnymi na odległość rzędu 5-6 tys.km.

Teatry działań wojennych zostały podzielone na rejony strategiczne i kierunki strategiczne. Rejon strategiczny - to część teatru działań wojennych, charakteryzująca się określonymi właściwościami geograficznymi, politycznymi lub ekonomicznymi, którego opanowanie może wpłynąć w decydujący sposób na przebieg wojny w granicach danego TDW. Kierunkiem strategicznym nazywamy natomiast przechodzący przez oazy TDW /lub większą jego część/ pas terenu i morza wraz z obszarem powietrznym, na którym znajdują się obiekty oraz zgrupowania sił przeciwnika o znaczeniu strategicznym.

Na zachodnim TDW wydzielono pięć rejonów strategicznych:
- środkowoeuropejski, francuski, brytyjski, pirenejski i zachodnio-śroziemnomorski.

Środkowoeuropejski rejon strategiczny obejmuje terytorium RFN Belgii, Holandii i Luksemburga. Jest to najbardziej zaludniona i najlepiej uprzemysłowiona część Europy Zachodniej. Obszar ten jest najlepiej przygotowany pod względem operacyjnym. Występuje

tu największe zgrupowanie sił zbrojnych NATO. Utrata tego rejonu przez państwa NATO może wywrzeć decydujący wpływ na wynik wojny na kontynencie europejskim.

Zachodni TDW został podzielony na trzy kierunki strategiczne: północny, centralny i południowy. Najważniejszy, a zarazem najbardziej dogodny do prowadzenia działań wojennych jest centralny kierunek strategiczny. Dobre warunki terenowe oraz duża pojemność operacyjna tego kierunku umożliwiają działanie znacznych zgrupowań sił wojsk lądowych i powietrznych. Ze względu na swe położenie, warunki fizyczno-geograficzne, potencjał ludnościowy, gospodarczy i militarny, znaczenie komunikacyjne oraz dużą pojemność operacyjną zachodni TDW jest obecnie głównym teatrem działań wojennych w Europie, na którym w wypadku wybuchu wojny będą realizowane zasadnicze cele strategiczne. Natomiast działania wojenna na północno-zachodnim i południowo-zachodnim TDW będą miały charakter pomocniczy.

Północno-zachodni TDW w stosunku do zachodniego TDW zajmuje położenie skrzydłowe. Teatr ten obejmuje najbardziej na północ wysunięte morza i obszary lądowe Europy, a prawie jedna piąta jego część leży poza kołem podbiegunowym. Więcej niż połowę tego obszaru zajmują akweny morskie. Zasadniczą część lądową teatru stanowi Półwysep Skandynawski i Płyta Fińska. Znajdujące się na tych obszarach trudno dostępne góry, duże masywy lesne, podmokłe i bagienne tereny nizinne oraz trudne na ogół warunki klimatyczne sprawiają, że prowadzenie działań wojennych przez związki operacyjne i taktyczne jest bardzo utrudnione, a często wręcz niemożliwe. Północno-zachodni TDW ma charakter morsko-lądowy. W działaniach wojsk na tym teatrze istotne znaczenie będzie odgrywało uchwycenie zasadniczych obiektów i punktów o znaczeniu operacyjno-taktycznym w wyniku skoordynowanego użycia wojsk lądowych, lotnictwa oraz desantów powietrznych i morskich.

Północno-zachodni TDW jest stosunkowo słabiej przygotowany pod względem operacyjnym. Znajdują się tu bazy morskie, lotnicze i raketowe oraz systemy wykrywania i ostrzegania. Rozmieszczone na tym obszarze siły zbrojne NATO stanowią jakby skrzydło obejmujące ZSRR od północnego zachodu. W wypadku konfliktu będą one blokowały siłom morskim ZSRR, Polski i NRD wyjścia na Morze Północne i Atlantyk, a także mogą wykonać uderzenie lotnicze i raketowe na terytorium państw-członków Układu Warszawskiego.

Południowo-zachodni TDW jest teatrem, na którym rozlokowane wojska paktu NATO mają stanowić południowe skrzydło obejmujące od południa państwa socjalistyczne. W jego skład wchodzi obszary położone w strefie Morza Śródziemnego. Prowadzą przez nie ważne szlaki komunikacyjne łączące państwa Europy Zachodniej z krajami Afryki i Azji. Utrzymanie komunikacji w tych rejonach warunkuje sprawny pracę ekonomiki wojennej tych państw. Ponadto cieśniny Bosfor i Dardanele mogą być wykorzystane do blokowania radzieckich sił morskich na Morzu Czarnym. Ze względu na półwyspowy charakter obszarów lądowych tego teatru sieć komunikacyjna jest zróżnicowana i dzieli się na szereg systemów, w których rolę ogniwa wiążącego będzie odgrywał transport morski. Obszarami najbardziej dogodnymi do działań bojowych są: Nizina Padańska, Nizina Węgierska i Nizina Wołoska. Duże rozczłonkowanie rozdzielonych morzami obszarów lądowych, znaczny procent terenów górskich i mała pojemność operacyjna kierunków dogodnych do działań będą powodowały konieczność specjalnego przygotowania i wyposażenia wojsk oraz potrzebę wykorzystania wojsk powietrznodesantowych i desantów morskich.

5.4. Formy działań strategicznych

Walka zbrojna prowadzona w skali strategicznej przyjmuje określone formy, które ukształtowały się w procesie historycznego jej rozwoju. Formy te nie są stałe, zmieniają się przede wszystkim w wyniku wprowadzania nowych środków walki zbrojnej i doskonalenia sposobów ich wykorzystania. Przez formy działań strategicznych^{x/} należy rozumieć planowe i skoordynowane uderzenia, operacje i działania poszczególnych rodzajów sił zbrojnych /rodzajów wojsk/, prowadzone w skali wojny /w skali globalnej/ i zapewniające osiągnięcie przewidzianego w zamiarze celu. Współcześnie wyróżnia się następujące formy działań strategicznych:

- pierwsze uderzenie strategicznych sił jądrowych;
- działania w celu odparcia powietrzno-kosmicznego napadu przeciwnika na siły zbrojne i zaplecze;
- strategiczne operacje na kontynentalnych TDW;
- operacje powietrznodesantowe;
- operacje i działania bojowe sił powietrznych;
- operacje i działania bojowe sił morskich.

5.4.1. Pierwsze uderzenie strategicznych sił jądrowych

Strategiczne siły jądrowe, będące w dyspozycji kierownictwa polityczno-wojskowego koalicji państw, przedstawiają sobą ogromny potencjał niszczący^{xx/}. Właściwości tych sił, a szczególnie właściwości strategicznych wojsk raketowych zdolnych do wykonania precyzyjnych uderzeń o praktycznie nieograniczonym

x/ W odróżnieniu od form działań strategicznych, mających charakter globalny, wyróżnia się również formy operacji strategicznej, odznaczające się mniejszym rozmachem przestrzennym /ograniczone do jednego TDW/ oraz mniejszą liczbą zaangażowanych sił i środków.

xx/ Erie Burhop, laureat Nagrody Pokojowej Nobla i Leninowskiej Nagrody Pokojowej podaje, że Stany Zjednoczone mają łączny ekwiwalent 8000 ładunków megatonowych, co jest równoznaczne z 600000 ładunków użytych na Hiroszimę. Przekracza to 12-krotnie moc potrzebną do zniszczenia całej ludności kuli ziemskiej. Według jego opinii Związek Radziecki posiada podobny potencjał jądrowy. D'etente and Disarmament, 1976, s.26.

zasięgu, niezależnie od warunków atmosferycznych i pory doby sprawiły, że dowództwa strategiczne mogą dziś samodzielnie /z pominięciem szczebli operacyjnych i taktycznych/ rozwiązywać szereg zadań o decydującym znaczeniu dla przebiegu i wyników prowadzonych działań na teatrze wojny, teatrach działań wojennych lub kierunkach strategicznych.

Szczególnie duże znaczenie odgrywa pierwsze uderzenie strategicznych sił jądrowych, bowiem ono może w sposób decydujący przyczynić się do przejścia inicjatywy strategicznej i osiągnięcia celów prowadzonych działań.

Pierwsze uderzenie strategicznych sił jądrowych jest to zmasowane użycie ładunków jądrowych - w maksymalnie krótkim czasie, według planu opracowanego jeszcze w okresie pokoju - przez odpowiednio wcześniej przygotowane zgrupowania strategicznych sił jądrowych. Głównym celem pierwszego uderzenia jądrowego będzie rozbicie sił zbrojnych przeciwnika, a szczególnie jego środków napadu jądrowego, zniszczenie jego ekonomiki oraz zdeorganizowanie systemu kierowania państwem /państwami koalicji/ i dowodzenia siłami zbrojnymi.

Kolejne zmasowane, grupowe lub pojedyncze uderzenia jądrowe realizowane w toku działań-jako mające na celu zniszczenie ważnych obiektów ocalałych podczas pierwszego uderzenia i stworzenie w ten sposób warunków do szybkiego pobicia sił zbrojnych danego państwa /koalicji państw/ oraz opanowania jego terytorium - będą spełniać rolę uzupełniającą.

W pierwszym uderzeniu jądrowym biorą udział strategiczne wojska raketowe, lotnictwo dalekiego zasięgu, atomowe okręty podwodne - nosiciele broni jądrowej oraz wojska raketowe wojsk lądowych i samoloty-nosiciele broni jądrowej lotnictwa frontów.

Coraz bardziej realna staje się też możliwość udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym pojazdów kosmicznych typu sputników i innych latających urządzeń zdolnych do przenoszenia ładunków jądrowych.

Czas trwania pierwszego uderzenia strategicznych sił jądrowych uwarunkowany jest stanem gotowości oraz prędkością środków przenoszenia ładunków jądrowych.

Cele i zadania pierwszego uderzenia jądrowego określa kierownictwo polityczne zgodnie z potrzebami sytuacji, przy

czym uderzenie to może być wykonane na określone rejony strategiczne jednocześnie lub w różnym czasie.

Osiągnięcie określonej skuteczności pierwszego uderzenia jądrowego zależy od stopnia gotowości bojowej środków przenoszenia ładunków jądrowych, sprawnego działania organów rozpoznania /w tym wczesnego uprzedzenia o stanie gotowości przeciwnika do wykonania uderzenia jądrowego/ oraz od prawidłowej decyzji o odpaleniu rakiet, wylocie lotnictwa dalekiego zasięgu i starcie rakiet z atomowych okrętów podwodnych - nosicieli broni raketowej /ewentualnie o wyjściu ich w morze na określone pozycje/.

Wyniki pierwszego uderzenia jądrowego w znacznym stopniu zależą od współdziałania strategicznych sił jądrowych z wojskami lądowymi na poszczególnych teatrach działań wojennych.

5.4.2. Działania w celu odparcia powietrzno-kosmicznego napadu przeciwnika na siły zbrojne i zaplecze

Jest to forma działań mająca na celu zachowanie żywotności państwa, zapewnienie nieprzerwanego funkcjonowania gospodarki narodowej oraz zdolności bojowej sił zbrojnych.

Cele te osiąga się przede wszystkim poprzez zniszczenie środków napadu jądrowego przeciwnika w rejonach ich bazowania. Należy jednak liczyć się z tym, że poważny procent tych środków zachowa mimo to zdolność bojową. Trzeba więc będzie mieć niezbędne siły i środki przeznaczone do niszczenia samolotów i rakiet w locie, jeszcze przed ich dotarciem do celów.

Środki napadu znajdujące się w powietrzu i w przestrzeni kosmicznej mają przewagę nad środkami obrony. Przewaga ta polega przede wszystkim na możliwości swobodnego wyboru czasu uderzenia, najkorzystniejszych warunków lotu, a w wypadku lotnictwa - na możliwości stosowania różnorodnych form manewru. W związku z tym zorganizowanie "niepokonalnej" obrony przed tymi środkami jest niezwykle trudne, i tym też się tłumaczy wielkie znaczenie niszczenia środków napadu powietrzno-kosmicznego w rejonach ich bazowania.

Siłami, za których pomocą organizowana jest obrona zaplecza oraz zgrupowań sił zbrojnych przed uderzeniami środków

napadu powietrzno-kosmicznego nieprzyjaciela, są wojska obrony powietrznej kraju /OPK/ i obrony przeciwlotniczej wojsk /OPL/ rozmieszczone w granicach TDW, a także frontowe lotnictwo myśliwskie. Wymienione siły tworzą system kompleksowy, który realizuje zadania z zakresu wykrywania i powiadamiania oraz obrony przeciwlotniczej, przeciwrakietowej i przeciwkosmicznej, kierowanej przez nowoczesne, operatywne i zautomatyzowane centra dowodzenia.

Obrona przeciwlotnicza realizowana jest siłami związków taktycznych i oddziałów przeciwlotniczych wojsk rakietowych, artylerii przeciwlotniczej i lotnictwa myśliwskiego wchodzących w skład wojsk frontów oraz w skład wojsk OPK. Siły te rozmieszczone są w sposób pozwalający zwalczać środki napadu powietrznego przeciwnika na podejściach do osłanianych obiektów w całym zakresie wysokości, niezależnie od warunków atmosferycznych. Ścisłe współdziałanie między wojskami OPL frontów i wojskami OPK zapewnia ciągłość oddziaływania na środki napadu powietrznego na całej głębokości TDW.

Obrona przeciwrakietowa realizowana jest siłami związków taktycznych wojsk przeciwrakietowych wchodzących w skład wojsk OPK. Ma ona charakter obrony obiektowej lub strefowo-obiektowej. Organizowana jest dla osłony najważniejszych ośrodków przemysłowo-ekonomicznych, administracyjno-politycznych oraz zgrupowań wojsk operacyjnych.

Walka ze środkami napadu kosmicznego przeciwnika, nabierająca obecnie coraz większego znaczenia, pociąga za sobą konieczność nasycenia wojsk OPK środkami obrony przeciwkosmicznej. Środki te powinny zapewnić skuteczną kontrolę przestrzeni kosmicznej i niszczenie lub obojętnianie środków napadu kosmicznego oraz różnego typu aparatów kosmicznych przeznaczonych do zabezpieczania działań bojowych poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. Środki przeciwkosmiczne i przeciwrakietowe mogą być rozmieszczone według decyzji powziętej na szczeblu centralnym państwa lub grupy państw i wykorzystywane w interesie wszystkich państw wspólnoty socjalistycznej.

Wobec możliwości dotarcia części środków napadu powietrznego do celu, niezbędne są siły i środki obrony terytorium kraju, w tym również obrony cywilnej, znajdujące się w gotowości

do szybkiej likwidacji skutków uderzeń jądrowych, ewakuacji ludności, organizacji szybkiej pomocy lekarskiej, gaszenia pożarów, utrzymywania porządku itd.

5.4.3. Strategiczne operacje na kontynentalnych TDW

Operacje te w przyszłej wojnie nabiorą dużego rozmachu. Prowadzone będą z użyciem wszystkich rodzajów wojsk oraz podporządkowane ogólnemu zamiarowi i jednemu planowi. Celem tych operacji będzie przechwycenie inicjatywy strategicznej, zniszczenie lub zajęcie ważnych obiektów polityczno-ekonomicznych oraz rozbicie głównych zgrupowań sił zbrojnych przeciwnika, a tym samym niedopuszczenie do wtargnięcia jego zgrupowań na terytorium państw socjalistycznych.

Działania odznaczać się będą brakiem linearnego ugrupowania wojsk oraz frontów ciągłych. Rozwiną się jednocześnie na dużych obszarach, zarówno wzdłuż frontu, jak i w głąb, przybierając często charakter starć ogniskowych oraz walk na poszczególnych kierunkach. Podstawowe ich właściwości to: duża manewrowość, szerokie zastosowanie wojsk pancernych, desantów taktycznych, operacyjnych i strategicznych oraz manewr siłami i środkami.

Walka zbrojna charakteryzować się będzie dużą zaciętością, masowym rażeniem wojsk, powstawaniem stref zniszczeń i promieniowania radioaktywnego oraz dążnością do osiągnięcia celów przede wszystkim przez natarcie.

Operacje zaczepne będą decydującą formą działań, a główna rola przypadnie w nich operacyjno-taktycznym wojskom rakietowym i lotnictwu frontowemu z bombami jądrowymi oraz wojskom pancernym, zmechanizowanym i powietrznodesantowym.

Inaczej jak w wojnach minionych będą rozwiązywane problemy ugrupowania wojsk, wyboru kierunków uderzeń, szerokości pasów natarcia, głębokości operacji, tempa natarcia itp.

Zgrupowania uderzeniowe tworzone będą w głąbi, a ich podstawą staną się zgrupowania wojsk rakietowych, armie pancerne i ogólnowojskowe. Zasadniczą funkcją APanc będzie gwałtowny, nieustanny ruch do przodu na całą głębokość operacji.

W toku operacji szerokie zastosowanie znajdują taktyczne, operacyjne i strategiczne desanty powietrzne używane w celu wykorzystania skutków uderzeń jądrowych i opanowania ważnych rejonów.

We współczesnej wojnie dąży się do tworzenia optymalnych warunków wykorzystania ognia i manewru, w czym znaczną rolę odgrywają środki transportu powietrznego. Środki te bowiem dzięki swym właściwościom umożliwiają przerzucenie w krótkim czasie /niezależnie od stanu dróg, powstałych stref skażeń i zniszczeń/ wojsk wraz ze sprzętem na znaczne odległości. W związku z tym obserwuje się dążność do coraz szerszego stosowania w operacjach wojsk lądowych nie tylko desantów organizowanych ze składu wojsk powietrznodesantowych, ale również desantów organizowanych siłami wojsk lądowych i wysadzanych na śmigłowcach, które masowo wprowadzane są do uzbrojenia.

Działania zaczepne utrudniać będą strefy zniszczeń i wysokiego skażenia promieniotwórczego, powodowane przez uderzenia z powietrza oraz specjalne bariery tworzone za pomocą wybuchów naziemnych i min jądrowych. Odpowiedni sprzęt bojowy /czołgi, transportery/ oraz środki zabezpieczenia /inżynieryjne, chemiczne itd./ umożliwią pokonanie różnorodnych naturalnych i sztucznych przeszkód terenowych.

W poszczególnych okresach przyszłej wojny na niektórych kierunkach strategicznych, a nawet TDW sytuacja może powodować konieczność okresowego przechodzenia do obrony. Będzie ona, zwłaszcza na szczeblach taktycznym i operacyjnym, występowała w toku wojny jako jeden ze sposobów załamania natarcia przeważających sił nieprzyjaciela.

Współczesna obrona opiera się na zastosowaniu broni rakietowo-jądrowej oraz manewru zgrupowaniami wojsk lądowych. Wojska zajmują na kierunkach głównych najważniejsze rejony i pozycje wyznaczone wzdłuż, a szczególnie w głąb frontu. Obrona powinna być przeciwatomowa oraz w maksymalnym stopniu zabezpieczająca siłę żywą i sprzęt przed skutkami uderzeń jądrowych. Powinna ponadto łączyć w sobie wysiłek zmierzający do utrzymywania najważniejszych rejonów i rubieży z manerwowymi działaniami wojsk. Rezultatem bitwy obronnej musi być niedopuszczenie do wtargnięcia wrogich sił na terytorium krajów socjalistycznych, zadanie

tym siłom strat i stworzenie warunków do przeniesienia działań wojennych w głąb terytorium wroga.

5.4.4. Operacje powietrznodesantowe

Operacja powietrznodesantowa o znaczeniu strategicznym polega na przerzucie drogą powietrzną związków taktycznych wojsk powietrznodesantowych wraz ze sprzętem i zaopatrzeniem celem opanowania określonych rejonów, całych państw, dużej wyspy, zespołu wysp i cieśnin lub baz wojennych. Jest ona powiązana wspólnym planem z rozwijającymi od czoła działaniami wojsk lądowych lub działaniami desantu morskiego. Sprawę niezmiernej wagi stanowi zabezpieczenie tej operacji przez lotnictwo /szczególnie podczas przelotu desantu po trasie i w rejonie lądowania/, a następnie ogniowe wsparcie i dowóz środków materiałowo-technicznych do walczących wojsk.

5.4.5. Operacje i działania bojowe sił powietrznych

Jest to forma działań, w których uczestniczą wszystkie rodzaje lotnictwa, ale główna rola przypada lotnictwu dalekiego zasięgu.

W wojnie rozpoczętej użyciem broni jądrowej lotnictwo weźmie udział w pierwszym i kolejnych uderzeniach jądrowych. Dotyczy to przede wszystkim lotnictwa dalekiego zasięgu i samolotów-nosicieli broni jądrowej lotnictwa frontowego, których głównym celem w tym okresie może być rozgromienie lotnictwa, wojsk raketowych, zasadniczych zgrupowań wojsk lądowych, a także związków uderzeniowych lotnikowców przeciwnika na TDW oraz przylegających doń oceanach i morzach. Ponieważ działania te będą realizowane w ścisłym współdziałaniu ze strategicznymi wojskami raketowymi /wojskami raketowymi frontów/ oraz marynarką wojenną, a także pozostałymi siłami lotnictwa frontowego /którego podstawowym zadaniem będzie zabezpieczenie działania lotnictwa dalekiego zasięgu/, powstaje konieczność uwzględnienia właściwości bojowych wszystkich biorących w nich udział rodzajów sił zbrojnych, co zapewnia optymalne wykorzystanie ich możliwości.

W wojnie rozpoczętej w warunkach niestosowania broni jądrowej lotnictwo będzie głównym środkiem oddziaływania na obiekty znajdujące się poza zasięgiem środków ogniowych wojsk lądowych. Działania lotnictwa w tych warunkach prowadzone będą w formie operacji, których celem będzie przede wszystkim rozgromienie lotnictwa oraz zgrupowań raketowych na TDW i wywalczenie panowania w powietrzu.

Panowanie w powietrzu, to sytuacja w przestrzeni powietrznej osiągnięta w wyniku aktywnych działań wszystkich rodzajów sił zbrojnych, w tym głównie sił powietrznych i wojsk OPK - w której własne lotnictwo posiada inicjatywę i narzuca nieprzyjacielowi swoją wolę, a wojska lądowe, marynarka wojennaⁱ siły powietrzne mogą realizować swoje zadania bez istotnego przeciwdziałania lotnictwa i obrony powietrznej nieprzyjaciela.

Strategiczne panowanie w powietrzu osiąga się na kilku przyległych lub jednym głównym TDW w wyniku rozbitcia głównych zgrupowań lotnictwa i obrony powietrznej nieprzyjaciela, zniszczenia lotnisk, przemysłu i szkolnictwa lotniczego oraz zapasów paliwa i środków rażenia. Jak wynika z dotychczasowych doświadczeń, wywalczenie i utrzymanie panowania w powietrzu jest w dalszym ciągu niezbędnym warunkiem pomyślnego przebiegu operacji prowadzonych przez inne rodzaje sił zbrojnych.

5.4.6. Operacje i działania bojowe sił morskich

We współczesnej wojnie siły morskie prowadzą działania przeciwko siłom morskim nieprzyjaciela oraz obiektom znajdującym się na lądzie. Pierwsze z tych działań mają na celu wywalczenie i utrzymanie panowania na morzu drogą niszczenia zgrupowań marynarki wojennej przeciwnika na morzu/w tym niszczenia zgrupowań uderzeniowych zespołów lotniskowców/ oraz w rejonach bazowania. Panowanie na morzu stwarza warunki dogodne do wykonywania przewozów morskich na rzecz innych rodzajów sił zbrojnych, a także dezorganizowania komunikacji morskiej przeciwnika. Należy podkreślić, że ma to szczególne znaczenie w sytuacjach, gdy przeciwnik zmuszony jest do organizowania całego systemu uzupełniania zasobów na TDW ze źródeł znajdujących się poza granicami teatru i oddzielonych morzem.

Wejście do uzbrojenia sił morskich wielkich mocarstw broni jądrowej ogromnie rozszerzyło sferę ich użycia, umożliwiając oddziaływanie również na obiekty lądowe. Lotnictwo pokładowe, a następnie rakiety balistyczne startujące z okrętów podwodnych są zdolne do wykonywania skutecznych uderzeń na obiekty nieprzyjaciela rozmieszczone na kontynentalnych TDW i wpływania w ten sposób bezpośrednio na przebieg i końcowy wynik wojny.

Wskutek tego działania sił morskich przeciwko obiektom lądowym zyskały obecnie dominujące znaczenie. Podporządkowano im zarówno główne przedsięwzięcia z zakresu organizacji sił morskich, jak też rozwój morskiej sztuki wojennej. Potwierdza to fakt zaliczenia przez wielkie mocarstwa atomowych rakietowych okrętów podwodnych do sił o przeznaczeniu strategicznym, a wszystkich pozostałych okrętów - do sił o przeznaczeniu ogólnym.

Nowe możliwości sił morskich w działaniach przeciwko obiektom lądowym oraz wynikające stąd ogromne zagrożenie z kierunków mórz i oceanów zdeterminowały charakter wysiłków marynarki wojennej w walce z siłami morskimi nieprzyjaciela. Najważniejszym zadaniem w tym zakresie stało się obecnie użycie marynarki wojennej do zwalczania morskich strategicznych jądrowych systemów nieprzyjaciela celem niedopuszczenia do wykonania uderzeń na własne obiekty lądowe /lub maksymalnego osłabienia tych uderzeń/. Jednakże, choć działania te noszą również charakter strategiczny, są one drugorzędne w porównaniu z działaniami sił morskich realizowanymi przeciwko obiektom lądowym.

Również zwalczanie komunikacji morskich nieprzyjaciela, znajdujące się do niedawna bezpośrednio w sferze wykorzystania sił morskich przeciwko siłom morskim, otrzymuje obecnie inne ukierunkowanie. Wchodząc w ogólny system działań sił morskich przeciwko obiektom lądowym umacnia ono nową cechę tych sił, uzyskaną dzięki współczesnym środkom walki - zdolność do wykonywania zadań strategicznych o charakterze zaczepnym poprzez bezpośrednie oddziaływanie na źródła potęgi militarnej nieprzyjaciela.

Tak więc, siły morskie są zdolne wykonywać ważne zadania strategiczne we współczesnej wojnie, w tej liczbie również i na zaoceanicznym terytorium nieprzyjaciela, których celem może być:

niszczenie administracyjno-politycznych, militarno-ekonomicz-
nych i innych ważnych obiektów na zaoceanicznych terytoriach i
na kontynentalnych TDW; niszczenie uderzeniowych sił morskich -
okrętów podwodnych i lotniskowców nieprzyjaciela - na oceanicz-
nych TDW oraz obezwładnianie przewozów oceanicznych, a także
wykonanie innych zadań na morskiej części kontynentalnych TDW.

6. STRATEGICZNE ROZWIJANIE SIŁ ZBROJNYCH

6.1. Geneza strategicznego rozwijania sił zbrojnych

Istotę strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych na wypadek wojny stanowiło w przeszłości zmobilizowanie, przegrupowanie i rozwinięcie /ugrupowanie/ wojsk na określonych teatrach lub kierunkach działań wojennych zgodnie z zamiarami naczelnego dowództwa wynikającymi z politycznych celów wojny.

Wówczas gdy o zwycięstwie lub klęsce przesądzał w zasadzie wynik jednej generalnej bitwy, strategiczne rozwinięcie przyporządkowane było wyłącznie początkowemu okresowi wojny. Dokonywano go jeden raz, przed rozpoczęciem działań wojennych. Działo się tak dlatego, że całość sił zbrojnych przeciwnych stron stanowiła pierwszy i jedyny rzut strategiczny, zmobilizowany i rozwijany w rejonach wyjściowych do działań zgodnie z zamiarem kampanii wojennej. Rzut ten składał się z poszczególnych armii rozwiniętych wzdłuż granicy państwowej. Odwody naczelnego dowództwa w zasadzie nie istniały, a jeśli nawet - to najwyżej szczebla taktyczno-operacyjnego. Czas rozwijania wojsk był różny, zależał głównie od celów politycznych oraz możliwości mobilizacyjnych i ruchliwości wojsk^{x/}.

x/ Rozwinięcie strategiczne armii pruskiej w roku 1859 planowano dokonać w ciągu 35-48 dni, w wojnie prusko-austriackiej w 1866 roku trwało ono tylko 25 dni, a w wojnie prusko-francuskiej w 1871-19 dni.

Strategiczne rozwinięcie wojsk w okresie I wojny światowej dokonywane było bez poważniejszych przeciwdziałań ze strony przeciwnika, z zasady pod osłoną stałych umocnień fortyfikacyjnych /twierdz/ oraz wojsk osłony - głównie kawalerii i jednostek piechoty dyslokowanych w strefach nadgranicznych i wzmacnianych w okresie zagrożenia pokojowymi siłami pośpiesznie przerzucanymi do tych stref z głębi obszaru operacyjnego.

Rozmach przestrzenno-czasowy pierwszej wojny światowej oraz ponoszone w niej straty spowodowały, że rozwinięcie strategiczne sił zbrojnych przestało być aktem jednorazowym, związanym z początkowym okresem wojny. Proces mobilizacyjnego rozwijania sił przeznaczonych do wzmacniania poszczególnych frontów trwał permanentnie, a utrzymywanie na tyłach walozących wojsk licznych odwodów operacyjnych czy nawet strategicznych stało się zasadą.

Pierwsza wojna światowa pogrzebała raz na zawsze ideę zniszczenia sił zbrojnych przeciwnika w jednej generalnej bitwie. Pierwszy /choć nadal jedyny/ rzut strategiczny zostaje podzielony na dwa rzuty operacyjne^{x/}, armie pierwszego i armie drugiego rzutu, a pojęcie rozwinięcia strategicznego nie jest już związane z początkowym okresem wojny, ale również z jej poszczególnymi kampaniami.

W okresie międzywojennym rozwój lotnictwa i broni pancernej wniósł do teorii rozwinięcia strategicznego nowe treści. Hipotetyczne poglądy na charakter i sposoby prowadzenia przyszłej wojny zakładały nie tylko totalny jej charakter, ale również rozpoczęcie działań w sposób zaskakujący, przy masowym użyciu lotnictwa oraz wojsk zmechanizowanych i pancernych dyslokowanych w pobliżu granicy.

Zaskoczenie zamierzano osiągnąć nie tylko przez zamaskowane przed nieprzyjacielem ześrodkowanie znacznych sił osłony w strefie nadgranicznej, gotowych do działania w ciągu kilku - kilkunastu godzin, ale i przez skrytą mobilizację, zapewniającą postawie-

x/ W strategicznym rozwinięciu sił zbrojnych Aliantów na Zachodzie w kampanii wiosennej 1918 r. widzimy dwa rzuty operacyjne - pierwszy, w skład którego wchodziły armie znajdujące się w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem i drugi rzut operacyjny - grupa armii odwodowych gen. Fayolle.

nie na określony czas w pełną gotowość bojową wojsk przewidzianych do pierwszego rzutu strategicznego.

Zmieniło się również pojęcia pierwszego rzutu strategicznego. W jego skład wchodziły nie tylko wojska lądowe w tradycyjnym pojęciu /piechota, kawaleria, itd./ oraz rozwijające się gwałtownie w okresie międzywojennym wojska pancerne, ale również lotnictwo i wojska OPK.

Druga wojna światowa wzbogaciła pojęcie strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych o nowe treści.

Siły główne przygotowywano jeszcze w okresie pokoju, a rozwijano w warunkach zaostrzającej się sytuacji politycznej. Wynikało to z konieczności rozwinięcia wielomilionowych armii /w tym nowych rodzajów sił zbrojnych, wyposażonych w nowoczesne techniczne środki walki/ oraz potrzeby ich wszechstronnego zabezpieczenia /co zazwyczaj zajmowało kilka miesięcy^{x/}. Było to również podyktowane dalszym wzrostem znaczenia zaskoczenia w wojnie, a zatem dążnością do wcześniejszego rozwinięcia sił zbrojnych, zarówno przez agresora, jak i spodziewającego się napaści.

Charakterystyczne dla drugiej wojny światowej było również spotęgowanie się potrzeb w zakresie strategicznego rozwijania wojsk w toku działań wojennych, co wynikało zarówno z długotrwałości wojny, jak też ponoszenia masowych strat przez walczące strony.

Zwiększył się zdecydowanie zasięg przestrzenny prowadzonych działań, w wyniku czego strategiczne rozwijanie sił zbrojnych odbywało się na ogromnych obszarach, wykraczających nawet poza jeden kontynent. Dla utworzenia zgrupowania uderzeniowego trzeba było niekiedy realizować długie przewozy operacyjne na znaczne odległości /np. 51 armia radziecka latem 1944 roku przegrupowywała się z Krymu pod Połock na odległość 1300 km, a przed rozpoczęciem wojny z Japonią Naczelne Dowództwo Radzieckie przegrupowało w okresie maj-lipiec 1945 r. na odległość 12 tys. km dwa do-

x/ Na przykład rozwinięcie sił zbrojnych Niemiec przeciwko Polsce trwało 5 miesięcy /kwiecień-sierpień 1939 r./, przeciwko Związkowi Radzieckiemu 7 miesięcy.

wództwa frontów, trzy armie ogólnowojskowe, jedną armię pancerną oraz liczne samodzielne związki i jednostki/. Wiązało się to z koniecznością opracowania odpowiednio elastycznych planów przewozów operacyjnych, dostosowanych do rozwoju sytuacji polityczno-militarnej.

Z uwagi na to, że strategiczne rozwijanie wojsk w toku wojny odbywało się w warunkach zmasowanych uderzeń lotnictwa nieprzyjaciela, a nawet wtargnięcia jego sił zbrojnych w głąb terytorium kraju będącego obiektem agresji, plany strategicznego rozwijania wojsk musiały być przygotowane wielowariantowo i elastycznie.

W drugiej wojnie światowej wystąpiła również konieczność utworzenia drugich rzutów strategicznych, które były wprowadzane do działań oraz odtwarzane w toku trwania wojny /np. Front Stepowy w bitwie pod Kurskiem oraz liczne drugie rzuty strategiczne w postaci armii pancernych i innych/. Posiadanie drugich rzutów i umiejętne ich wykorzystanie stało się bowiem jednym z głównych elementów decydujących o powodzeniu prowadzonych działań.

6.2. Pojęcie i warunki strategicznego rozwijania sił zbrojnych

Po drugiej wojnie światowej mamy do czynienia z burzliwym rozwojem broni jądrowej i środków jej przenoszenia, wzrostem ruchliwości taktycznej, operacyjnej i strategicznej wojsk, znacznym zwiększeniem możliwości uzyskania zaskoczenia i uchwycenia inicjatywy strategicznej oraz osiągnięcia zdecydowanych celów militarnych i politycznych wojny już w początkowym jej okresie. Wszystko to spowodowało konieczność zrewidowania niektórych poglądów na sposoby strategicznego planowania walki zbrojnej, które odpowiadały strategii klasycznej. Dotyczyło to zasad strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych, z których za podstawowe uznano obecnie: utrzymywanie w okresie pokoju w stałej gotowości bojowej strategicznych sił jądrowych, wojsk OPK i związków operacyjnych innych rodzajów sił zbrojnych; stworzenie warunków do bezzwłocznego wykonania zdecydowanego uderzenia i przeniesienia działań wojennych na terytorium agresorów oraz zapewnienie pełnego strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych - a więc ich zmobilizowania, przegrupowania na odpowiednie teatry działań wojennych /kierunki strategiczne/, ześrodkowania w odpowiednich rejonach i ugrupowania zgodnie z planem strategicznym.

Całość sił zbrojnych państwa /koalicji państw/ jest obecnie podzielona na pierwszy i drugi rzut strategiczny oraz odwody strategiczne.

Pierwszy rzut strategiczny stanowi ta część sił zbrojnych, która przeznaczona jest do wykonania pierwszego uderzenia jądrowego, odparcia /maksymalnego osłabienia/ uderzeń jądrowych i powietrznych nieprzyjaciela, a także do przeprowadzenia pierwszych operacji frontowych, morskich, powietrznodesantowych i powietrznomorskich w ramach operacji strategicznych na TDW celem osiągnięcia bliższych polityczno-militarnych celów wojny. W skład pierwszego rzutu strategicznego wchodzi:

- strategiczne wojska raketowe, wojska OPK oraz lotnictwo dalekiego zasięgu rozwinięte na TDW i w głębi terytorium kraju;
- zgrupowania marynarki wojennej pełniące służbę bojową na morzach i oceanach, a także znajdujące się w bazach morskich;
- związki operacyjne i taktyczne wojsk lądowych oraz wojsk powietrznodesantowych rozwinięte na TDW lub znajdujące się w pobliskich rejonach ich wykorzystania;

- odpowiednio przygotowane organa dowodzenia wojskami, stanowiska dowodzenia i węzły łączności;

- organa tyłowe, bazy i składnice zabezpieczenia materiałowo-technicznego w ogniwie operacyjnym i centralnym.

Zgrupowania sił lądowych i morskich pierwszego rzutu strategicznego składają się z dwóch rzutów operacyjnych.

Pierwszy rzut operacyjny stanowią wojska frontów, związków operacyjnych i taktycznych sił powietrznych oraz marynarki wojennej przeznaczone do działań od pierwszego dnia wojny. Rzut ten znajduje się w pełnej gotowości bojowej już w czasie pokoju.

W skład drugiego rzutu operacyjnego wchodzi związkami operacyjne i taktyczne dyslokowane w głębi TDW, mające krótkie terminy mobilizacji i przeznaczone do potęgowania wysiłku wojsk /sił/ pierwszego rzutu operacyjnego.

Drugi rzut strategiczny, istniejący także w okresie pokoju, obejmuje związki operacyjne i taktyczne znajdujące się, względnie formowane w głębi kraju, a także na TDW i przeznaczone do prowadzenia kolejnych operacji oraz potęgowania wysiłku rodzajów sił zbrojnych w toku wojny.

W skład odwodów strategicznych wchodzi wojska, siły i środki znajdujące się w dyspozycji Naczelnego Dowództwa.

Ma pełne strategiczne rozwinięcie sił zbrojnych składa się więc rozwinięcie sił i środków zarówno pierwszego, jak i drugiego rzutu strategicznego oraz odwodów strategicznych.

A zatem przez pojęcie strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych będziemy rozumieli tworzenie w okresie pokoju, zagrożenia i w toku trwania wojny strategicznych zgrupowań wojsk, ich rozmieszczanie i utrzymywanie w odpowiednim stanie gotowości bojowej zgodnie z planem strategicznego użycia sił zbrojnych oraz w oparciu o istniejący system dowodzenia i zabezpieczenia materiałowo-technicznego.

Z powyższego wynika, że rozwinięcie strategiczne, jako dynamiczny proces tworzenia zgrupowań strategicznych, nie jest obecnie przedsięwzięciem jednorazowym, lecz rozłożonym w czasie, realizowanym odpowiednio do celów polityczno-militarnych zawartych w planie użycia sił zbrojnych.

Współczesne rozwinięcie strategiczne sił zbrojnych charakteryzuje się określonymi cechami, z których jedne stanowią konty-

nuację właściwości ukształtowanych i rozwiniętych w toku pierwszej i drugiej wojen światowych, inne natomiast - to cechy zupełnie nowe, powstałe w wyniku wprowadzenia do wyposażenia wojsk nowych środków walki /głównie broni jądrowej/.

Jedną z głównych cech ukształtowanych już w okresie bezpośrednio poprzedzającym wybuch drugiej wojny światowej jest realizacja przedsięwzięć z zakresu rozwijania strategicznego jeszcze w czasie pokoju. Obecnie zasadnicze siły pierwszego rzutu strategicznego są już rozwinięte na kontynentalnych i oceanicznych TDW oraz w głębi krajów tworzących sojusze obronne i znajdują się w stanie stałej gotowości bojowej. Dotyczy to przede wszystkim: strategicznych wojsk raketowych; wojsk OPK; lotnictwa dalekiego zasięgu, frontowego i transportowego; marynarki wojennej; części wojsk lądowych o pełnej gotowości bojowej; tyłowych związków taktycznych, oddziałów i zakładów; zapasów środków materiałowo-technicznych oraz organów dowodzenia.

W okresie zagrożenia lub na początku działań wojennych na TDW będą wysuwane /przegrupowane/ z głębi związki operacyjne i taktyczne mające krótkie terminy gotowości bojowej /mobilizacyjnej/ i wchodzące w skład pierwszego rzutu strategicznego.

Tak więc zakończenie rozwinięcia pierwszego rzutu strategicznego w warunkach współczesnych przebiega w postaci częściowego uzupełniania procesu rozwinięcia oraz tworzenia zgrupowań na TDW i ich ugrupowania operacyjnego w celu przeprowadzenia przewidzianych operacji.

Również i następna charakterystyczna cecha współczesnego rozwinięcia strategicznego sił zbrojnych zarysowała się już w toku drugiej wojny światowej, a obecnie znacznie się spotęgowała. Jest nią sposób rozmieszczania tworzonego zgrupowania /ugrupowania/ strategicznego do działań na danym TDW. Dawniej zgrupowanie strategiczne rozwinięte na teatrze lub kierunku strategicznym było zwarte i terytorialnie nie wykraczało poza granice danego TDW. W warunkach współczesnych najczęściej jest inaczej. Strategiczne wojska raketowe, lotnictwo dalekiego zasięgu, wojska powietrzno-desantowe, lotnictwo transportowe, a także siły marynarki wojennej mogą się rozwijać poza granicami danego TDW /na styku TDW, w głębi kraju/, tj. rozmieszczać się na rozległym obszarze /w tej liczbie i na oceanicznych TDW/, mimo iż będą one przeznaczone do

działań na danym TDW - zgodnie z ogólnym zamiarem i celami operacji strategicznej.

Cechą niezmiernie ważną, która również wywodzi swój ród z okresu drugiej wojny światowej, jest występowanie drugiego rzutu strategicznego, którego wprowadzenie do walki oznacza pełny cykl rozwinięcia strategicznego sił zbrojnych.

Właściwością, która szczególnie intensywnie rozwinęła się w okresie powojennym jest koalicyjny charakter strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych. Dotyczy ona w głównej mierze europejskiego TDW, na którym zasadnicze zgrupowania wojsk lądowych, lotnictwa, sił i środków OPK oraz marynarki wojennej będą miały skład międzynarodowy /koalicyjny/.

Cechą zdecydowanie nową współczesnego rozwinięcia strategicznego jest niezbędność utworzenia zgrupowań strategicznych oraz ich rozwijania w takim ugrupowaniu i składzie, które by odpowiadały warunkom przeprowadzenia operacji strategicznej przy użyciu zarówno broni konwencjonalnej, jak i jądrowej, bowiem wyposażenie sił zbrojnych potencjalnych przeciwników w broń jądrową sprawia, że zawsze należy się liczyć z możliwością jej użycia.

Wszystkie wymienione właściwości współczesnego rozwinięcia strategicznego powinny być uwzględniane przy planowaniu i tworzeniu zgrupowań strategicznych na określonych TDW.

W warunkach współczesnych przebieg realizacji przedsięwzięć z zakresu strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych uzależniony będzie od szeregu czynników, z których za najważniejsze uważać należy:

- układ sił politycznych;
- cele polityczne i militarne wojny;
- znaczenie strategiczne danego TDW;
- charakter narastania napięcia i sposób wybuchu wojny, a szczególnie sprawa występowania lub niewystępowania okresu zagrożenia przed rozpoczęciem wojny.

Wyżej wymienione czynniki ukształtują określone warunki, w jakich odbywać się będzie strategiczne rozwinięcie sił zbrojnych. Z uwagi na występowanie zasadniczych różnic w jego realizacji zostaną omówione dwa warianty sytuacji, a mianowicie: kiedy strategiczne rozwinięcie sił zbrojnych odbywać się będzie w warunkach wybuchu i prowadzenia wojny bronią jądrową oraz

siłami i środkami konwencjonalnymi z możliwością użycia broni jądrowej.

Strategiczne rozwinięcie sił zbrojnych będzie najbardziej skomplikowane w warunkach zaskakującego napadu nieprzyjaciela i rozpętania przez niego globalnej wojny jądrowej, wówczas to bowiem w ślad za wykonaniem uderzeń jądrowych na zgrupowania wojsk i obiekty na głębokich tyłach nastąpi wtargnięcie zgrupowań wojsk lądowych nieprzyjaciela z jednoczesnym wysadzeniem desantów powietrznych i morskich oraz działaniem znacznych sił lotnictwa. W rezultacie wykonanych przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych w rozległych rejonach będzie utrudniona, a w szeregu miejsc w ogóle wykluczona realizacja przedsięwzięć mobilizacyjnych oraz zgrywanie bojowe oddziałów i związków taktycznych. Mogą być zniszczone zapasy środków materiałowo-technicznych przeznaczonych dla jednostek nowo formowanych, unieruchomione będą lotniska lotnictwa bojowego i transportowego, poniosą duże straty wojska lądowe i siły marynarki wojennej. W poważnym stopniu zakłócona zostanie łączność oraz częściowemu zniszczeniu ulegną ważne magistrale komunikacyjne. W wyniku tego strategiczne rozwinięcie wszystkich sił i środków będzie w znacznej mierze zakłócone lub nawet częściowo udaremnione. Rozwinięcie na TDW będzie więc prawdopodobnie realizowane w oparciu o znacznie uszczupłone zasoby i w zasadzie ograniczonymi siłami znajdującymi się na tych teatrach.

Wyłoni się zatem konieczność częściowej korekty planów, w których należało będzie uwzględnić ześrodkowanie dodatkowych sił, zmianę podporządkowania oraz skierowywania na inne kierunki nie tylko poszczególnych związków taktycznych, ale nawet całych związków operacyjnych drugiego rzutu operacyjnego. W tej sytuacji główną uwagę należałoby skoncentrować po pierwsze - na przeprowadzeniu wszelkich przedsięwzięć mobilizacyjnych w rejonach, na które wykonane zostały uderzenia jądrowe, a po drugie - na zorganizowaniu przegrupowania wojsk na określone teatry lub do rejonów działań wojennych.

Znacznie korzystniej sytuacja ukształtuje się wówczas, gdy rozwinięcie sił zbrojnych zostanie przeprowadzone przed rozpoczęciem działań wojennych lub w trakcie trwania wojny bez użycia broni jądrowej. W tym drugim wypadku nieprzyjaciel będzie dążył

do zakłócenia rozwinięcia naszych wojsk uderzeniami lotnictwa na rejony ich ześrodkowania, węzły dróg i mosty. Możliwe też jest przejście przez niego do natarcia na najważniejszych kierunkach jeszcze nie w pełni rozwiniętymi zgrupowaniami wojsk oraz wysadzenie na głębokie tyły przeciwnika desantów powietrznych i licznych grup dywersyjnych w celu udaremnienia przedsięwzięć mobilizacyjnych i ześrodkowania wojsk w wybranych rejonach oraz na TDW. W związku z powyższym podczas prowadzenia działań wojennych bez użycia broni jądrowej sprawą bardzo ważną jest niedopuszczenie do zaskakujących uderzeń nieprzyjaciela z powietrza i głębokiego wtargnięcia jego zgrupowań wojsk lądowych.

Zarówno w warunkach rozpoczęcia działań bronią jądrową, jak i konwencjonalną głównym celem sił zbrojnych będących w stanie pełnej gotowości bojowej jest zadanie nieprzyjacielowi dużych strat, odparcie jego uderzeń i przejęcie inicjatywy strategicznej na lądzie, morzu i w powietrzu. Wobec stałego zagrożenia wykonaniem uderzeń jądrowych, na początku wojny niezbędne jest zorganizowanie i szybkie przeprowadzenie wszystkich ważniejszych przedsięwzięć z zakresu mobilizacji, przegrupowania, ześrodkowania i ostatecznego strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych, zwłaszcza tych, dla których rozwinięcia potrzeba dużo czasu. Bardzo ważne jest również zapewnienie możliwości przeprowadzenia zasadniczej części tych przedsięwzięć w okresie zagrożenia i jedynie dokończenie ich już po rozpoczęciu działań wojennych.

Rozpatrując warunki rozwinięcia strategicznego, trzeba mieć na uwadze, że dla każdego rodzaju sił zbrojnych będzie ono miało cechy szczególne i nie wszystkie przedsięwzięcia będą musiały być przeprowadzone w pełnym zakresie.

I tak np. strategiczne wojska raketowe, wojska OPK, lotnictwo już w czasie pokoju de facto znajdują się w stanie rozwiniętym i na doprowadzenie ich do stanu pełnej gotowości bojowej potrzeba stosunkowo krótkiego czasu.

W najszerszym zakresie przedsięwzięcia rozwinięcia strategicznego trzeba będzie przeprowadzać w wojskach lądowych, albowiem w ich składzie równoległe ze związkami w pełni ukończonymi znajduje się dużo oddziałów i związków taktycznych, które nie są w pełni ukończone.

Mnogość przedsięwzięć z zakresu strategicznego rozwinięcia wojsk lądowych, które muszą być wykonywane jednocześnie, sprawia

że ich skryte i szybkie przeprowadzenie jest poważnie utrudnione. Dlatego sprawą niezmiernie ważną jest dokonanie określonych przedsięwzięć zawczasu, zanim jeszcze groźba wojny przekształci się w realną rzeczywistość.

W lotnictwie, w wojskach OPK i w marynarce wojennej również przeprowadzana będzie zawczasu pewna liczba przedsięwzięć mających na celu zakończenia rozwinięcia i utworzenia niezbędných zgrupowań stosownie do planów pierwszych operacji. Należą do nich: postawienie sił i środków w stan pełnej gotowości do bezzwłocznego wykonania zadań bojowych; wyprowadzenie ich we właściwym czasie spod uderzenia nieprzyjaciela / w wypadku jego napadu / poprzez ześrodkowanie na lotniskach operacyjnych i aktywne działania spotkaniowe; przeprowadzenie odpowiednich przegrupowań /przebazowania/ sił w celu wzmocnienia zgrupowań już istniejących. Jednocześnie lotnictwo będzie musiało uczestniczyć w odpieraniu uderzeń nieprzyjaciela z powietrza.

Rozwinięcie oddziałów i związków tyłowych, których zadaniem jest zaopatrywanie sił zbrojnych w środki materiałowe, będzie realizowane równocześnie z rozwijaniem jednostek bojowych. Jednak niezbędne zapasy środków materiałowych powinny być przygotowane i zgromadzone /złożone/ jeszcze w czasie pokoju, i to w takich miejscach, z których byłoby realizowane bezustanne zaopatrywanie ich w toku działań bojowych.

Jednym z najważniejszych warunków zabezpieczenia strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych we właściwym czasie jest rozwinięcie w pierwszej kolejności całego systemu dowodzenia wojskami - od naczelnego dowództwa do stanowisk dowodzenia oddziałów i związków taktycznych włącznie /na bazie zawczasu rozbudowanych stacjonarnych i ruchomych stanowisk dowodzenia/.

6.3. Główne przedsięwzięcia z zakresu strategicznego rozwijania sił zbrojnych

W zakres współczesnego strategicznego rozwijania sił zbrojnych wchodzi następujące przedsięwzięcia:

- tworzenie zgrupowań sił zbrojnych o wysokiej gotowości bojowej w okresie pokoju;
- mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych;
- ześrodkowanie zgrupowań sił zbrojnych na TDW;
- operacyjne rozwijanie zgrupowań sił zbrojnych.

6.3.1. Tworzenie zgrupowań sił zbrojnych o wysokiej gotowości bojowej w okresie pokoju

Tworzenie w czasie pokoju zgrupowań sił zbrojnych o wysokiej gotowości bojowej polega na realizacji cyklu przedsięwzięć uzależnionych od sytuacji polityczno-militarnej, w wyniku których część sił zbrojnych jest odpowiednio rozmieszczana i utrzymywana w gotowości do wykonania w maksymalnie krótkim czasie zadań przewidzianych w planie operacji, umożliwiając jednocześnie strategiczne rozwinięcie pozostałych części sił.

Możliwość zaskakującego rozpoczęcia wojny przez agresywne bloki wojenne państw zachodnich oraz posiadanie przez nie dużych zgrupowań sił zbrojnych rozwiniętych już w czasie pokoju na kontynentalnych i oceanicznych TDW sprawiają, że również kraje socjalistyczne zmuszone są utrzymywać odpowiednio duże kontyngenty sił zbrojnych rozwiniętych na TDW i utrzymywanych w stanie gotowości bojowej.

Tworzenie takich zgrupowań sił zbrojnych podczas pokoju jest więc podporządkowane określonej zamiarowi strategicznemu, wynikającemu z politycznych celów wojny.

Zgrupowanie sił zbrojnych okresu pokojowego powinno być takie, ażeby w wypadku zagrożenia lub w razie niespodziewanego wybuchu wojny można było bez dokonywania znacznych przegrupowań wojsk zapewnić im możliwość szybkiego ugrupowania się do działań na określonym kierunku strategicznym. Oprócz tego rozmieszczenie wojsk powinno zapewnić możliwość wzmocnienia ich szybko i sprawnie

przez związki operacyjne podchodzące z głębi kraju.

Zgrupowania sił zbrojnych tworzone w okresie pokoju stanowią podstawowe ogniwo pierwszego rzutu strategicznego. W skład tych zgrupowań wchodzi określone elementy poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, a więc strategicznych wojsk rakietowych; wojsk lądowych, wojsk OPK, sił powietrznych i sił morskich. Oprócz tego znajdują się w nich jednostki i urządzenia tyłowe rozwinięte w stopniu zapewniającym utrzymanie nakazanych stanów gotowości bojowej.

Zgrupowanie sił zbrojnych okresu pokojowego nie jest stabilne. W zależności od zmian w sytuacji polityczno-militarnej, zmian w ugrupowaniu sił zbrojnych potencjalnego przeciwnika oraz innych okoliczności może zajść potrzeba dokonania pewnych korekt w rozmieszczeniu poszczególnych zgrupowań sił zbrojnych. Różne są również stany gotowości bojowej zgrupowań poszczególnych rodzajów sił zbrojnych utrzymywanych w czasie pokoju. Najwyższy stopień ukończenia i stan gotowości bojowej posiadają wojska obrony powietrznej krajów socjalistycznych i obrony przeciwlotniczej wojsk. Wynika to z charakteru polityki prowadzonej przez państwa obozu socjalistycznego i stałego zagrożenia ich bezpieczeństwa ze strony państw zachodnich.

6.3.2. Mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych

Mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych jest to przejście tych sił z etatów i organizacji czasu pokojowego na etaty i organizację czasu wojny.

W zakres rozwinięcia mobilizacyjnego wchodzi cały szereg przedsięwzięć, do których przede wszystkim zalicza się:

- uzupełnienie w jednostkach stanu osobowego, sprzętu bojowego, uzbrojenia, środków transportowych;
- zaopatrzenie ich w materiały pędne i smary, żywność, umundurowanie itp.;
- wydzielenie kadry do formowania nowych pododdziałów, oddziałów i związków;
- włączenie do linii okrętów marynarki wojennej będących w konserwacji;
- włączenie w skład marynarki wojennej określonych jednostek marynarki handlowej;

- zaangażowanie do działania dla potrzeb sił zbrojnych środków transportu gospodarki narodowej /samolotów, śmigłowców, samochodów, trajlerów i innych/;
- uformowanie z rezerw instytucji cywilnych oddziałów transportowych, remontowych, drogowych, medycznych oraz innych jednostek;
- przeprowadzenie zgrywania bojowego formowanych związków taktycznych i oddziałów;
- zorganizowanie terminowego przejścia zmobilizowanych wojsk do punktów przeznaczenia operacyjnego.

Zasadniczym zadaniem z zakresu mobilizacji wojskowej jest uzupełnienie wojsk pierwszego rzutu strategicznego oraz rozwinięcie /zmobilizowanie/ drugiego i kolejnych rzutów strategicznych. Zadanie to powinno być wykonane w możliwie najkrótszym czasie. Skrócenie czasów mobilizacji w znacznym stopniu zależy od sprawnego funkcjonowania systemu mobilizacyjnego. Jego gotowość sprawdza się metodą praktycznych ćwiczeń, którymi objęte są tak jednostki mobilizowane, jak i terenowe sztaby wojskowe oraz instytucje dostarczające środków transportu; kontroluje się również stopień sprawności powiadamiania rezerwistów i znajomości przez nich obowiązków w momencie ogłoszenia mobilizacji.

W zależności od konkretnej sytuacji mobilizacja sił zbrojnych może być realizowana w trybie jawnym lub skrytym.

Mobilizacja powszechna w trybie jawnym będzie przeprowadzana wówczas, gdy wybuch wojny jest już przesądzony, a czas dzielący od możliwego jej rozpoczęcia ograniczony do minimum.

Mobilizacja skryta może zostać przedsięwzięta w wypadku, gdy zajdzie potrzeba zatajenia przed przeciwnikiem realizowanych przedsięwzięć oraz rozwinięcia sił zbrojnych tylko w części lub w całości przy posiadaniu dostatecznej ilości czasu.

Nie jest wykluczone również stopniowe rozszerzanie zakresu przedsięwzięć mobilizacyjnych w celu doprowadzenia sił zbrojnych jeszcze przed rozpoczęciem wojny do określonego /założonego/ stanu gotowości. Możliwe jest także przejście od mobilizacji skrytej do jawnej, kiedy prawdopodobieństwo wojny staje się oczywiste lub gdy wojna już się rozpoczęła.

Sposób mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych ustala Sztab Generalny zgodnie ze strategicznym planem działań sił

zbrojnych i planem mobilizacji. Czasy gotowości określa się na podstawie tych planów, uwzględniając przy tym możliwości uzupełniania jednostek stanem osobowym oraz zabezpieczenia ich pod względem materiałowym. Jednym z zasadniczych wymagań w stosunku do planu mobilizacji jest jego realność i elastyczność, zapewniające przeprowadzenie mobilizacji w każdej sytuacji.

Mobilizacja poszczególnych rodzajów sił zbrojnych charakteryzuje się pewną specyfiką, wynikającą z różnic w uzbrojeniu, organizacji i zasadach użycia. Dotyczy to przede wszystkim sił powietrznych, sił morskich i wojsk OPK.

Oddziały i związki taktyczne sił powietrznych już w czasie pokoju ukompletowane są w oparciu o etaty zbliżone do etatów wojennych. Dlatego w czasie mobilizacji dokonuje się jedynie nieznacznych uzupełnień /głównie składu osobowego personelu technicznego i pomocniczego/. Natomiast uformowanie od nowa oddziałów i związków taktycznych lotnictwa połączone jest z dużymi trudnościami. Kwalifikacje znajdującego się w rezerwie personelu latającego szybko się obniżają, w związku z czym na jego przeszkolenie potrzeba znacznego okresu czasu, co determinuje czas zmobilizowania nowych jednostek.

Trudności mobilizowania sił morskich wynikają między innymi z różnorodności sprzętu, jaki posiadają one w swym wyposażeniu, oraz z charakteru wykonywanych zadań. Okręty bojowe i pomocnicze utrzymywane są w stałej gotowości bojowej, natomiast zabiegi mające na celu przygotowanie okrętów mobilizowanych z floty cywilnej / przestawiania z jednej klasy do drugiej, przeszkolenia załóg itd./ są bardzo pracochłonne.

Mobilizowanie lotnictwa sił morskich, artylerii brzegowej, wojsk OPL przebiega zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami.

Wojska OPK - to rodzaj sił zbrojnych, które w okresie pokoju utrzymywane są w wysokim stanie gotowości bojowej i ukompletowane według etatów zbliżonych do wojennych. Dotyczy to przede wszystkim głównych rodzajów tych wojsk, tj. wojsk raketowych, lotnictwa i wojsk radiotechnicznych. Mobilizacja będzie więc miała na celu uzupełnienie braków występujących głównie w jednostkach pomocniczych.

6.3.3. Ześrodkowanie zgrupowań sił zbrojnych na TDW

W warunkach współczesnych ześrodkowanie wojsk polega na zgromadzeniu sił i środków na TDW dla stworzenia poszczególnych rzutów strategicznych lub w celu doprowadzenia już istniejących zgrupowań sił zbrojnych do wymaganego stanu i zapewnienia w ten sposób skutecznego narastania strategicznego wysiłku.

Ześrodkowanie organizowane jest już w okresie pokoju, a siły i środki rozwinięte zawczasu stanowią jądro pierwszego rzutu strategicznego i przeznaczone są do wykonania zasadniczych zadań początkowego okresu wojny. Sił tych jednak będzie za mało do przeprowadzenia działań wojennych w całości; szczególnie jeśli wojna rozpocznie się z zastosowaniem tylko środków konwencjonalnych. W związku z tym zachodzi konieczność ześrodkowania wojsk już w okresie narastania konfliktu oraz utworzenia takich zgrupowań sił i środków, które byłyby w stanie prowadzić działania zarówno jądrowe, jak i konwencjonalne.

Ześrodkowanie wojsk we właściwym czasie stwarza przesłanki do pełnego i szybkiego rozwinięcia operacyjnego, szczególnie zgrupowań wojsk lądowych. Im szybciej dokonane zostanie ześrodkowanie, tym większe będą możliwości przejścia zgrupowań strategicznych do zdecydowanych działań, tym lepsze warunki dla uchwycenia inicjatywy strategicznej oraz osiągnięcia sukcesów już na początku wojny.

W warunkach współczesnych przegrupowanie wojsk z rejonów stałej dyslokacji na TDW, jak również z głębi kraju dokonywane będzie przy użyciu wszystkich rodzajów transportu, a znaczna część wojsk pierwszego rzutu strategicznego przegrupowywać się będzie środkami etatowymi.

Czas, kolejność i sposób ześrodkowania wojsk zależą od zadań strategicznych, składu zgrupowań okresu pokojowego, rozmiarów i znaczenia TDW, a także liczby i kierunków ciągów komunikacyjnych łączących zaplecze kraju z teatrem.

Ześrodkowanie w odpowiednim czasie wojsk na TDW możliwe jest tylko przy odpowiednio wcześniejszym wszechstronnym jego przygotowaniu. Polega ono na: opracowaniu planów ześrodkowania; przygotowaniu tras przemarszu, sieci lotnisk, stanowisk dowodzenia, węzłów i linii łączności oraz środków przeprawowych; na-

gromadzeniu środków materiałowych na trasach przegrupowania i w rejonach ześrodkowania /szczególnie mps/, jak również przygotowaniu do przegrupowania się samych wojsk.

Zapewnienie pełnej zdolności bojowej wojsk, pozwalającej na zorganizowane wejście do walki wszystkich związków taktycznych i operacyjnych pierwszego rzutu, jest podstawowym zadaniem dowódców i sztabów wszystkich szczebli.

6.3.4. Operacyjne rozwijanie zgrupowań sił zbrojnych

Operacyjne rozwijanie zgrupowań sił zbrojnych jest to tworzenie niezbędnego zgrupowania sił i środków oraz zajęcie przez nie położenia wyjściowego do działań bojowych przewidzianych w planach operacji.

Siły zbrojne na TDW rozwijać się będą w dwóch rzutach operacyjnych. Zgodnie z zasadami strategii pierwszy rzut operacyjny będzie się składał z rozwiniętych związków taktycznych i operacyjnych o największej zdolności bojowej. W skład drugiego rzutu wejdą związki położone w głębi kraju, o niższym stopniu gotowości bojowej /skadrowane, szkolne, mobilizowane/.

Istnienie drugiego rzutu operacyjnego nie wyklucza konieczności posiadania na TDW odwodów strategicznych różnych rodzajów sił zbrojnych. Na niektórych TDW drugi rzut operacyjny może nie zostać utworzony. W tym wypadku jego zadania przejmą na siebie odwody strategiczne.

Operacyjne rozwijanie sił i środków na TDW rozpoczyna się z chwilą zajęcia przez wojska osłonowe wygodnych rubieży, a kończy wraz z zajęciem przez siły główne pierwszego rzutu operacyjnego rejonów wyjściowych do prowadzenia operacji i rozwinięciem tyłów.

Skład zgrupowań wojsk na TDW oraz ich ugrupowanie operacyjne powinny odpowiadać wymogom wojny bezjądrowej, w której największy ciężar zadań spocznie na wojskach lądowych i lotnictwie. Jednakże zgrupowanie to powinno być zdolne do wykonywania swych zadań również w warunkach prowadzenia wojny jądrowej od samego początku jej wybuchu, a także jeśli wojna rozpoczęta środkami konwencjonalnymi przekształci się w wojnę nuklearną.

Na kierunkach, gdzie przewiduje się przejście do natarcia, operacyjne rozwijanie sił zbrojnych powinno w efekcie zapewnić utworzenie takich zgrupowań sił i środków, które byłyby w stanie wykonać stojące przed nimi zadania /głównie rozbić nieprzyjaciela/ na całej głębokości TDW w szybkim tempie i w odpowiednio krótkim czasie.

Na pozostałych kierunkach, na których na początku wojny nie przewiduje się działań zaczepnych, rozwijanie operacyjne powinno zapewnić możliwość utworzenia głęboko urzutowanej obrony i silnego drugiego rzutu, w celu wykonania mocnych przeciwuderzeń, zadania nieprzyjacielowi strat oraz przejścia do zdecydowanego przeciwnatarcia.

Należy oczekiwać, że nieprzyjaciel już od pierwszych minut wojny będzie zmierzał do zadania olbrzymich strat rozwijającym się wojskom, zdezorganizowania dowodzenia i uchwycenia inicjatywy. W toku rozwijania operacyjnego zajdzie konieczność pokonywania rejonów skażeń promieniotwórczych, które mogą powstać w wyniku naziemnych uderzeń jądrowych. Brak ciągłego frontu walki i jej zaciętość nieuchronnie doprowadzą do gwałtownych zmian w sytuacji oraz głębokich wtargnięć nieprzyjaciela w ugrupowanie sił zbrojnych, do których likwidacji konieczny będzie szybki manewr siłami i środkami.

Jeżeli na początku lub w toku wojny zostanie użyta broń jądrowa, sytuację skomplikuje dodatkowo fakt, iż wojska nie będą miały jeszcze wystarczającego doświadczenia w prowadzeniu działań bojowych w takich warunkach. Toteż rozwijające się wojska pierwszego rzutu operacyjnego powinny być zawsze gotowe do zmiany swojego ugrupowania operacyjnego i kierunków w każdej sytuacji.

7. OPERACJA STRATEGICZNA NA KONTYNETALNYM TDW

7.1. Geneza operacji strategicznej na kontynentalnym TDW

Operacja strategiczna na kontynentalnym TDW jest najstarszą formą działań strategicznych. Jej genezy można doszukać się w przeszłości dość odległej, jednak w swej dzisiejszej postaci występuje od niedawna, a teoretyczne jej opracowanie - to osiągnięcie czasów najnowszych.

Pojęcie i podstawowe właściwości operacji ugruntowały się w okresie pierwszej wojny światowej, na co przemożny wpływ miał przyspieszony rozwój środków walki oraz liczebne rozrastanie się armii. W okresie międzywojennym powstało szereg opracowań teoretycznych, wśród których wyróżniają się prace radzieckich teoretyków wojskowych. Wykorzystując doświadczenia pierwszej wojny światowej oraz wojny domowej opracowali oni w latach 30 teorię głębokich operacji. Treść teorii była wyrazem ówczesnych radzieckich poglądów na charakter przyszłej wojny i sposoby jej prowadzenia. Zakładano, że działania będą prowadzone przy użyciu armii masowych, a rozstrzygającym ich rodzajem stanie się natarcie strategiczne, realizowane w toku jednej lub kilku kampanii zaczepnych, z których każda obejmie szereg frontowych operacji zaczepnych, prowadzonych kolejno lub jednocześnie^{x/}.

Założenia teorii głębokiej operacji przewidywały oddziaływanie na całą operacyjną głębokość obrony nieprzyjaciela.

x/ Operację frontową przewidywano prowadzić w pasie szerokości 150-300 km, na głębokość 200-300 km w ciągu 15-20 dni, ze średnim tempem natarcia 10 do 15 km na dobę.

Sformułowano zasadę przełamania obrony na głębokość taktyczną, w wyniku równoczesnego uderzenia piechoty, czołgów, artylerii i lotnictwa, a następnie rozwinięcie tego przełamania w sukces operacyjny. Te założenia teoretyczne sprawdzono w toku manewrów^{x/} oraz w bitwie nad rzeką Chałchyn-Goł w 1939 r.

Teoria organizacji i prowadzenia operacji strategicznej poddana została surowemu egzaminowi w czasie drugiej wojny światowej. W toku kolejnych kampanii nastąpił dalszy jej rozwój. Początkowo strategiczne operacje zaczepne prowadzono tylko na jednym kierunku siłami jednego lub kilku frontów; w miarę wzrostu sił i środków zaczęto je realizować na kilku kierunkach, kolejno lub jednocześnie^{xx/}.

W owym czasie główną rolę w operacji zaczepnej frontu spełniała armia uderzeniowa rozmieszczana w pierwszym jego rzucie, która w celu przełamania obrony nieprzyjaciela tworzyła na głównym kierunku zdecydowaną przewagę w piechocie, artylerii i czołgach, a następnie rozwijała sukces taktyczny w operacyjny. Lotnictwo wykorzystywano do bezpośredniego wsparcia wojsk lądowych podczas przełamania przez nie obrony i do walki z odwodami.

Operacje strategiczne były przygotowane i prowadzone pod kierownictwem Kwatery Głównej Naczelnego Dowództwa Armii Radzieckiej, które określało: cel i zamiar operacji, kierunki głównych uderzeń, podział sił i środków, zadania poszczególnych

x/ Podczas manewrów w rejonie Kijowa w 1935 r. przeprowadzono frontową operację zaczepną na głębokość 120 km. Po raz pierwszy w historii zrealizowano wówczas desant powietrzny, w którym wzięło udział 1200 spadochroniarzy i 2500 żołnierzy przerzucanych drogą powietrzną.

xx/ Pod koniec drugiej wojny światowej głębokość operacji wynosiła już 500-600 km, a tempo działań do 20 km na dobę. W operacji uczestniczyły 2-4 fronty, lotnictwo dalekiego zasięgu, siły morskie oraz wojska obrony powietrznej kraju. Wysokie tempo operacji zapewniały grupy szybkie wprowadzane w wyłom dokonany w obronie. Grupy te tworzone na szczyblu armii w składzie korpusu pancernego lub zmechanizowanego, a także na szczyblu frontu w składzie armii pancernej. W zależności od charakteru terenu oraz zadań w skład grupy szybkiej frontu wchodziły niekiedy jednostki kawalerii.

frontów, materiałowo-techniczne zabezpieczenie operacji, a także koordynowało przygotowanie do operacji oraz działania w toku jej trwania.

Strategiczna operacja zaczepna Armii Radzieckiej z okresu drugiej wojny światowej stanowiła więc zespół operacji związków operacyjnych poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, wśród których decydująca rola przypadała wojskom lądowym.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej - na podstawie zgromadzonych w jej toku doświadczeń oraz w wyniku stałego doskonalenia środków walki zbrojnej - następuje dalszy rozwój sztuki wojennej. Pod koniec lat 50 powstają z ZSRR strategiczne wojska rakietowe - jakościowo nowy rodzaj sił zbrojnych, który dysponując bronią jądrową może być wykorzystywany do wykonywania rozstrzygających zadań w skali strategicznej. Ponadto pozostałe rodzaje sił zbrojnych również zostają wyposażone w broń jądrową, co zdecydowanie zwiększa ich możliwości w operacji strategicznej. Potrzebą chwili staje się więc naukowe opracowanie teorii operacji strategicznej na lądowym TDW, dostosowanej do warunków współczesnych.

W wyniku przeprowadzonych badań teoretycznych oraz praktycznych doświadczeń z wojskami powstają ustalenia, według których współczesna operacja strategiczna na kontynentalnym TDW prowadzona będzie wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych na lądzie, przyległych akwenach morskich i w przestrzeni powietrzno-kosmicznej; rolę decydującą będą w niej odgrywać strategiczne wojska rakietowe; wysiłek wszystkich sił i środków będzie odpowiednio zgrany, co znajduje swój wyraz w jednolitym planie operacji strategicznej. Koalicyjny charakter współczesnej wojny powoduje, że w operacji strategicznej mogą brać udział siły zbrojne kilku państw, z czym związana jest konieczność odpowiedniego koordynowania ich wysiłku podczas przygotowywania i prowadzenia operacji, w sposób zapewniający stworzenie optymalnych warunków dla osiągnięcia celu prowadzonych działań.

7.2. Pojęcie, cel i zadania operacji strategicznej

Operacja strategiczna-to uzgodnione co do celu, miejsca i czasu działania rodzajów sił zbrojnych, prowadzone według jednolitego planu i pod jednym kierownictwem dla osiągnięcia celów strategicznych na danym TDW.

Osiągnięcie tego celu jest najważniejszym końcowym rezultatem prowadzonych działań. Od założonego celu zależą siły i środki wydzielone do prowadzenia operacji, jej rozmach, treść zadań oraz charakter prowadzonych działań. Cel operacji strategicznej realizowany jest oczywiście drogą walki zbrojnej, ale wynika z celu politycznego państwa /koalicji państw/, układu sił politycznych na arenie międzynarodowej, możliwości ekonomicznych walczących stron, składu i możliwości ich sił zbrojnych oraz warunków wojskowo-geograficznych na teatrze działań wojennych^{x/}.

Celem operacji strategicznej na kontynentalnym TDW będzie najczęściej: rozbitcie sił zbrojnych przeciwnika, unieruchomienie jego ekonomiki, zdeorganizowanie systemu kierowania państwem i siłami zbrojnymi oraz opanowanie terytorium TDW.

W zależności jednak od sytuacji politycznej, jaka ukształtuje się jeszcze w okresie pokoju i bezpośrednio po wybuchu wojny w państwach wrogiej koalicji rozmieszczonych na TDW, cel operacji strategicznej może być bardziej ograniczony i sprowadza się do: rozbitcia sił zbrojnych, unieruchomienia ekonomiki oraz opanowania terytorium jednego lub kilku państw czy też rejonów strategicznych na TDW, co może doprowadzić do przyjęcia przez pozostałe państwa narzuconych im warunków i osiągnięcia w ten sposób celu wojny.

Cel operacji strategicznej osiągany jest w wyniku jednoczesnego lub kolejnego wykonania szeregu zadań strategicznych, które cechuje ścisły wzajemny związek i współzależność.

W celu rozbitcia sił zbrojnych przeciwnika wykonuje się szereg zadań, do których przykładowo można zaliczyć:

x/ Walkę zbrojną traktujemy jako jeden ze środków prowadzących do osiągnięcia celu politycznego państwa /koalicji/ w wojnie obok np. walki dyplomatycznej, ekonomicznej, ideologicznej itd.

niszczenie siły żywej, środków walki zbrojnej /szczególnie środków przenoszenia broni jądrowej/ i sprzętu technicznego w rejonach ześrodkowania, na lotniskach, w bazach morskich, w czasie przemarszu, przejścia morzem i w rejonach wyjściowych do działań, a także magazynów i składów zaopatrywania, stanowisk dowodzenia i innych obiektów, bez których funkcjonowania niemożliwe lub utrudnione jest wykonanie stawianych przed siłami zbrojnymi zadań.

Wykonanie wyżej wymienionych zadań nie tylko umożliwia osiągnięcie następnego celu, którym jest opanowanie terytorium przeciwnika i wyeliminowanie z wojny poszczególnych państw wrogiej koalicji, ale również pozbawia go głównej siły uderzeniowej, za której pomocą może oddziaływać na nasze siły zbrojne i obiekty położone na obszarze kraju. Stwarza to warunki dogodne do wykonania zadania kolejnego, czyli odparcie agresji przeciwnika w przestrzeni powietrzno-kosmicznej.

Realizacja pozostałych zadań, zmierzających do unieruchomienia ekonomiki, zdeorganizowania systemu kierowania państwem i dowodzenia siłami zbrojnymi na TDW lub na terytorium poszczególnych państw, w dużym stopniu uzależniona jest od sytuacji, jaka powstała w wyniku wykonania przedsięwzięć zapewniających realizację zadań podstawowych, jakim jest zniszczenie sił zbrojnych przeciwnika. Może się bowiem okazać, że w warunkach sprzyjających szybkiemu opanowaniu terytorium danego państwa niedelowe będzie niszczenie jego ekonomiki, bowiem zaoszczędzone środki można bardziej efektywnie wykorzystać do wykonania innych zadań. Pamiętać należy również o tym, iż jeżeli na samym początku operacji strategicznej zostaną wykonane zmasowane uderzenia jądrowe, to wiele rejonów utraci swoje pierwotne znaczenie. W niektórych z nich powstaną skażenia promieniotwórcze o śmiertelnym dla człowieka natężeniu. W tej sytuacji może okazać się celowe opanowanie tylko niektórych rejonów.

Wymienione wyżej zadania wykonywane są w toku operacji strategicznych przez ściśle ze sobą współdziałające związki operacyjne poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. Treść celów i zadań, a także ich ranga mogą się zmieniać. Wraz z nimi zmienia się rola i znaczenie poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. Jednak końcowy sukces zawsze uzależniony będzie od umiejętnego

połączenia i zgrania wysiłku wszystkich rodzajów sił zbrojnych biorących udział w operacji.

Współczesne poglądy doktrynalne dopuszczają możliwość rozpoczęcia wojny między państwami dwóch przeciwstawnych koalicji i prowadzenia jej - przynajmniej w początkowym okresie - wyłącznie środkami konwencjonalnymi. Biorąc pod uwagę zdecydowane cele polityczne wojny, należy sądzić, że będzie to jednak tylko okres przejściowy, charakteryzujący się możliwością zastosowania w każdej chwili - i to z reguły w sposób zaskakująco - broni jądrowej, co powoduje, że obie walczące strony muszą utrzymywać swoje siły zbrojne w stałej gotowości zarówno do użycia broni jądrowej, jak i do odparcia jądrowego ataku przeciwnika. Podstawowe cele i zadania operacji strategicznej /łącznie z zadaniem niszczenia środków napadu jądrowego/ nie ulegają w związku z tym zmianie. Oczywiście ze względu na znacznie mniejsze możliwości ogniowe pozostałych /konwencjonalnych/ rodzajów sił zbrojnych, zakres ich będzie znacznie mniejszy i w wielu wypadkach nie będą mogły być wykonywane jednocześnie, lecz kolejno. Ograniczone możliwości wykonania zadań w tym okresie powodują, że obydwie strony konytnuując operację będą dążyły do uchwycenia inicjatywy strategicznej i poprawy swego położenia na teatrze, co może mieć zasadniczy wpływ na możliwości wykonania zadań w okresie działań z użyciem broni jądrowej.

7.3. Rozmach operacji strategicznej

Wzrost możliwości ogniowego oddziaływania na przeciwnika przy wykorzystaniu strategicznych sił jądrowych i sił jądrowych frontów, a także siły uderzeniowej i możliwości manewrowych poszczególnych rodzajów wojsk spowodował znaczne zwiększenie rozmachu współczesnych operacji strategicznych. Zastosowanie nowych środków walki umożliwia bowiem jednoczesne rozbicie sił zbrojnych przeciwnika i niszczenie militarno-ekonomicznych obiektów w granicach całego teatru działań wojennych - na lądzie, przyległych akwenach morskich i w przestrzeni powietrzno-kosmicznej, i to w znacznie krótszym czasie, niż miało to miejsce w wojnach miniowych.

Również w warunkach niestosowania broni jądrowej istnieje możliwość oddziaływania na obiekty przeciwnika na całej głębokości teatru działań wojennych, a także dzięki zwiększonej manerowości wojsk - wykorzystania skutków tych uderzeń. Jednak ograniczone możliwości ogniowe środków konwencjonalnych powodują, że wykonanie niektórych zadań będzie trwało dłużej niż w warunkach użycia broni jądrowej.

Współczesna operacja strategiczna charakteryzuje się więc dużym rozmachem, zarówno jeśli chodzi o przestrzeń, na jakiej jest rozgrywana, oraz ilość zaangażowanych sił i środków, jak też dynamikę prowadzonych działań. Podstawowymi wskaźnikami tego rozmachu są: szerokość pasa działań, głębokość operacji, czas jej trwania i średnie tempo oraz liczba sił i środków zaangażowanych do jej przeprowadzenia.

Operacja strategiczna obejmuje swym rozmachem cały teatr działań wojennych, w związku z czym szerokość pasa działań oraz głębokość operacji uzależnione będą od rozmiarów teatru. Natomiast średnie tempo operacji i wynikający z niego /oraz rozmiarów teatru/ czas jej trwania uzależnione są od wielu zmiennych czynników, wśród których do najważniejszych należałoby zaliczyć: możliwości ogniowe wojsk, manewrowość, stopień zabezpieczenia materiałowo-technicznego, warunki wojskowo-geograficzne teatru i inne^{x/}.

Wydzielenie odpowiedniej liczby sił i środków do wykonania zadań na obszarze obejmującym cały teatr działań, a także stałe ich zaopatrywanie i uzupełnianie często przekracza możliwości nawet dużych państw, co między innymi sprawia, że przyszłe operacje strategiczne będą przybierać charakter koalicyjny /łączy się z tym konieczność rozwiązywania wielu problemów nie tylko militarnych, ale i politycznych, ekonomicznych oraz innych, zarówno w czasie wojny, jak i w okresie pokoju/. Przewiduje się, że w operacji strategicznej będą brały udział związki operacyjne strategicznych wojsk raketowych, lotnictwa dalekiego zasięgu /strategicznego lotnictwa bombowego/, floty marynarki wojennej, siły kilku /3-5/frontów oraz związki operacyjne wojsk OPK zaangażowanych w nią państw.

x/ Przykładowo operacja strategiczna na Zachodnim TDW ma być prowadzona w pasie o szerokości 1000-1500 km, na głębokość 1200-1800 km, przy średnim tempie operacji 50 km/dobę i czasie trwania 26-36 i więcej dób.

Ilościowy i jakościowy stan wojsk przewidzianych do prowadzenia operacji strategicznej powinien zapewnić pełną realizację zadań, a zatem osiągnięcie celów operacji na TDW, zarówno w warunkach działań prowadzonych środkami konwencjonalnymi, jak też przy użyciu broni jądrowej. Wskaźniki rozmachu operacji strategicznej w działaniach konwencjonalnych i w działaniach z użyciem broni jądrowej nie różnią się bowiem między sobą, co oznacza, że operacja prowadzona jest według jednolitego planu, przewidującego obydwie te możliwości.

Jak z powyższego wynika, współczesna operacja strategiczna jest operacją wszechgarniającą, zarówno jeśli chodzi o środowisko w jakim jest prowadzona, jak też zaangażowane rodzaje sił zbrojnych, wojsk i służb.

7.4. Przygotowanie operacji strategicznej

Z uwagi na znaczenie, rozmach oraz liczbę sił zaangażowanych w prowadzenie operacji strategicznej na kontynentalnym TDW jej przygotowanie jest procesem długotrwałym i skomplikowanym. Zdecydowane cele operacji oraz wpływ jej rezultatów na osiągnięcie celów wojny sprawiają, że należy do niej wszechstronnie przygotować nie tylko siły zbrojne, ale i całe państwo. Koalicyjny charakter przyszłej wojny powoduje dodatkowo konieczność skoordynowanego planowania użycia sojusznicznych sił zbrojnych oraz wykorzystania możliwości ekonomicznych /zasobów materiałowych, transportu itp./ państw koalicji; musi być przy tym brana pod uwagę specyfika udziału w wojnie każdego z tych państw.

Przygotowując operację strategiczną trzeba uwzględnić polityczne cele wojny oraz przewidywany charakter walki zbrojnej. Przygotowanie to obejmuje: powzięcie decyzji; opracowanie planu operacji i planów działań rodzajów sił zbrojnych; odpowiednie rozmieszczenie sił na TDW /z uwzględnieniem przewidywanych przesunięć wojsk z głębi kraju w toku operacji/; realizację przedsięwzięć mających na celu zapewnienie wysokiego stopnia gotowości bojowej; wszechstronne zabezpieczenie operacji; organizację współdziałania strategicznego i operacyjnego; organizację dowodzenia oraz operacyjne przygotowanie teatru działań wojennych.

W d e c y z j i dotyczącej operacji strategicznej na kontynentalnym teatrze działań wojennych przedstawia się: wnioski z oceny sytuacji polityczno-militarnej na TDW, cel i zamiar operacji; sposób użycia broni jądrowej; ugrupowanie sił w operacji; zadania poszczególnych rzutów i zgrupowań sił zbrojnych; wytyczne do organizacji współdziałania, wszechstronnego zabezpieczenia i dowodzenia działaniami; wytyczne do planowania operacji strategicznej.

Najważniejszymi elementami decyzji są cel i zamiar operacji strategicznej, w których określa się myśl przewodnią operacji, zadania oraz sposoby ich wykonania /całością sił i przez poszczególne rodzaje sił zbrojnych/, kolejność realizacji zadań oraz sposób współdziałania.

O p r a c o w a n i e p l a n u operacji strategicznej na TDW obejmuje: sformułowanie celów i zadań na okres całej operacji w poszczególnych jej etapach / stosownie do przewidywanych warunków rozpoczęcia operacji/; ustalenie zadań związków operacyjnych rodzajów sił zbrojnych oraz charakteru ich działań; kalkulację sił i środków; planowanie operacyjnego rozwinięcia wojsk; planowanie pierwszego uderzenia jądrowego w operacji strategicznej; planowanie operacji wojsk lądowych, sił powietrznych, marynarki wojennej i wojsk OPK oraz utworzenia zgrupowań uderzeniowych sił zbrojnych na całym TDW i na poszczególnych jego kierunkach; planowanie operacyjnego i strategicznego współdziałania związków operacyjnych rodzajów sił zbrojnych; planowanie przedsięwzięć zapewniających gotowość bojową zgrupowaniom sił zbrojnych biorących udział w operacji; planowanie zabezpieczenia operacyjnego.

Ustalenie celów i zadań strategicznych poprzedza dokładne rozpoznanie ugrupowania sił przeciwnika /na którego podstawie przewiduje się możliwy charakter jego działań/, a także wnikliwe przeanalizowanie możliwości sił własnych, szczególnie jeśli chodzi o tworzenie na głównych kierunkach działań przewagi nad przeciwnikiem.

Planowanie powinno być oparte na znajomości realnych możliwości własnych i przeciwnika oraz racjonalnym przewidywaniu rozwoju wydarzeń na całej głębokości teatru. Należy w nim uwzględnić prawdopodobne warunki i sposób rozpoczęcia wojny oraz

odpowiednio do tego ustalić sposoby użycia poszczególnych rodzajów sił zbrojnych.

Planowanie operacji - to proces stosunkowo długi, a sporządzony plan może być korygowany odpowiednio do zmian zachodzących w sytuacji politycznej, strategicznej oraz w składzie sił na TDW. Obowiązujący w danym okresie plan stanowi podstawę do praktycznego przygotowania wojsk i sztabów.

Jak już wspomniano, zasadniczym elementem planu operacji strategicznej jest jego część dotycząca pierwszego strategicznego uderzenia jądrowego. Na pierwsze uderzenie strategiczne złożą się: pierwszy start strategicznych rakiet jądrowych, pierwszy wylot lotnictwa dalekiego zasięgu, pierwsze uderzenie marynarki wojennej oraz wojsk raketowych i lotnictwa frontów.

W planie operacji strategicznej bardzo ważne miejsce zajmuje określenie zadań oraz głównego wysiłku rodzajów sił zbrojnych, a przede wszystkim skoordynowanie ich działań, znajdujące wyraz w zorganizowanym i realizowanym w toku operacji współdziałaniu.

R o z m i e s z c z e n i e s i ł i tworzenie zgrupowań na TDW w taki sposób, aby zapewnić im warunki do przesuwania się w toku operacji oraz osiągnięcia nakazanego stopnia gotowości bojowej, odbywa się jeszcze w czasie pokoju. Skład zgrupowań ustala naczelne dowództwo odpowiednio do politycznego i strategicznego znaczenia danego TDW oraz celu operacji i charakteru przewidywanych zadań. Siły zbrojne przeznaczone do wykonania pierwszego strategicznego uderzenia jądrowego, odparcia powietrzno-kosmicznego napadu przeciwnika oraz do przeprowadzenia operacji strategicznych na teatrach działań wojennych stanowią pierwszy rzut strategiczny. Tworzące ten rzut związki taktyczne i operacyjne poszczególnych rodzajów sił zbrojnych utrzymywane są w wysokim stopniu gotowości bojowej, bądź mają stosunkowo krótkie terminy mobilizacji. Pozostałe zgrupowania sił zbrojnych na TDW /o niepełnym składzie i niższym stopniu gotowości bojowej/ uzupełniane są w terminach dłuższych, a niektóre jednostki organizuje się w trybie mobilizacyjnym.

Skład poszczególnych zgrupowań, ich rozmieszczenie oraz stopień gotowości bojowej nie są elementami stałymi. Zmieniają się w zależności od ukształtowania sytuacji polityczno-militarnej.

Jednak z uwagi na charakter przyszłej wojny, a szczególnie ogromne znaczenie jej początkowego okresu, zgrupowania te powinny stanowić realną siłę, która w kalkulacjach przeciwnika czyni agresję nieopłacalną.

Z a b a z p i e c z e n i e o p e r a c j i jest jednym z czynników decydujących o pomyślnym jej przebiegu i osiągnięciu założonego celu. W zakres zabezpieczenia wchodzi: rozpoznanie; maskowanie operacyjne; obrona przed bronią masowego rażenia; przeciwdziałanie radioelektroniczne; zabezpieczenie inżynieryjne, chemiczne i hydrometeorologiczne, topograficzne i tyłowe. Prace z zakresu zabezpieczenia wykonuje się w ramach przygotowania i prowadzenia operacji strategicznej, a niezależnie od tego odpowiedzialny za nie sztab spełnia rolę koordynatora przedsięwzięć realizowanych na rzecz zabezpieczenia operacji przez niższe szczeble dowodzenia. Niektóre bowiem rodzaje zabezpieczenia - przede wszystkim maskowanie operacyjne, przeciwdziałanie radioelektroniczne, a w zakresie rozmieszczenia i rozśrodkowania sił na TDW również obronę przed bronią masowego rażenia - należy planować centralnie, gdyż tylko wtedy wysiłki w tym względzie przyniosą pożądany rezultat.

O r g a n i z a c j a w s p ó ł d z i a ł a n i a s t r a t e g i c z n e g o i o p e r a c y j n e g o podobnie jak planowanie oraz przygotowanie operacji odbywa się w czasie pokoju. Dlatego też w miarę zmian zachodzących w sytuacji polityczno-militarnej dokonywane są sukcesywnie odpowiednie korekty i uzupełnienia w przyjętym systemie współdziałania.

Formy i sposoby współdziałania pomiędzy zgrupowaniami poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk we współczesnej operacji są różne. O ich wyborze decydują takie czynniki, jak: charakter celów i zadań strategicznych, zamiar operacji, skład i możliwości uczestniczących w operacji sił oraz charakter działań prawdopodobnego przeciwnika i sytuacja operacyjno-strategiczna na TDW.

Organizacja współdziałania polega na szczegółowym uzgodnieniu wysiłku związków operacyjnych i taktycznych rodzajów sił zbrojnych i wojsk co do celu, miejsca, czasu i sposobu działań.

Organizując współdziałanie strategiczne należy przede wszystkim mieć na uwadze użycie broni jądrowej /przy jednoczesnym

uwzględnianiu możliwości rozpoczęcia działań wojennych bez jej użycia/. W działaniach z zastosowaniem broni jądrowej chodzi przede wszystkim o uzgodnienie /ustalenie/ sposobu, czasu i miejsca wykonania uderzeń jądrowych przez poszczególne rodzaje sił zbrojnych oraz najbardziej efektywne wykorzystanie skutków tych uderzeń /w pierwszej kolejności przez związki operacyjne i taktyczne wojsk lądowych/. Rozgromienie przeciwnika na teatrze w dużej mierze zależy bowiem od tego, na ile precyzyjnie będzie zgrane oo do czasu i miejsca natarcie frontów z uderzeniami jądrowymi i jak szybko po wykonaniu pierwszych uderzeń jądrowych wojska frontów zdołają wykorzystać skutki tych uderzeń. Ponadto należy w miarę możliwości określić zawczasu przedsięwzięcia związane z odtworzeniem zdolności bojowej tych zgrupowań rodzajów sił zbrojnych, które zostaną obezwładnione uderzeniami jądrowymi przeciwnika.

W toku operacji zajdzie potrzeba niszczenia nowo wykrytych lub nie obezwładnionych w wyniku pierwszego uderzenia jądrowego środków jądrowych przeciwnika. Będzie to możliwe przy zgraniu wysiłku strategicznych wojsk raketowych, lotnictwa dalekiego zasięgu oraz sił frontów i marynarki wojennej, zwłaszcza podczas niszczenia środków jądrowych na morzach, wyspach i na stykach teatrów działań wojennych.

W operacji strategicznej, którą planuje się przeprowadzić bez użycia broni jądrowej, główną rolę w rozbiciu wojsk nieprzyjaciela będą odgrywać wojska lądowe wspierane uderzeniami lotnictwa. Podstawowym celem organizacji współdziałania w tym wypadku jest: zapewnienie przewagi nad przeciwnikiem na decydujących kierunkach; szybkie przejście wojsk frontów do natarcia; pokonanie rubieży obronnych; rozbicie drugich rzutów, podchodzących odwodów i środków przenoszenia broni masowego rażenia, a tym samym - uchwycenie inicjatywy strategicznej na TDW.

O r g a n i z a c j a d o w o d z e n i a wojskami jest ważnym elementem przygotowania operacji. Obejmuje ona: planowanie przygotowania i rozwinięcia punktów dowodzenia w rejonach wyjściowych wojsk oraz określenie sposobu ich przesuwania w toku operacji; przygotowanie i rozbudowę tych punktów pod względem inżynierskim, w tym również rozbudowę linii i węzłów łączności; przygotowanie odpowiednio wyposażonych rucho-

nych środków łączności /samoloty, śmigłowce/; utrzymanie sztabów w stałej gotowości do dowodzenia wojskami w warunkach bojowych oraz szereg innych przedsięwzięć.

Cały system dowodzenia wojskami musi być przygotowany jeszcze w okresie pokoju i utrzymywany w wysokiej gotowości bojowej. Z chwilą wybuchu wojny lub jeszcze w okresie zagrożenia organa dowodzenia powinny być zdolne do szybkiego przemieszczenia się na zawczasu przygotowane stanowiska i do przejęcia dowodzenia wojskami. Szczególnego znaczenia nabiera tu sprawne dowodzenie w początkowym okresie wojny - podczas wykonywania pierwszego uderzenia jądrowego, odpierania powietrzno-kosmicznego napadu nieprzyjaciela oraz rozwinięcia wojsk i przejścia do operacji zaczepnej.

Dowodzenie siłami zbrojnymi w toku operacji strategicznej odbywać się będzie w sposób scentralizowany /przy przestrzeganiu zasad jednoosobowego dowodzenia i odpowiedzialności wyznaczonego dowódcy, mającego do swojej dyspozycji podstawowy organ dowodzenia, jakim jest sztab/. W związku z koalicyjnym charakterem operacji strategicznej niezbędne będzie ponadto uzgodnienie szeregu szczegółów z jednostkami wojskowymi sprzymierzonych krajów. Uzgodnienia te będą odbywały się poprzez przedstawicieli naczelnych dowództw krajów sprzymierzonych.

O p e r a c y j n e p r z y g o t o w a n i e t e a t r u d z i a ł a ń w o j e n n y c h ma na celu stworzenie jak najkorzystniejszych warunków do użycia wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Obejmuje ono szeroki krąg przedsięwzięć, realizowanych częściowo przez siły zbrojne, a częściowo przez instytucję cywilne w ramach ogólnych planów państwowych. Przedsięwzięcia te wykonywane są już w czasie pokoju i później - w toku wojny. Obiektami zainteresowania podczas operacyjnego przygotowywania TDW są: sieć komunikacyjna - drogi samochodowe, kolejowe i wodne /ich właściwości trakcyjne i urządzenia pomocnicze/; sieć i dane techniczne lotnisk stałych i polowych, lądowisk i obiektów uzupełniających; sieć łączności i jej gęstość /możliwości wykorzystania w warunkach pokojowych i wojennych/; system zaopatrywania w paliwo płynne /składy mps, stacje benzynowe, rurociągi, rafinerie itp./; urządzenia energetyczne/ich rozmieszczenie, moc, linie przesyłowe i wrażliwość na oddziały-

wanie przeciwnika/; bazy zaopatrzeniowe - składy i magazyny /ich urzutowanie oraz możliwości zaopatrywania wojsk/; stałe obiekty fortyfikacyjne /możliwości wykorzystania już istniejących oraz budowy nowych/.

Wymienione elementy interesują odnośnie organa na przestrzeni całego TDW, a więc również na obszarach leżących po stronie przeciwnika. Odpowiednie dane są studiowane i zbierane z myślą o zaspokojeniu potrzeb wszystkich rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb.

7.5. Niektóre właściwości prowadzenia operacji strategicznej

W zależności od sytuacji polityczno-militarnej operacja strategiczna na lądowym TDW może rozpocząć się i przebiegać w różnych warunkach. Najtrudniejsze warunki wytworzą się wówczas, gdy przeciwnik uzyska zaskoczenie i rozpocznie działania zmasowanym uderzeniem jądrowym. W tej sytuacji siły zbrojne już na początku działań wojennych mogą ponieść znaczne straty, niektóre zaś zgrupowania utracą zdolność bojową. Duże obszary zostaną zniszczone, skażone, zatopione lub objęte pożarami. W tych warunkach najważniejszą sprawą będzie szybkie opanowanie sytuacji, co w dużej mierze uzależnione jest od prężności organizacyjnej dowództw i sztabów, które powinny sprawnie zorganizować likwidację skutków uderzeń jądrowych oraz dalsze działania bojowe. Skutki tego rodzaju uderzenia mogą być mniejsze przy utrzymaniu wojsk w wysokiej gotowości bojowej /szczególnie wojsk OPL i OPK/, odpowiednim zorganizowaniu obrony przed bronią masowego rażenia, a nade wszystko - użyciu we właściwym czasie własnej broni jądrowej.

W operacji strategicznej ogromne znaczenie ma osiągnięcie w możliwie krótkim czasie /przy optymalnym wykorzystaniu posiadanych sił i środków/ maksymalnych rezultatów działań, co umożliwia przejęcie inicjatywy strategicznej oraz utrzymanie jej przez czas całej operacji. W wojnie z użyciem broni jądrowej można to uzyskać dzięki rozbiciu sił zbrojnych przeciwnika na TDW oraz zniszczeniu jego ekonomiki w wyniku wykonania zaskoczenia pierwszego uderzenia jądrowego przez strategiczne siły jądrowe i siły jądrowe wojsk frontów. Skutki tych uderzeń muszą być na-

tychmiast wykorzystane przez wojska lądowe, które wspierane uderzeniami lotnictwa powinny przejść do operacji zaczepnej. Szczególnie ważną rolę w wykorzystaniu skutków uderzeń jądrowych spełniają desanty powietrzne, wysadzane przez wojska powietrznodesantowe lub specjalnie przeszkolone oddziały wojsk lądowych. Równocześnie przystąpią do działań wojska OPL i OPK celem odparcia uderzeń środków napadu powietrzno-kosmicznego przeciwnika. Działania tych wojsk będą przebiegały już w znacznie korzystniejszych warunkach, bowiem część środków napadu nieprzyjaciela zostanie zniszczonych w wyniku pierwszego uderzenia jądrowego. Z powyższego wynika, że początkowy okres operacji strategicznej na TDW w warunkach stosowania broni jądrowej decyduje o jej przebiegu i wyniku. Właściwe prowadzenie operacji w tym okresie ma ogromne znaczenie nie tylko dla osiągnięcia założonych celów militarnych; jest również ważnym czynnikiem kształtowania morale wojsk i ludności cywilnej.

Przy rozpoczęciu wojny bez użycia broni jądrowej najważniejszym zadaniem w jej początkowym okresie jest przeprowadzenie operacji powietrznej, której celem będzie wywalczenie panowania w powietrzu oraz osłabienie potencjału jądrowego nieprzyjaciela. Okres ten, podobnie jak w wojnie jądrowej, w istotny sposób wpływa na możliwości osiągnięcia końcowego celu operacji strategicznej, gdyż panowanie w powietrzu jest nieodzownym warunkiem pomyślnego rozwijania działań przez wojska lądowe. W walce o panowanie w powietrzu uczestniczy lotnictwo dalekiego zasięgu, lotnictwo frontowe /frontów biorących udział w operacji strategicznej na TDW/, marynarka wojenna oraz przyfrontowe związki operacyjne i taktyczne wojsk OPK. Siły te niszczą samoloty nieprzyjaciela na ziemi i w powietrzu oraz obiekty naziemne, bez których nie może działać współczesne lotnictwo.

Fronty i armie od samego początku operacji - odpowiednio do powstałej sytuacji i ukształtowanego stosunku sił - będą na głównych kierunkach wykonywać głębokie uderzenia rozcinające celem okrążenia i rozbicia poszczególnych zgrupowań przeciwnika; na kierunkach drugorzędnych będą to uderzenia pomocnicze lub uporczywe walki obronne, których końcowym efektem zawsze musi być stworzenie warunków przejścia do działań zaczepnych.

We wszystkich sytuacjach i rodzajach działań bojowych fronty powinny przejawiać dużą aktywność i zdecydowanie, dążność do wykonywania głębokich uderzeń wyprowadzających na tyły i skrzydła zgrupowań przeciwnika. Wiele uwagi należy poświęcić wzbranianiu przerzutu odwodów nieprzyjaciela i ich rozbijaniu częściami już na podejściach do TDW.

Jednym z głównych zadań w toku prowadzenia operacji jest stałe, wnikliwe śledzenie środków napadu jądrowego nieprzyjaciela /w celu jak najszybszego wykrycia symptomów przygotowywania uderzeń jądrowych/ oraz utrzymywanie własnych zgrupowań wszystkich rodzajów sił zbrojnych w stałej gotowości do użycia broni jądrowej. Sprawna realizacja tych zadań jest niezmiernie ważna, gdyż przejście do działań z użyciem broni jądrowej stanowi decydujący skok jakościowy w prowadzeniu operacji strategicznej.

Dalsze rozwijanie operacji strategicznej na teatrze działań wojennych przebiegać może według wariantów mniej lub bardziej zbliżonych do przewidywanego. Nie zmienia to jednak kardynalnej zasady, jaką jest: stałe dążenie do utrzymania inicjatywy strategicznej, zapewnienia ciągłości działań i racjonalnego wykorzystania wszystkich posiadanych sił i środków aż do osiągnięcia celu operacji strategicznej na danym teatrze działań wojennych.

8. KIEROWANIE SIŁAMI ZBROJNYMI

8.1. Podstawowe zasady i wymagania w stosunku do kierowania siłami zbrojnymi

Do podstawowych zasad kierowania siłami zbrojnymi w państwach socjalistycznych zalicza się:

- partyjność, rozumianą jako sprawowanie funkcji kierowniczej w odniesieniu do sił zbrojnych przez partie komunistyczne i robotnicze, w imieniu których generalne decyzje podejmuje KC partii;
- jedność kierownictwa politycznego, państwowego i wojskowego;
- kompetencje i fachowość organów kierowniczych;
- centralizacja kierowania wszystkimi ogniwami, uzewnętrzniającą się w jednoosobowym kierowaniu /dowodzeniu/.

Kierownicza rola partii w odniesieniu do sił zbrojnych przejawia się w postanowieniach zjazdów partii oraz w generalnych decyzjach podejmowanych na plenarnych posiedzeniach KC w kwestii obrony socjalistycznego państwa.

Jedność kierownictwa politycznego, państwowego i wojskowego pozwala na koncentrację wielostronnych wysiłków państwa w dziedzinie obronności. Jej wyrazem jest funkcjonowanie takiego organu jak Rada /Komitet/ Obrony, której działalność polega nie tylko na kierowaniu siłami zbrojnymi, ale również całością życia społeczno-gospodarczego kraju w aspekcie zaspokajania jego potrzeb obronnych.

Kompetencja i fachowość organów kierowniczych uzewnętrznia się przede wszystkim w przygotowaniu kierowniczych kadr tak pod względem ideowym, jak też specjalistycznym, tj. w zakresie znajomości teoretycznych podstaw prowadzenia działań wojennych. Szczególny nacisk kładzie się na znajomość techniki wojskowej i umiejętność jej wykorzystania na polu walki.

Potrzeba scentralizowanego kierowania /dowodzenia/ siłami zbrojnymi wynika z ich przeznaczenia i zadań wykonywanych zarówno w czasie pokoju jak i wojny. Już sam charakter zjawiska, jakim jest wojna, sprawia, że siły zbrojne muszą stanowić zwarty orga-

nizm kierowany przez jeden organ. To wymaganie jest szczególnie ważne w warunkach współczesnych, gdy istnieje możliwość nagłego użycia przez przeciwnika środków masowego rażenia i gdy w związku z tym zachodzi potrzeba posiadania takich wyższych organów kierowania, które miałyby możliwość natychmiastowego użycia w oznaczonym miejscu i czasie określonych zgrupowań sił zbrojnych i kierowania nimi bez dokonywania poważniejszych wewnętrznych przesunięć reorganizacyjnych.

Z charakteru przyszłej wojny wynika ponadto, że system strategicznego kierowania siłami zbrojnymi powinien się odznaczać takimi właściwościami, jak:

- niezawodność funkcjonowania nawet w warunkach powszechnej wojny jądrowej;

- wysoka gotowość, którą można zapewnić mając ukompletowane wszystkie organy kierowania strategicznego oraz odpowiednie jednostki zabezpieczenia, a ponadto rozwinięty system stanowisk dowodzenia powiązanych niezawodną siecią łączności;

- zamienność funkcji poszczególnych organów kierowania, dzięki której praca poszczególnych organów będzie wysoce operatywna;

- stałe doskonalenie żywotność, którą można uzyskać poprzez systematyczne rozszerzanie sieci stanowisk kierowania i węzłów łączności, kompleksowe wykorzystywanie wszystkich środków łączności, uodparnianie ich na zakłócenia elektroniczne przeciwnika oraz maskowanie ich pracy.

Osiągnięcie wysokiej trwałości i ciągłości procesu kierowania związane jest z zapewnieniem jego skrytości. Skrytość kierowania uzyskuje się przez:

- utrzymanie określonego porządku pracy sztabów, wykluczającego przenikanie do przeciwnika danych o zamiarach i planach kierownictwa;

- ograniczenie liczby osób biorących udział w opracowywaniu planów operacji;

- stosowanie przedsięwzięć maskowania operacyjnego;

- wykorzystywanie aparatury utajniającej;

- aktywną walkę ze środkami rozpoznania przeciwnika i jego aparaturą zakłócającą pracę środków radiowych itp.

System kierowania strategicznego powinien ponadto charakteryzować się wysoką ruchliwością polowych stanowisk kierowania,

być wprzęgnięty w system łączności państwowej i odporny na uderzenia przeciwnika z powietrza oraz zapewniać nieprzerwane kierowanie wojskami z uwzględnieniem specyfiki rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk.

8.2. Organy strategicznego kierowania i ich funkcje

8.2.1. Organy koalicyjne

W końcowej fazie drugiej wojny światowej uformowała się w ramach wielkiej antyfaszystowskiej koalicji również koalicja państw wyzwolonych przez Siły Zbrojne Związku Radzieckiego. Państwa te utworzyły swoje narodowe siły zbrojne, które uczestniczyły w działaniach końcowego etapu wojny. Przemiany społeczno-polityczne, jakie nastąpiły po drugiej wojnie światowej, a szczególnie jedność ideowo-polityczna państw wspólnoty socjalistycznej stworzyły podstawy do powstania koalicji tych państw oraz wypracowania wzorca koalicyjnego systemu kierowania siłami zbrojnymi.

14 maja 1955 roku państwa socjalistyczne podpisały w Warszawie dokument o powołaniu do życia wojskowo-politycznego sojuszu obronnego. Układ Warszawski był odpowiedzią europejskich państw wspólnoty socjalistycznej na utworzenie bloku NATO oraz włączenie RFN do tej agresywnej organizacji.

Naczelnym organem Układu Warszawskiego jest Doradczy Komitet Polityczny, który konsultuje i rozpatruje problemy związane z jego funkcjonowaniem zarówno w sferze międzynarodowej, jak i wewnętrznej.

Do zadań Komitetu należy zwłaszcza: inspirowanie i popieranie wszelkich inicjatyw w walce o pokój i bezpieczeństwo wszystkich narodów świata; podejmowanie na forum międzynarodowym całego kompleksu przedsięwzięć zmierzających do ustanowienia zakazu użycia broni masowego rażenia i powszechnego rozbrojenia; podejmowania wspólnych środków obrony na wypadek zagrożenia krajów socjalistycznych; rozpatrywanie zagadnień z zakresu umocnienia obronnego koalicji socjalistycznej i usprawniania działalności Zjednoczonych Sił Zbrojnych itd. Posiedzenia komitetu odbywają się przy udziale pierwszych sekretarzy Komitetów Centralnych

partii komunistycznych i robotniczych oraz szefów rządów państw sojusznicznych.

17 marca 1969 roku na podstawie decyzji Doradczego Komitetu Politycznego utworzone zostały następujące wojskowe organy koalicji. Komitet Ministrów Obrony państw-członków Układu Warszawskiego, Rada Wojskowa Dowództwa Zjednoczonych Sił Zbrojnych, Sztab Zjednoczonych Sił Zbrojnych i Techniczny Komitet Zjednoczonych Sił Zbrojnych. Przyjęto i zatwierdzono dokumenty określające zadania, funkcje i zasady pracy tych organów.

Komitet Ministrów Obrony jest organem doradczym Komitetu Politycznego w sprawach wojskowych. Przygotowuje on problematykę wojskową, która ma być przedmiotem obrad Doradczego Komitetu Politycznego, rozpatruje zagadnienia dotyczące bieżącej działalności organów kierujących Zjednoczonymi Siłami Zbrojnymi, opracowuje uzgodnione opinie i wnioski dotyczące umocnienia gotowości bojowej sił zbrojnych Układu itp.

Zgodnie z decyzjami Doradczego Komitetu Politycznego i Komitetu Ministrów Obrony Zjednoczone Dowództwo podejmuje konkretne kroki w sprawie umacniania gotowości bojowej sił zbrojnych Układu Warszawskiego. W skład Zjednoczonego Dowództwa wchodzi: Naczelny Dowódca Zjednoczonymi Siłami Zbrojnymi państw-członków Układu Warszawskiego, Szef Sztabu - pierwszy zastępca Naczelnego Dowódcy, Zastępcy Naczelnego Dowódcy /po jednym z każdego sojusznicznego państwa/ w randze zastępcy Ministra Obrony względnie Szefa Sztabu Generalnego /Głównego/, Zastępca Naczelnego Dowódcy - dowódca wojsk OPK państw-członków Układu Warszawskiego oraz szef Komitetu Technicznego - zastępca Naczelnego Dowódcy ds. Uzbrojenia.

Organem Naczelnego Dowódcy jest Rada Wojskowa spełniająca funkcje opiniodawcze i doradcze. Na posiedzeniach rady rozpatrywana jest m.in. problematyka: gotowości bojowej i mobilizacyjnej wojsk, strukturalno-organizacyjna, wyszkolenia wojsk i sztabów, dowodzenia, a także przedsięwzięcia z zakresu przygotowania TDW.

Organem dowodzenia Naczelnego Dowódcy, a równocześnie roboczym organem Komitetu Ministrów Obrony jest Sztab Zjednoczonych Sił Zbrojnych ściśle współpracujący ze sztabami generalnymi /głównymi/ armii sojusznicznych. Szef Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych posiada zastępców - przedstawicieli każdej sojusznicznej armii.

Komitet Techniczny Zjednoczonych Sił Zbrojnych opracowuje opinie dotyczące ich wyposażenia w uzbrojeniu i sprzęt techniczny, a także koordynacji prac naukowo-badawczych i doświadczalnych.

Utworzenie jednolitego systemu OPK nie oznacza zdjęcia odpowiedzialności dowództw narodowych odnośnie do osłony własnego terytorium i ważnych obiektów, tak w okresie pokoju, jak i wojny.

Dla potrzeb kierowania koalicyjnymi siłami zbrojnymi w czasie wojny może być w zależności od sytuacji, utworzone Naczelne Dowództwo Zjednoczonych Sił Zbrojnych, dla którego bazę stanowić będzie system kierowania funkcjonujący w okresie pokoju.

Należy z całą mocą podkreślić, że jednolita, klasowa ocena charakteru przyszłej wojny i uzgodnione podejmowanie przez Polityczny Komitet Doradczy decyzji dotyczących wspólnych przygotowań obronnych, a także rozwoju narodowych sił zbrojnych i systemów obronnych poszczególnych państw socjalistycznych w ramach systemów koalicyjnych oraz precyzowanie celów politycznych dla sił zbrojnych UW przyczynia się do jak najściślejszego zjednoczenia wysiłków obronnych całej naszej koalicji i zapewnia efektywną działalność Dowództwa Zjednoczonych Sił Zbrojnych. Dalszymi gwarantami sprawnego koalicyjnego kierowania na szczeblu Dowództwa Zjednoczonych sił zbrojnych są: jednolitość doktryny wojennej, unifikacja struktur organizacyjnych wojsk i systemów uzbrojenia, wspólny język dowodzenia itp.

8.2.2. Narodowy system strategicznego kierowania

W Polsce Ludowej kierowniczą funkcję we wszystkich dziedzinach działalności państwowej, a więc i w dziedzinie obronnej - tak w czasie pokoju, jak i wojny - sprawuje Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Wytyczone przez nią zadania realizuje rząd PRL w ramach ogólnopaństwowego systemu kierowania. W ten sposób również kierowanie obronne znajduje się w gestii najwyższych organów politycznych, państwowych i administracyjnych, których pierwszoplanowym zadaniem jest określenie stopnia zorganizowania i przygotowania państwa do prowadzenia wojny w podstawowych dziedzinach działalności: politycznej, gospodarczej i militarnej.

oraz w zakresie obrony cywilnej. Funkcja Partii i rządu w kierowaniu obroną państwa nie zmieni się w czasie wojny.

Kierownicza rola partii w realizowaniu wytycznych z zakresu obronności uzewnętrznia się poprzez udział członków Biura Politycznego i sekretariatu KC PZPR w działalności Komitetu Obrony Kraju, a na szczeblu terenowym - kierownictwa wojewódzkich instancji partyjnych w działalności wojewódzkich komitetów obrony.

Przewodniczącym KOK jest prezes Rady Ministrów, zastępca przewodniczącego do spraw sił zbrojnych i planowania strategiczno-obronnego - minister obrony narodowej. W skład KOK wchodzi wyznaczeni członkowie Biura Politycznego i Sekretariatu KC PZPR, spośród których są powoływani zastępcy przewodniczącego KOK do spraw politycznych i gospodarczych, wyznaczeni członkowie Rady Ministrów, szef Sztabu Generalnego, ministrowie spraw wewnętrznych i spraw zagranicznych, szef OC kraju oraz sekretarz KOK.

Komitet Obrony Kraju jako organ Rady Ministrów podejmuje zasadnicze decyzje w sprawach dotyczących obronności kraju, a w odniesieniu do problemów, których rozwiązanie pozostaje w kompetencji najwyższych władz państwowych, przedstawia tym władzom swoje propozycje.

Do zadań KOK należy więc przede wszystkim zaliczyć:

- ustalanie generalnych założeń obrony państwa oraz kierowanie całokształtem przedsięwzięć z zakresu obronności kraju;
- ustalenie założeń organizacji sił zbrojnych i obrony cywilnej;
- koordynowanie działalności centralnych i wojewódzkich organów administracji państwowej w dziedzinie obronności kraju;
- określanie środków niezbędnych dla realizacji zadań obronnych;
- kontrolowanie wykonania zadań oraz sposobów realizacji decyzji w sprawach obronnych.

Wszyscy członkowie KOK, niezależnie od uczestniczenia w procesie wypracowywania i podejmowania decyzji tego organu, kierują realizacją zadań obronnych odpowiednio do sprawowanych przez nich funkcji we władzach politycznych, państwowych bądź administracyjnych.

Zgodnie z uchwałą KOK w działalności obronnej na szczeblu centralnym uczestniczą wszystkie ministerstwa i instytucje cen-

tralne. Ich kierownictwa są odpowiedzialne za wykonanie przez podległe im działy zarządu państwowego wszystkich planowanych zadań obronnych. Niezależnie od tego na szczeblu centralnym powołuje się szefa obrony cywilnej kraju. Funkcję tę powierza się jednemu z wiceministrów obrony narodowej. Równocześnie zadania z dziedziny obrony cywilnej włączone zostały do zakresów działania wszystkich organów administracyjnych szczebla centralnego i wojewódzkiego.

Działalność Komitetu Obrony Kraju zabezpieczają odpowiednie ogniwa, a mianowicie:

- Resort Ministerstwa Obrony - w zakresie planowania strategiczno-obronnego w skali państwa, co wiąże się ze sprawowaniem funkcji koordynacyjnych w dziedzinie usprawniania ogólnosystemowych procesów prognozowania i planowania rozwoju obronnego kraju, w tym także Sił Zbrojnych PRL;

- Komisja Planowania przy Radzie Ministrów /KPpRM/ - w zakresie koordynacji planowania obronnego w dziedzinie gospodarczej /w czasie wojny KPpRM może spełniać funkcję sztabu gospodarczo-obronnego państwa/;

- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych - w zakresie utrzymywania porządku wewnętrznego i bezpieczeństwa publicznego /w tym również zwalczania dywersji/ oraz prowadzenia wywiadu politycznego i gospodarczego;

- Inspektorat Obrony Cywilnej Kraju - w zakresie ochrony i zabezpieczenia ludności oraz dóbr materialnych i kulturalnych.

Aparatem koordynującym bieżącą działalność KOK jest sekretariat, organizacyjnie podległy MON jako jedna z jego instytucji centralnych. Oprócz funkcji związanych z zabezpieczeniem działalności KOK sekretariat prowadzi kontrolę realizacji uchwał i decyzji KOK poprzez organa administracji państwowej i gospodarki narodowej oraz instytucje społeczne.

W czasie pokoju siłami zbrojnymi kieruje bezpośrednio minister obrony narodowej.

8.3. Stanowiska kierowania

W celu należytego kierowania działaniami sił zbrojnych organizuje się zawczasu system stanowisk kierowania głównych,

in. Stron Planowania i rozporoz. ekonomicznych

wysuniętych, zapasowych, pomocniczych i tyłowych. Stanowiska te mogą być stacjonarne lub ruchome /na specjalnych wozach dowódczo-sztabowych, w samolotach, śmigłowcach na okrętach i w pociągach/. W wojskach operacyjnych tworzy się sieć ruchomych stanowisk polowych, uzupełnianą powietrznymi punktami kierowania. Stanowiska stacjonarne przygotowane w okresie pokojowym pełnią w okresie wojny funkcję stanowisk zapasowych.

Polowe ruchome stanowiska kierowania rozwijane są w okresie zagrożenia lub w momencie rozpoczęcia działań wojennych. Stanowiska powietrzne nadają systemowi kierowania większą trwałość i odporność na zakłócenia procesu kierowania ze strony przeciwnika. Utrzymuje się je w stałej gotowości do natychmiastowego przyjęcia na siebie funkcji kierowania w wypadku obezwładnienia przez nieprzyjaciela stanowisk naziemnych, węzłów łączności albo w celu przekazywania niektórych sygnałów i zarządzeń bojowych itp. Powietrzne stanowiska kierowania strategicznego i operacyjnego znajdują się w okresie pokoju na lotniskach lub w powietrzu wg. ustalonego przez Sztab Generalny planu. Wszystkie stanowiska kierowania połączone są jednolitym systemem łączności, z uwzględnieniem specyfiki rodzajów sił zbrojnych /wojsk/. System ten składa się z węzłów łączności stanowisk kierowania, pomocniczych węzłów retransmisyjnych, central łączności, a także stacji poczty polowej. System łączności bazuje na węzłach stacjonarnych, ma połączenie z siecią państwową, a z chwilą rozpoczęcia działań wojennych uzupełniany jest i wzmacniany polowymi środkami łączności. Duże znaczenie przywiązuje się współcześnie do zautomatyzowanych systemów kierowania oraz łączności kosmicznej. Szybko postępująca automatyzacja zmierza w kierunku zbudowania takich systemów, w których dowódcy i podległe mu organa dowodzenia będą otrzymywać, przetwarzać i przekazywać niezbędne informacje sytuacyjne oraz decyzyjne w czasie rzeczywistym. Dzięki opracowanym w okresie pokoju, w oparciu o naukowe przewidywania z wykorzystaniem metod komputerowych /głównie symulacji/, programów najdogodniejszych wariantów prowadzenia operacji lądowych, powietrznych, morskich itp. skróci się radykalnie czas i zwiększy możliwości podejmowania optymalnych czy też wystarczającą uzasadnionych decyzji, co doprowadzi do rewolucyjnych zmian w metodach pracy dowódcy i podległych mu organów.

Załącznik nr 1

Podstawowe rodzaje uzbrojenia w siłach zbrojnych oraz poziom ich produkcji w czasie drugiej wojny światowej /w sztukach/ ^{x/}

Okres	Samoloty bojowe	Czołgi i art. panc.	Działa i moździerze
Stan uzbrojenia:			
W ozerwcu 1941	<u>1540</u> ^{xx/} 4950	<u>1800</u> 3712	<u>24695</u> 47260
W grudniu 1941	<u>3668</u> 2465	<u>1984</u> 1453	<u>32194</u> 36430
Na końcu 1942	<u>3254</u> 3500	<u>6956</u> 6800	<u>77734</u> 70980
W lipcu 1943	<u>8357</u> 2980	<u>9918</u> 5850	<u>103085</u> 56250
Na początku 1944	<u>8500</u> 3673	<u>5357</u> 5400	<u>92650</u> 54570
Na początku 1955	<u>15540</u> 1960	<u>12900</u> 3950	<u>108000</u> 28500
Ogółem produkcja uzbrojenia w latach 1941-1945	<u>137028</u> 78900	<u>194099</u> 53800	<u>488000</u> 170000
Srednioroczna wielkość produkcji uzbrojenia	<u>34000</u> <u>19720</u>	<u>26000</u> <u>13400</u>	<u>122000</u> <u>72500</u>

x/ Dane zaczerpnięte z wydawnictwa Sztabu Generalnego WP i ASG WP: "Podstawowe założenia radzieckiej strategii wojennej" 1977, s.156.

xx/ W liczniku dane dotyczące Armii Radzieckiej, w mianowniku armii hitlerowskiej.

Załącznik 2

Rozmach wojen, wzrost nakładów finansowych i zużycia uzbrojenia

Treść	I wojna światowa	II wojna światowa	Wskaźnik wzrostu
Liczba państw uczestniczących w wojnie	36	61	1,4
Liczba państw, na terytorium których były prowadzone działania wojenne	14	40	2,8
Stan ludności państw czynnie uczestniczących w wojnie w mln	1050/62%/	1700/80%/	1,6
Liczba zmobilizowanych żołnierzy w mln	10	110	1,6
Liczba zabitych	10	50	5,0
Długość linii frontu w km	2500-4000	5000-6000	1,5-2,0
Moc silników przypadających na jednego żołn. w KM	0,3-0,4	10	25,0-30,0
Długość wojny	4 1.3 mies.	6 lat	1,4
Wydatki budżetowe w mln dolarów ^{x/}	208	1117	5,5
w % dochodu narod.	25-35	45-65	
Wyprodukowano uzbrojenia i sprzętu technicznego			
Samoloty tys.szt.	181,9	639,7	3,5
Czołgi "	9,2	282,7	31,0
Działa i moździerze tys.szt.	169,8	1269,6	7,4
Karabiny mln szt.	27,6	53,3	2,0
Karabiny masz.tys.szt.	1075,5	5458,8	5,0
Pociski mln szt.	1051,0	1572,7	1,5
Naboje karab.mln szt.	47,7	85,3	1,7

x/ Wydatki podano wg. bieżących wartości dolara

B I B L I O G R A F I A

- AREFIEW A.: Rola techniki wojennej w rozwoju wojska i sztuki wojennej. Warszawa 1954.
- BARTIENIEW G.: Ekonomika - tył i front sowniemiennoj wojny. Moskwa 1970.
- BEAUFRE A.: Strategia działania. Warszawa 1971.
- BEAUFRE A.: Wstęp do strategii i strategia odstraszenia. Warszawa 1968.
- BECZKIEWICZ Z.: Ekonomika obrony narodowej. Warszawa 1968.
- BENTKOWSKI T.: Wybrane problemy operacji strategicznej na zachodnim teatrze działań wojennych. ASG WP 1972.
- BRODIE B.: Strategia w erze broni rakietowej. Warszawa 1963.
- CHOCHA B.; KACZMAREK J.: Doktryna wojenna. Wyd.ASG. Warszawa 1978.
- CHOCHA B.: Obrona terytorium kraju. Warszawa 1974.
- CIASTOŃ S.: Ekonomiczne aspekty obronności. Warszawa 1969.
- CLAUSEWITZ C.: O wojnie. Warszawa 1958.
- Dialekticzeskij materializm i sownietskaja wojennaja nauka. Moskwa 1972.
- ENGELS F.: Anty - Dühring. Warszawa 1949.
- ENGELS F.: Dialektyka przyrody. Warszawa 1952.
- ENGELS F.: Wybrane pisma wojskowe. Warszawa 1962.
- FOCH F.: Zasady sztuki wojennej. Warszawa 1924.
- FRUNZE M.: Dzieła wybrane. Warszawa 1953.
- FRUNZE M.: Izbrannyje proizwiedeniija. Moskwa 1965.
- GALLIOS P.: Strategija w jadernyj wiek. Moskwa 1962.
- GAŁATNIKOW M.: Cel strategiczny. Warszawa 1950.
- GAVIN I.: Wojna i pokój w erze przestrzeni międzyplanetarnej. Warszawa 1961.

- GESEK T.: Marksizm-leninizm o współzależności wojny i polityki. ASG WP. 1971.
- Grażdanskaja oborona. Moskwa 1963.
- GRECZKO A.: Siły zbrojne państwa radzieckiego. Warszawa 1975.
- Historia doktryn politycznych. Warszawa 1972.
- IWANOW D., PAWŁOWICZ S., SZEMANSKI P.: Zasady dowodzenia wojskami. Warszawa 1973.
- JARUZELSKI W.: Wielostronna współzależność między nauką a obronnością stale się rozwija i przynosi pożądane owoce. Warszawa 1972.
- JUREWICZ Z.: Wybrane problemy nauki wojennej. Doktryna wojenna. Warszawa 1974.
- KACZMAREK J.: Uderzenie i ogień. Warszawa 1973.
- KLONOWSKI Z.: Założenia obronne w procesie przestrzennego zagospodarowania kraju. Warszawa 1969.
- KANDRATKOW T.: Problema klasyfikacji wojen i jej odczyszczenie w ideologicznej wojnie. Komunist Woorużonnych Sił. 11/74.
- KOTARBINSKI T.: Traktat o dobrej robocie. Warszawa 1969.
- KOZŁOW S.: Problemy rewolucji w dziedzinie wojskowości. Doktryna wojenna a nauka wojenna. Warszawa 1969.
- LENIN W.: Dzieła. Warszawa 1950-1972.
- LISTWINOW J.: Pierwyj udar. Moskwa 1971.
- ŁAGOWSKI A.: Strategia i ekonomika. Warszawa 1959.
- MAJCHRZAK F.; STANKIEWICZ W., ŻYROMSKI S.: Ekonomia wojenna. Warszawa 1966.
- Mała Encyklopedia Wojskowa. Warszawa 1971.
- Marksizm-leninizm o wojnie i wojsku. Warszawa 1964.
- Materiały do szkolenia operacyjnego. Warszawa 1975.
- Metodologiczne problemy teorii i praktyki wojskowej. Warszawa 1971.
- MICHALSKI H.: Kosmos i strategia. Warszawa 1969.
- MOLCZYK F.: 30 lat zasad szkolenia bojowego wojsk. Myśl Wojskowa nr 10/1973.
- MOSSOR L.: Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny. Warszawa 1945.
- Nauka wojenna a system obronny państwa. Część I,II,III,IV. Katedra Strategii ASG WP, Warszawa 1977.
- NOWAKOWSKI J.: Próba zarysu struktury ogólnej teorii dowodzenia ASG WP. 1973.

NOŹKO K.: Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej. Warszawa 1973.

ORZECHOWSKI J.: Dowodzenie i sztaby. t.II Wyd.MON. Warszawa 1975.

ORZECHOWSKI J.: Strategia wojenna. ASG WP, Warszawa 1977.

Podstawowe założenia radzieckiej strategii wojennej. Sztab Generalny WP i ASG WP, Warszawa 1977.

RYSZKA F.: Ideologia, doktryny, programy a działania polityczne. Warszawa 1974.

SAWKIN W.: Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki. Warszawa 1974.

SKIBINSKI Fr.: Rozważania o sztuce wojennej. Warszawa 1972.

SITEK E.: Mobilizacja przemysłu dla celów obronnych. Warszawa 1964.

SIWICKI F.: Aktualne problemy PRL. Warszawa 1973.

SIWICKI F.: XXX lat ludowego Wojska Polskiego. Warszawa 1973.

SKORUPKA S.; AUDERSKA H., ŁEMPICKA Z., Mały Słownik języka polskiego. Warszawa 1968.

SMIRNOW M., BAŻ J., KOZŁOW W., SIDOROW P.: O radzieckiej nauce wojennej Warszawa 1972.

SOKOŁOWSKI W.: Strategia wojenna. Warszawa 1964.

STANKIEWICZ W.: Socjalistyczna myśl wojenno-ekonomiczna. Warszawa 1972.

TUCZAPSKI T.: System obronny Polski Ludowej. Warszawa 1975.

TUCZAPSKI T.: Właściwości obrony terytorium kraju. Warszawa 1974.

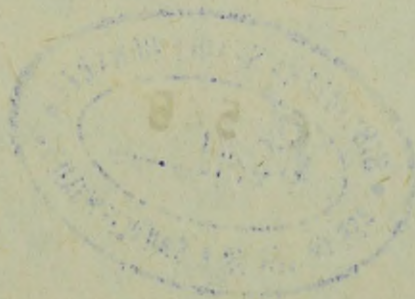
WIATR J.: Socjologia wojska. Warszawa 1964.

Wielka Encyklopedia Powszechna. Warszawa 1972.

Zbiór materiałów operacyjno-strategicznych. Wyd.MON. Warszawa 1971.

Wydrukowano w 100 egz.

Egz.nr 1-35 Kanc.Tajna
Egz.nr 36-100 Bibl.Gł.ASG
Wyk.płk Lepkowski
Nr pł 1135/WW

BIBLIOTEKA NAUKOWA ABG WP
Archiwum Zbiorów Specjalnych

~~44889~~

BIBLIOTEKA SŁODKOWA B.I.
~~pf 549~~
Archiwum